

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὁρ' ἡμῶν ἐναληθεύσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἀρθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

Α Π Α Ν Τ Α Τ Ω Ν Α Γ Ι Ω Ν Π Α Τ Ε Ρ Ω Ν

Ἐκδοτεία

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐκτ. Καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας ἐν τῇ
Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

∴

Ἐπιμέλεια

ΕΜΜ. Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΝΙΚ. Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐντ. Ὑφηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

∴

Συντονιστὴς Ἐκδόσεως
Γερεμὴ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐκτ. Ἱ. Ν. Ἀγ. Πανσιλεύμονος Ἀχαρνῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 35

*****

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Χαιρετήσατε τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν Α'	17 (111)
Χαιρετήσατε τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν Β'	25 (126)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμόν τοῦ γάμου Α'	49 (147)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμόν τοῦ γάμου Β'	65 (164)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμόν τοῦ γάμου Γ'	79 (178)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113

* Οἱ ἐντὸς περιθωσίου ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἐνδεικτικὰς σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τόμος καὶ ἀνεξάντλητος εἰς πνευματικὰ ἀποθέματα ὁ Χρυσόστομος, ἡδύνατο ἐρμηνεύων ἀπὸ μίαν ἀπλὴν καὶ φαινομένην ἀπὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅπως εἶναι μία προνομία, ἕνα ὄνομα ἢ καὶ ἕνα χαιρετισμός, γὰρ καὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν καὶ παρεστῶσαν ἐκκλησίαν, εἰσὶν εἰς τὸ βάθος τῶν καμένων καὶ τῶν ἐκτὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν νοήματα καὶ ἑξῆς, τὰς ὁποίας εἴτε ἢ πᾶσι ἰσχυρὰ φαντασία δύνῃ ὑπονοεῖται γὰρ ἀποπύου.

Τὸ γεγονός αὐτὸ δυνάμει γὰρ τὸ διαπιστώσασθαι εἰς τὰς ἀκαταστάσεις δύο ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ἔχον ὅς ὅσον τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἐπισκόπου Παύλου πρὸς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, ἔχοντα οὕτως: «Ἀσπασαθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Ρωμ. 16, 3).

Εἰς τὴν πρότερον, συνιστᾷ ὁ Χρυσόστομος γὰρ μελετῶμεν μὲ τὴν ἑλπίαν προσοχῆν καὶ ἐπιμελῆσαι διδασκῶν τὴν ἁγίαν Γραφήν καὶ ἔχει μόνον τὰ θέματα τοῦ ἀποστόλου εἰς ἑμᾶς, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς ἐγεννήθησαν αἱ παρεστῶσαι ἀνάγκαις. Ἐν συνεχείᾳ, θαυμάζει τὴν φύσιν τοῦ Παύλου, ὁ ὅστις, μόνον ἡγήσεται καὶ ἐφρονεῖ διὰ τὰς κόλεις, τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη γενικά, ἔχον ἐν τοῖς αἰσὶν γὰρ ἐκτελεῖται καὶ γὰρ ἀσφαλισται μὲ τὴν καλὴν πίστιν χριστιανῶν. Καὶ ἔχει μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ γὰρ ἐργάζεται κατὰ τὴν διὰ τὴν καλὴν τὴν θείαν τοῦ ἀποστόλου, ἀλλὰ καὶ τὸν συνεργάτην του. Συνεπῶς διὰ τὴν φιλοφρονίαν του ἐπέβαλε τοὺς ἀσφαλιστοὺς (συνεργάτους) Ἀκύλαν καὶ Πρίσκιλλαν, οἱ ὅποιοι καὶ ἀνέλασαν τὸ καθήκον αὐτοῦ, διὰ καὶ δὲν εἴθετον χροῖμα καὶ πλοῦτη ἔφθονα, παρὰ μόνον ἀρετὴν καὶ εὐλαβίαν διδάσκον. Ἐπει, ἡγεμόνων γὰρ ἔχουσιν μαζὶ μὲ τὸν Παύλον ἐπὶ ἕνα καὶ ἑμῶν χρόνον καὶ γὰρ ἀπολαύσαντες διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀποστόλου ἀπὸ μίαν παρομοίαν συνοικίαν. Ἐπίσης, κἀκεῖνοι λόγον διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ, ἐνφανεύονται τὴν ἀρετὴν οὖν πηγὴν ὅλων τῶν κατ' αὐτοὺς.

Εἰς τὴν δευτέραν, εἰς ἀφορμὴν τῶν ὁσίων εἶπεν εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν παρὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἁγίου καὶ ἀποκαλύπτει κατὰ τοὺς παρατηρούμεν τὸν τρόπον τοῦ φαγεῖν, τῆς κατακλίσεως, τῆς ἡδυμίας, καὶ γενικὰ τὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς τῶν ἀποστόλων καὶ εὐσεβέστερα ἐν προκειμένῳ τοῦ Παύλου, ἐργαζομένη τὴν

ὅτι τοῦ Κυρίου δοθέντων ἐντολῶν πρὸς τοὺς μαθητάς του «μὴ κτήσασθε χρυσὸν μηδὲ ἀργύρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ψυχὰς ὑμῶν, μὴ κτήσασθε οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ ὅτι τὸ οὐρανόθεν καὶ τὸ γῆθεν οὐδὲν φθίνει» (Ματθ. 10, 9—10), ἐν ἀντιπαρῶν πρὸς τὸ γεγονός διὰ οἱ ἀποστόλοι ἔφερον καὶ ἐνέχυμα διπλῶς (Β' Τιμοθ. 4, 18) καὶ συνέθετα (Πράξ. 12, 8). Ἡ δὲ τοῦ Χρυσοστόμου παρεχόμενη ἐργασία, ὅσα ἀποστολικὰ ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἐκτειρόμενους νὰ ἐκμεταλλευθῶν εἰς βάρος τῆς πίστεως τὰ φαινομενικῶς ἀναφύοντα τμήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τέλος, ὁμιλεῖ δὲ τὸν πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐν γένει τοὺς πνευματικὸς ἐργάτας ἀφελόμενον καθιστῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἀκύλιν καὶ τὴν Πρίσκιλλαν, παρέχοντες ἀριστὴς πληροφορίας. Ἐνὰ κατανόησιν εὐκολώτερον, ἀφ' ἑνὸς μὲν δ' μετὰ αὐτῶν καὶ τοῦ Παύλου δημιουργηθεὶς διακὸς ἀγάπης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐκ ἐκπαινετικῆς λόγου περὶ αὐτῶν εἰς τὰς δύο αὐτῶν ὁμιλίας ὁ Χρυσοστόμος.

Ὁ Ἀκύλιν καὶ ἡ Πρίσκιλλα ὁμῶς οὐκ ἀνεργάται καὶ ὁμοίᾳ τοῦ Παύλου. Τοὺς ἀνέστησαν εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου εἶχαν εὐαγγελισθεὶς ἀπὸ τῆς Ρώμης καὶ ἐκλελυμένην παρ' αὐτῶν, ἑκατὴ ἦσαν καὶ αὐτοὶ συγκλητικοί. Ἐκτοτε, ἐργάζονται ἐν σπουδῇ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου, Ἐφέσου, Ρώμης καὶ, πιθανόν, τῆς Κρήτης, ὁ δὲ Παῦλος ἀνγνωμένους ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς τὰς ἐπιστολάς του.

Σχετικὰ ἀποστολικὰ ἰδιώματα περὶ αὐτῶν εἶναι τὰ κατωθ'· Πράξ. 18, 2—18, Ρωμ. 16, 3—4, Α' Κορινθ. 16, 19 καὶ Β' Τιμοθ. 4, 19.

Περὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐξαποστάσανται αἱ ὁμιλίαι αὐταί, δὲν δύναμιθα μετὰ θετικότητος νὰ ὁμιλήσωμεν. Πάντως θεωροῦμεν εἰς τὸ παρεχόμενον αὐτῶν καὶ ἰδιαιτέρα εἰς ἐκφράσεις τινὰς τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τὸν ἱερεῖν καὶ τὸν ἐπισκόπον, πιθανὸν νὰ μὴ ἀπέχωνται πολὺ τῆς πραγματικότητος, τὴν διαχόμεν διὰ ἐλαθὺς χρόνον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν περὶ τὸ 380.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Α ΕΙΣ ΤΟ

ΧΑΙΡΕΤΗΣΑΤΕ ΚΑΚΑΒΑΙΣΕ ΤΗΝ ΠΡΙΣΚΙΛΛΑΝ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΚΥΛΑΝ ΚΑΠ.

Ἔχω τὴν γνώμην, διὰ πολλοὶ ἀπὸ σὰς παρασκευάσονται μετὰ τὴν περικοπὴν τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῦ ἀναγνώσματος καὶ μέλλον θεωρῶν περιέργων καὶ περιττὸν αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς, διότι περιέχει μόνον συνεχεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους χαριτισμοὺς καὶ προσωπήσεις. Δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ σήμερον, ἐνῷ εἶχα ἐτοιμασθῇ νὰ ὁμιλήσω δι' ἄλλο θέμα, τὸ ἀφῆσα κατὰ μέρος, καὶ εἶμαι ἑτοιμὸς νὰ ἀναπτύξω αὐτὸ τὸ θέμα, διὰ νὰ μάθετε, διὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε περιττὸν οὔτε πάρεργον εἰς τὰς θείας Γραφάς, οὔτε καὶ ἑνὰ γινῆτα οὔτε μία κεραία, ὅ ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπλὸς χαριτισμὸς μᾶς ἀνοίγει πύλας ἑννοῶν. Καὶ διὰτὶ λέγω ἀπλὸς χαριτισμὸς; Πολλὰς φορές καὶ ἡ προσθήκη ἐνὸς στοιχείου εἰσάγει ὁλόκληρον πληθὺς νοσημάτων. Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἴδωμεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀβραάμ. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀτοπὸν, ὅταν λαμβάνωμεν τὴν ἐπιστολὴν φίλου μας, νὰ μὴ ἀναγνώσκωμεν μόνον τὸ κύριον μέρος τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς χαριτισμοὺς μετὰ τοὺς ὁποίους ἐπισημαίνεται, καὶ ἀπὸ ἐκεί μάλιστα νὰ συμπεραίνωμεν τὴν διάθεσιν τοῦ γράφοντος, καὶ ὅταν γράφῃ ὁ Παῦλος, ἡ μάλλον διὰ ὁ Παῦλος ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ὑπαγορεύει τὴν ἐπιστολὴν εἰς ὁλόκληρον πόλιν καὶ τόσον πολυπληθεῖ λαὸν C καὶ μέσωσθεν ἐκεῖνον εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, νὰ νομίζωμεν διὰ ὑπάρχει ἐκεῖ κάτι περιττὸν καὶ ἀπλὸς νὰ τὰ διατρέχωμεν καὶ νὰ μὴ σκεπτόμεθα, διὰ ὅλα αὐτὰ ἐπικαλέσαντο γενικὴν ἀλλαγὴν εἰς τὸν κόσμον; Διότι αὕτη ἡ ἀντιληψὶς ἀκριβῶς εἶναι τοῦ μᾶς ἐγέμισε ἀδιαφορίαν, βηλασθῇ, τὸ γεγονός διὰ δὲν μελετῶμεν ὅλας τὰς Γραφάς, ἀλλὰ ἐκλέγομεν ὅσα νομίζομεν, διὰ εἶναι σαφέστερα, καὶ διὰ τὰ ἄλλα δὲν κάμνομεν λόγον καθόλου. Αὕτη ἡ τακτικὴ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ μελετῶμεν ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς Γραφῆς καὶ νὰ πιστεύωμεν διὰ ὑπάρ-

χουν πράγματα περιττά και όχι αναγκαία εισηγάγε και τὰς αἰρέσεις. Διὰ τοῦτο ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία τὰ μελετῶμεν διεξοδικῶς, ὅχι μόνον τὰ περιττά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀσφύλα καὶ θαλασφά. Ὁ ἐνὶ ἡμετέρῃ καὶ γνώσει τῶν Γραφῶν ἔχει παραμεληθῇ καὶ καταφρονηθῇ. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ παρακολουθεῖν ἐκστατικοὺς ἀγῶνας τῶν ἱππῶν δύναται νὰ σοῦ εἰπουν μὲ πάσαν ἀκρίβειαν καὶ τὰ ὄνματα τῶν ἱππῶν καὶ τὴν ἀγέλην των, καὶ τὸ γένος των, καὶ τὴν πατρίδα των καὶ τὴν ἐκπαίδευσίν των καὶ τὴν ἡλικίαν των καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς ταχύτητος, καὶ ποῖος καὶ μὲ ποῖον συναρπάζομενος θὰ ἀποσπάσῃ τὴν νίκην, καὶ ποῖος ἵππος καὶ ἀπὸ ποῖαν θαλάσσιαν, ὅν ἐκκινήσῃ καὶ μὲ ποῖον ἡνίοχον θὰ κερδίσῃ τὴν κούρσαν καὶ θὰ ἀφήσῃ ὀπίσω τὸν ἀντίπαλον. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ὀρχήστραν, κατέχονται ὅχι ἀπὸ μικροτέραν, ¹⁷³ Αὐτὰ μὲν ἀλλὰ μεγαλύτεραν μανίαν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀσχημονοῦν εἰς τὸ θέατρον, ἐννοῶ τοὺς μίμους καὶ τὰς χαρευτρίδας καὶ ἀναφέρουν τὴν πατρίδα των, καὶ τὴν ἀνατροφήν καὶ ὅλα τὰ συναφῆ. Ἀντίθετον, ἡμεῖς ὅταν μὲς ἐρωτοῦν πόσαι καὶ ποῖαι εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, δὲν γνωρίζομεν ὡς ἀναφέρωμεν οὕτε τὸν ἀριθμὸν. Καὶ ὅν ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ γνωρίζουν τὸν ἀριθμὸν, εὐρίσκονται ὁμῶς εἰς ἀδυναμίαν ὡς ἀπαντήσουν, ὅταν τοὺς ἐρωτοῦν διὰ τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι τὰς ἔλαβον.

Καὶ ὁ εὐνοῦχος καὶ δαρθάρος ἐκεῖνος ἀνθρώπος μολοντόν ἦταν ἀπασχολημένος ἀπὸ μυρίας φροντίδας, ἦταν τόσοσιν προσηλωμένος εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία, ὥστε οὕτε κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὁδοποιρίας δὲν ἠκούαζεν, ἀλλὰ καθήμενος ἐπάνω εἰς ὄχημα εἶχεν ἐγκύβει μὲ μεγάλῃ προσήλωσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θεῶν Γραφῶν.¹⁷⁴ Καὶ ἡμεῖς ποὺ δὲν ἔχομεν οὕτε τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἀσχολίας ἐκείνου, προμάρμενοι καὶ μὲ τὰ δνόματα τῶν ἐπιστολῶν, παρ' ὅτι καθεὶς Κυριακὴν συγκεντρυνόμεθα ἐδῶ καὶ ἀκούομεν τὸ θεῖον κήρυγμα. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ δαπανῶμεν τὸν λόγον εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις, ἐμπρὸς ὧς φέρωμεν ἐνώπιδόν μας τὴν πρόσρησιν αὐτὴν, ἣ ὅποια φαίνεται, ὅτι εἶναι περιττὴ καὶ μὲς παρενοχλεῖ. Διότι καθὼς θὰ τὴν ἀναπτύσσωμεν καὶ θὰ ἀποκαλύπτται πόσον κέρδος παρέχει εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τὴν μελετοῦν μὲ μεγάλῃν προσοχίῃ. Ὁ τότε θὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἢ κατηγορία εἰς ἄραρος ἐκείνων ποὺ ἀμελοῦν τόσοσιν μεγάλους θησαυροὺς καὶ πετοῦν ἀπὸ τὰς χεῖρας

2. Πρὸς Πρὸς. 8, 27 κ.

των τὸν πνευματικὸν πλοῦτον.

Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ πρόσρησις; «Χαιρετήσατε ἐγκαρδίως τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὅποιοι εἶναι συνεργάται μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» Δὲν φαίνεται ἀρὰ γὰρ ὅτι εἶναι ἀπλὸς χαίρετικὸς χωρὶς νὰ μὲς δευκνῇ τίποτε τὸ μεγάλο, τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν; Ἐμπρὸς λοιπὸν. ὧς διαειρώσωμεν ὅλην τὴν ὁμιλίαν εἰς αὐτὸν τὸν χαιρετισμὸν μόνον, καὶ μᾶλλον σήμερον δὲν θὰ ἐπαρκέσωμεν νὰ ἐξαντλήσωμεν ὅλα τὰ νοήματα ποὺ περιέχονται εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιφυλάξω καὶ δι' ἄλλην ἡμέραν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολλῶν ἐννοιῶν. Ὁ ποὺ γεννιᾶται ἀπὸ τὴν μικρὴν αὐτὴν πρόσρησιν. Ἀλλῶς τε δὲν εἰμαι προετομασμένος νὰ τὴν διεξέλθω ὅλην, ἀλλὰ ἕνα μέρος μόνον αὐτῆς, τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ προοίμιον: «Χαιρετήσατε ἐγκαρδίως τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν».

Πρῶτον μὲν πρέπει νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ Παύλου, διότι, ἐνὶ εἰς τὴν αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας εἰς ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ εἰς τὴν ξερὰν καὶ τὴν θαλάσσιαν, καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς ὑψηλῆς, καὶ ἐνὶ κατὰ τὰς περιόδους τοῦ εἶχεν εἰς τὴν σκῆπν του καὶ θαυμάρους καὶ Ἕλληνας καὶ τόσοσιν λαοὺς, ἐν ταῦτοις ἐφρόντηε τόσοσιν πολὺ δι' ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα. Καὶ δεύτερον, τοῦτο νὰ θαυμάσωμεν εἰς τὸν Παῦλον, τὸ πόσον ἀγρυπνοῦν καὶ ἀνήσυχον ψυχὴν εἶχεν, ὥστε ὅχι μόνον νὰ ἐνθυμῆται γενικῶς ὅλους, ἀλλὰ νὰ κάμνῃ ἰδιαιτέρως ἀναμαστικὴν μνείαν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων. Ὁ Σήμερον δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστὸν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ κάμνουν αὐτὸ οἱ ἐπίσκοποι τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι καὶ οἱ θάρυβοι ἐκεῖνοι (τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου) ἔχουν τώρα καταπαύσει καὶ εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν φροντίδα μίᾳς μόνον πόλεως. Ἐνὶ τότε, ὅχι μόνον τὸ μέγεθος τῶν κινήσεων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀπουσίες καὶ τὸ πλῆθος τῶν φροντίδων καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα καὶ τὰ γεγονόσιν ὅτι δὲν ἔμενε πάντοτε εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ πολλὰ ἄλλα περισσώτερα ἀπὸ αὐτὰ, ἦσαν ἱκανὰ νὰ διώξουν ἀπὸ τὴν μνήμην καὶ τὰ πλέον ἀγαπητὰ πρόσωπα. Ἀλλὰ ὁ Παῦλος δὲν τοὺς ἐλησμόνησε. Διότι ὁμῶς δὲν τοὺς ἐλησμόνησεν; Διότι ἦσαν μεγαλόψυχος καὶ ἔτρεφε θερμὴν καὶ γνησίαν ἀγάπην. ¹⁷⁴ Αὐτὸς τόσοσιν πολὺ λοιπὸν τοὺς εἶχεν εἰς τὴν ψυ-

8. Πρὸς. 16, 9.

χὴν του, ὥστε νὰ τοὺς ἀναφέρῃ πολλὰκις καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς του.

Ἀλλὰ ὅς ἴδωμεν πόσοι καὶ τί λογὴς ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοί, ποὺ τόσο κατέκτησαν τὸν Παῦλον καὶ ἐκέρδισαν τὴν θερμὴν του ἀγάπην. Ἐὰν γὰρ ἦσαν μὴπως κάποιοι β-πατοὶ καὶ στρατιῶται, καὶ ὅπως ἡ ἄνθρωποι μὲ ἄλλο ὀ-ψηλὸν ἀξίωμα, ἢ πολλὰ πλούτη, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦν τὴν πόλιν; Δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἐντελὺς τὸ ἀντίθετον, ἦσαν πτωχοὶ καὶ ταπεινοί, ποὺ ἔ-ζων ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν των. Διότι ἦσαν, λέ-γει, σκηνοποιοὶ τὸ ἐπάγγελμα.* Καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἐντρέ-πειτο οὔτε ἐνόμιζεν ὅτι ἦταν προσβολὴ νὰ προστάσῃ μίαν πόλιν αὐτακρατορικὴν καὶ ἐνα λαὸν ὑπερήφανον νὰ ἀσπα-σθοῦν τοὺς χειροτέχνους ἐκείνους, ὅς οὕτως εἰδῶμεν ὅτι τοὺς ἔβλεπε μὲ τὴν φιλίαν του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἔτσι εἶχε διαπαιδαγωγῆσαι τότε ὅλους νὰ σκέπτονται. Καὶ ὅμως ἡμεῖς πολλὰς φορές, ὅταν ἔχωμεν συγγενεῖς ὀλι-γον πτωχοτέρους, ἀποξενούμεθα ἀπὸ τὴν συγγενείαν των καὶ τὸ θεωροῦμεν ἐντροπὴν, ἂν ἀποκαλυφθῶμεν, ὅτι εἰμεθα συγγενεῖς των. Ἐνῷ ὁ Παῦλος δὲν ἐσκέπτετο καὶ δὲν ἡ-σθάνετο ὅτσι, ἀλλὰ καὶ καμαρώνει διὰ τὸ πρᾶγμα καὶ κα-τέστησε φανερόν, ὅτι μόνον εἰς τοὺς συγχρόνους του, ἀλ-λά καὶ εἰς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους, ὅτι αὐτοὶ οἱ σκη-νοποιοὶ ἦσαν μεταξύ τῶν πρώτων φθῶν του. Καὶ ὅς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς, ποὺ εἶναι τὸ ἐκπληκτικόν καὶ μέγα, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος εἶχε τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα, καὶ ἦταν φυσικὸν νὰ μὴ ἐντρέπεται διὰ τοὺς ἀμειψίμους του; Ὁ Τί λγεις ἐκεῖ; Αὐτὸ ἀκριβὲς εἶναι τὸ μέγιστον καὶ θαυμαστόν. Διότι δὲν ἐντρέπονται τόσο νὰ ἀναστρέφονται μὲ τοὺς κατωτέρους ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ἐνδόξους προγόνους, ὅσον αὐτοὶ ποὺ κάποτε ἦσαν τὸ ἴδιον ἀσχημονοῖ καὶ ἀκατόμῳς ἔπειτα ἀπέ-κτησαν λαμπρότητα καὶ δόξαν. Καὶ ὅτι κανεὶς δὲν ἦταν λαμπρότερος οὔτε εὐγενέστερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἦταν ἐνδοξότερος καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων, εἶναι νομίζω, γνωστὸν εἰς ὅλους. Διότι αὐτὸς ποὺ διέτασσε τοὺς βασιμ-νας, ποὺ ἀνέστηνε νεκροὺς καὶ ἡδύματα μὲ τὴν προσταγὴν του μόνον νὰ προκαλέσῃ τύφλωσιν καὶ μετὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸν τυφλωθέντα, αὐτὸς τοῦ ὁποῖου τὰ ἱμάτια καὶ αἱ σκαῖ τοῦ ἐθεράπευσαν κάθε εἶδους νόσου, ὃ εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἔθεωρετο πλέον ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ κάποιος ἀγγε-λος ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ὅμως, ἐνῷ εἶχε τόσῃ

* Πρὸς Κορ. 13, Β.

δόξαν καὶ παντοῦ ἦταν ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καὶ ὅπου ἐνεφανίζετο κατέκτα τοὺς πάντας, δὲν ἐντρέπεται τὸν σκη-νοποιὸν οὔτε ἐνόμιζεν, ὅτι ἐμείωνε τὴν τιμὴν ἐκείνων ποὺ εἶχαν τόσο μεγάλα ἀξιώματα. Καὶ πραγματικὰ, ἦταν φυσ-ικόν νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ εὐγενεῖς εἰς τὴν Ἑκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων, τοὺς ὁποίους ἠγάπηζε νὰ ἀσπασθοῦν τοὺς πτω-χοὺς ἐκείνους. Διότι ἐγκώριζε, ἐγκώριζε σφοδρῶς, ὅτι τὴν εὐγένειαν συνήθως δὲν δημιουργεῖ ἡ λαμπρότης τοῦ πλοῦ-του οὔτε τὰ ἀφθονα χρήματα, ἀλλὰ ὁ δίκαιος χαρακτήρ. Ἐ διότι ἐκεῖνοι ποὺ στεροῦνται ἐνα τέτοιον χαρακτήρα καὶ ὑπερηφανοῦνται διὰ τὴν δόξαν τῶν προγόνων των, αὐτοὶ καμαρώνουν μὲ τὸ ὄνομα μόνον τῆς εὐγενείας καὶ οὐχὶ διὰ οὐσιαστικὴν εὐγένειαν. Καὶ αὐτὸ τὸ διαπιστώνει κανένας, ἂν ἐξετάσῃ τοὺς παλαιότερους προγόνους τῶν σημερινῶν εὐγενῶν. Πραγματικὰ, ὁ εὐγενὴς καὶ λαμπρὸς, ποὺ δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ πατέρα καὶ πάτριον εὐγε-νὴ, θὰ εὕρῃ, ἂν ἐξετάσῃ μὲ ἀκριθείαν, ὅτι εἶχε πρόσ-παππον κάποιον ταπεινὸν καὶ ἀνώνυμον. Ὅπως ἀκριβὲς συμβαίνει καὶ μὲ αὐτοὺς ποὺ θεωροῦνται, ὅτι εἶναι εὐτε-λεῖς καὶ ταπεινοὶ κατὰ τὴν καταγωγὴν. Ἄν ἐρευνήσωμεν 178. Α τὴν παλαιότεραν καταγωγὴν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, θὰ εὕρωμεν, ὅτι αἱ ἀνώτεροι πρόγονοι των ἦσαν ὄντορες καὶ στρατιῶται καὶ οἱ ἀπόγονοι των κατήντησαν ἱπποτρό-φοι καὶ χοιροβοσκοί. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἐγκώριζεν ὅλα ὁ Παῦ-λος, δι' αὐτὸ δὲν εἶδε σημασίαν εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς κα-ταγωγῆς, ἀλλὰ ἀνεξήγητὴ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ διε-παιδαγωγῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐκτιμῶν καὶ νὰ θαυμά-ζουν αὐτήν. Καὶ δὲν εἶναι μικρὰ ἡ ὠφέλεια ποὺ ἀποκομι-ζομεν ἀπὸ τὴν ἀνέληψιν αὐτῇ. Μανθάνομεν νὰ μὴ ἐντρο-πώμεθα διὰ τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἐπιζητῶμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ μὰς γνωρί-σματα νὰ τὰ θεωρῶμεν περιττὰ καὶ ἀνύφελα.

Ἐ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκομίσωμεν ἀκόμη καὶ ἄλλο κέρδος, ὅχι μικρότερον ἀπὸ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον, ἂν τὸ κα-ταρθώσωμεν, κυρίως ἀσφαλίζει τὴν ζωὴν μας. Ποῖον εἶναι αὐτό; Νὰ μὴ κατηγοροῦμεν τὸν γάμον, οὔτε νὰ πιστεύω-μεν ὅτι ἀποτελεῖ ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς τὸ νὰ ἔχῃς γυναῖκα, νὰ ἀνατρέφῃς παιδιὰ, νὰ ἔχῃς τὴν εὐθύ-νην τοῦ οἴκου σου, καὶ νὰ ἀσκήσῃς κάποιον ἐπάγγελμα. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ὁδὸ ὁπῆρχεν ἄνδρας καὶ γυναῖκα, καὶ προί-σταντο ἐργαστηρίων καὶ μετήρχοντο μίαν τέχνην, καὶ ἐν-τούτοις ἐπέδειξαν ἀρετὴν πολὺ ἀνωτέραν καὶ ἀπὸ ἐκείνους

ποὺν ζοῦν εἰς τὰ μοναστήρια. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν; Ἀπὸ ὅσα εἶπεν δι' αὐτοῦς ὁ Παῦλος, ἢ μᾶλλον ὅχι ἀπὸ αὐτῶ ποῦ εἶπεν δι' αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆν μαρτυρίαν ποῦ ἔδωκεν ἐν συνεχείᾳ δι' αὐτοῦς. Ὁ Ἄφου δηλαδὴ εἶπεν «χαίρετέ μοι ἐγκαρδίως τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν», προσέθεσε καὶ τὴν ιδιότητά των. Ποίαν ιδιότητα; Δὲν εἶπε τοὺς πλουσίους, τοὺς ἐπιφανεῖς, τοὺς εὐγενεῖς. Ἀλλὰ τί εἶπε; Τοὺς συνεργάτας μου ἐν Κυρίῳ. Ἀπὸ τῆν ἀποφῆν τῆς ἀρετῆς τίποτε δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ μετὰ τὴν ιδιότητα αὐτῆν. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς τὴν ἀρετὴν των ὅχι μόνον ἀπὸ αὐτὸ τοῦ στοιχείου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ Παῦλος ἔμεινε πλησίον των ὅχι μόνον καὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ δύο ἀλλεκληρὰ ἔτη. Ὅπως, δηλαδὴ, οἱ κοσμικοὶ ἀρχόντες δὲν θὰ ἐδέχοντο ποτὲ νὰ καταλύσουν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν εὐτελεῶν καὶ ταπεινῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐπιζητοῦν τὰς πολυτελεῖς οἰκίας τῶν ἐπιστήμων, ὥστε ἡ εὐτέλεια τῶν ὑποδεχομένων αὐτοῦς νὰ μὴ μειώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας των, ἔτσι ἔκαμνον καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ὁ Δὲν κατέλυνον εἰς τὰς οἰκίας τῶν τυχόντων, ἀλλὰ, ὅπως ἐκεῖνοι ἐπιζητοῦν πολυτελεῖς οἰκίας, ἔτσι αὐτοὶ ἐπεζητοῦν ἀρετὴν ψυχῆς, καὶ ἀφοῦ ἐξήγαγον προσεκτικῶς τοὺς φίλους των, εἰς ἐκείνους κατέλυνον. Καὶ πραγματικὰ, ὅπου ἦν καὶ νόμος ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, ποῦ διέτασσε τοῦτο: «καὶ εἰς ὅποιανδήποτε πόλιν, λέγει, ἢ οἰκίαν εἰσέλθετε πρὸς φιλοξενίαν, ἐρωτήσατε ποῖος εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν εἶναι ἀξίος καὶ ἐκεῖ νὰ μείνητε».⁶ Ὅστε οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν ἀξιοὶ τοῦ Παύλου. Ἐάν δὲ ἦσαν ἀξιοὶ τοῦ Παύλου, ἦσαν ἀξιοὶ τῶν ἀγγέλων. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο τὸ θυμῶν, τοῦ μὲν νὰ τὸ θυμῶν καὶ οὐρανὸν καὶ Ἐκκλησίαν. Ἐ. Διότι ὅπου ἦσαν ὁ Παῦλος, ἐκεῖ ἦσαν καὶ ὁ Χριστός. «Ἄν ζητήτε νὰ λάβετε πείραν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ δι' ἐμοῦ», λέγει.⁷ Ὅπου δὲ ἦσαν ὁ Χριστός, ἐκεῖ παρίσταντο συνεχῶς καὶ ἄγγελοι. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι ἀπεδείχθησαν ἀξιοὶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν τοῦ Παύλου, σκόφου τί ἔγνων συγκατοικοῦντες μετὰ τὸν Παῦλον ἐπὶ δύο ἔτη, παρατηροῦντες καὶ τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ τὸ δάδιον καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνδυμασίας, καὶ τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀγίων, ὅχι μόνον οἱ λόγοι των ὅτε οἱ διδασκαλὶα καὶ οἱ παραινέσεις

6. Πρὸς. Κορ. 2, 4 καὶ 10, 6-8.
7. Πρὸς. Κορ. 13, 8.

μόνον,¹⁷⁶ ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ διαγωγή τοῦ βίου των δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἐπαρκὴ διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς δι' ἐκείνους ποῦ τὴν προσέχουν καὶ τὴν μελετοῦν. Σκόφου τί πρῶγμα εἶναι νὰ ἴδῃς τὸν Παῦλον νὰ δεῖται, νὰ ἐπιτιμῇ, νὰ συμβουλεύῃ, νὰ εὐχεται καὶ νὰ διακροῇ, καὶ νὰ ἐξέρχεται καὶ νὰ εἰσέρχεται. Διότι, ἐάν ἔχωμεν ἰδεοτάσσας ἐπιστολὰς μόνον καὶ τὰς περιφερόμεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, τότε αὐτοὶ ποῦ ἔχουν τὴν πηγὴν αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν, ποῦ ἔχουν τὴν γλώσσαν τῆς οἰκονομίας, τὸ φῶς τῶν Ἑκκλησιῶν, τὸ θεμελίον τῆς πίστεως, τὸν στύλον καὶ τὸ δάδιον τῆς ἀληθείας, καὶ τί δὲν δύναται νὰ γίνων, θίαν συζοῦν μετὰ τοῖς ἀγγέλοις;

Διότι ἐάν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἦσαν φοδερὰ καὶ εἰς τὰς δαίμονας, καὶ εἶχον τόσην ἰσχύν, ἡ συμβίσις μετὰ αὐτῶν πόσῃ χάριν Πνεύματος πρέπει νὰ προσέλκεται; Ὁ Δὲν ὁ δέλητος δηλαδὴ τὴν κλίνην τοῦ Παύλου, τὸ στρώμα, τὰ ὑποδήματά του, δὲν ἀπετελεῖ δι' αὐτοῦς ἀφορμὴν διακροῦν, κατανύξεως; Διότι, ἐάν οἱ δαίμονες ἐφρίτταν, καὶ ὡς ἐλέπετο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, πολὺ περισσότερον οἱ πιστοὶ καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔγινον μαζί του, θίαν τὰ ἐλέπετο, κατελαμβάνοντο ἀπὸ θαθεῖαν κατανύξιν.

Ἀξίζει οὖν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τοῦτο, διὰ ποῖον λόγον κατὰ τὴν προσφώνησιν προτάσσει τὴν Πρίσκιλλαν τοῦ ἀνδρός. Διότι δὲν εἶπε, χαίρετέ μοι ἐγκαρδίως τὸν Ἀκύλαν καὶ τὴν Πρίσκιλλαν, ἀλλὰ τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε ἀπὸ λόγου, ἀλλὰ διότι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀνεγνώριζεν εἰς αὐτὴν μεγαλυτέραν εὐλάβειαν ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Καὶ ὅτι πραγματικὰ τοῦτο δὲν ἐλέγχθη συμπτωματικῶς, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθῃς καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις. Ὁ Διότι τὸν Ἀπολλῶν, ἕνα ἄνδρα λόγιον καὶ δυνατόν εἰς τὰς Γραφάς, ὁ ὁποῖος τότε ἐγνώριζε μόνον τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, τὸν παρέλαβε αὐτὴ καὶ τὸν κατήχησε εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἔκαμε τέλειον διδασκαλόν.⁹ Διότι αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων δὲν ἐφρόντιζον δι' αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα φροντίζουν αἱ σημεριναὶ γυναῖκες, ὅπως π.χ. πᾶς νὰ ἐνδυθῶν μετὰ λαμπρὰ ἱμάτια καὶ νὰ καλλωπίσῃ τὸ πρόσωπόν των μετὰ πούδραν καὶ βαφάς, ποῦ πνίγουν τοὺς συζῶγους των διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς αὐτὰς τὴν ἀγορὰν στολῆς πολυτελεστέρως ἀπὸ ἐκείνην τῆς γείτονος ἢ τῆς ἱστίμου, καὶ

9. Πρὸς. Εφ. 3, 10-11.
10. Πρὸς. Εφ. 18, 24-25.

ἀξιώνουν νὰ ἔχουν λευκοὺς ἡμιόνους καὶ ἐπιχρύσους χαλινοὺς, Ὡ καὶ κινούτους ὑπηρετὰς καὶ πλῆθος θεραπευνίδων καὶ ἄλλην τὴν ἄλλην κατοικήλαστον φαντασίαν. Ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀπετίναξαν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπέβαλαν τὴν κοσμικὴν κενοδοξίαν, ἐπαζήτησαν ἕνα μόνον, πῶς νὰ γίνουν κοινωνοὶ τῶν ἀποστόλων καὶ νὰ μετασχύνουν καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων. Διὰ τοῦτο ἔχαι μόνον ἡ Πρίσκιλλα ἦσαν τοιαύτη, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι δαίαι. Διότι ὁμιλεῖ καὶ διὰ μίαν Περσίδα ἡ ὁποία ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς κόπους δι' ἡμᾶς καὶ τὴν Μαρίαν καὶ τὴν Τρύφωιναν τὰς δουμάζει δι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς κόπους. Ἐ. διότι δηλαδὴ ἐκοιτίσθησαν μαζί με τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἀπεδύθησαν εἰς τοὺς ἰδίους ἀγῶνες.⁹

Ἀλλὰ πῶς, ὅταν γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον, λέγει: «ὅθεν ἐπιτρέπω εἰς τὴν γυναῖκα νὰ διδάσκη εἰς τὰς συνάξεις τῆς λαοῦς, ὅτε νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ νὰ γίνεταί κυρία τοῦ ἀνδρός της».¹⁰ Αὐτὸ ἰσχύει, ὅταν εἶναι εὐλαβὴς καὶ ὁ ἀνδρὲς καὶ ἔχη τὴν ἰδίαν πίστιν καὶ μετέχη τῆς ἰδίας σοφίας. Ὅταν ὅμως εἶναι ἀπίστος ἡ πλανᾶται κατὰ τὴν πίστιν, τότε δὲν ἀποστρεφεί τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας. Εἰς ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς Κορινθίους λαοῦν λέγει: «καὶ ἐάν γυναῖκα Χριστιανὴ ἔχη ἄνδρα ἀπίστον, ὅς μὴ τὸν ἀφῇ. Διότι τοῦ ξεύρεται, ὁ Χριστιανὴ γυναῖκα, ἐάν ζῶσα μαζί με τὸν ἀπίστον σύζυγον δὲν ἐλκύσῃ εἰς τὴν πίστιν καὶ σωθῇ εἰς τὸ τέλος τὸν ἄνδρα;».¹¹ Πῶς δύναται δὲ ἡ πιστὴ γυναῖκα νὰ σώσῃ τὸν ἀπίστον ἄνδρα; ¹² Ἀ. Ἐάν, δηλαδὴ, τὸν κατηχή καὶ τὸν διδάσκη καὶ τὸν προσελκύῃ εἰς τὴν πίστιν, ὅπως ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ Πρίσκιλλα τὸν Ἀπολλῶν. Ἐξ ἄλλου, ὅταν λέγῃ ἐδὲν ἐπιτρέπω εἰς τὴν γυναῖκα νὰ διδάσκη, ἔνοκε τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸ βῆμα, τὴν ὁμιλίαν πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἄλλην διδασκαλίαν ποὺ σχετίζεται μετὰ τὰ καθήκοντα τῶν ἱερέων. Δὲν ἠμποροῦν ὅμως τὴν κατ' ἰδίαν παραίεσιν καὶ συμβουλίῃν. Διότι, ἐάν τοῦτο ἦσαν ἀπηγορευμένον, δὲν θὰ τὴν ἐπαινοῦσαν, ὅταν ἔκανεν αὐτό.

Ἄς τὰ ἀκούσουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ὅς τὰ ἀκούσουν καὶ αἱ γυναῖκες. Ἐκεῖνοι μὲν διὰ νὰ μιμηθοῦν τὴν ὁμιλίαν καὶ συγγενῇ των, αὐτοὶ δὲ διὰ νὰ μὴ φαίνονται ἀσθενέστε-

9. Πρὸς Ρωμ. 16, 12.

10. Ἐβ. 21.

11. Α' Τιμ. 2, 12.

12. Α' Κορινθ. 7, 13, 16.

ροι ἀπὸ τὰς γυναῖκες. Διότι ποῖαν δικαιολογίαν θὰ ἔχουμεν, ποῖαν συγγνώμην, ὅταν, ἐνῷ αἱ γυναῖκες ἐπιθεκνύουν τὴν προθυμίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἡμεῖς μένωμεν διαρκῶς συνδεσμένοι μετὰ τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις καὶ ἀσχολίας; Β. Αὐτὰ ὅς τὰ μάθουν καὶ ἔρχονται καὶ ἀρχόμενοι, καὶ ἱερεῖς καὶ λαῖκοι, ὅσοι ἐκεῖνοι μὲν νὰ μὴ θαυμάζουν τοὺς πλουσίους, μήτε νὰ ἐπιδιώκουν τὰς πολυτελεῖς οἰκίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ἀρετὴν μετὰ τὴν πτωχείαν μαζί καὶ νὰ μὴ ἐντρέπωνται διὰ τοὺς πτωχότερους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, καὶ νὰ μὴ περιφρονοῦν τὸν σκηνωπιδόν, τὸν θυροστέφην, τὸν πορφυροπώλην καὶ τὸν χαλκοσυργόν, κολοκεύοντες τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν, διὰ νὰ μὴ ναυίζουν, ὅτι καλύπτονται νὰ ὑποδέχονται τοὺς ἀγίους, ἀλλὰ, ἀναλογιζόμενοι τὴν χήραν, τοῦ ὑπεδέχθη τὸν Ἠλίαν,¹³ ὁ χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε περισσότερον ἀπὸ μίαν χούφταν ἀλεύρι, καὶ αὐτοὺς τοὺς δύο, οἱ ὅποιοι ἐφιλοξένησαν τὸν Παῦλον ἐπὶ μίαν διημέριον, νὰ ἀνοίγουν τὰς οἰκίας των εἰς ἐκεῖνους ποὺ ἔχουν ἀνάγκην, καὶ νὰ τὰ ἔχουν ὅλα κοινὰ μετὰ τοὺς φιλοξενούμενους των. Μὴ μοῦ εἴπῃς, ὅτι ἐν ἔχεις δούλους διὰ νὰ τοὺς ὑπηρετήσουν. Ἀκόμη καὶ ἂν ἔχης μυρίαυς δούλους, ὁ Θεὸς σὲ προστατᾷ νὰ τρυγήσῃς τὸν καρπὸν τῆς φιλοξενίας μετὰ τὰς ἰδίας σου χεῖρας. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅταν κάποτε συνελήθει μετὰ μίαν χήραν γυναῖκα, τὴν διέτασεν νὰ δέχεται καὶ νὰ περιποιᾶται τοὺς ἑθνούς, ἔχι διὰ μέσου ἄλλων, ἀλλὰ νὰ τὸ πράττῃ αὐτὴ ἡ ἰδία. Ὅταν, δηλαδὴ, εἶπεν «ἐάν ἐφιλοξένησεν», προσέθεσεν κέον ἐνίψι πόδια, Χριστιανῶν ποὺ ἤρχοντο ἀπὸ ὁδοιπορίας ἢ περιόδου.¹⁴ Δὲν εἶπε, ἐάν ἐξώδεκεν χρήματα, ὅτε ἐάν διέταξε τοὺς ὑπηρετὰς νὰ πράξουν αὐτό, Ὡ ἀλλὰ ἐάν μόνη τῆς τὸ ἐπράξεν αὐτό. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀδραμ, ἐνῷ εἶχε τριακοσίους δέκα ὀκτὼ δούλους εἰς τὸ σπίτι του, ἔτρεχεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἀγέλην καὶ ἐδάσπαζε τὸν μάσχον καὶ ἐξετέλει ὅλας τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας καὶ καθίστα τὴν σύζυγόν του κοινωνόν εἰς τοὺς καρποὺς τῆς φιλοξενίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ εἰς φάτιν ἐγεννήθη καὶ γεννηθεὶς ἀνετράφη εἰς οἰκίαν καὶ, ὅταν ἐμεγάλωσεν, ἐάν εἶχε παρὰ τὴν μεγάλην κλίμα, διὰ νὰ σὲ διαποδαγωγῇ μετὰ ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ μένης ἐκθαμβὸς μπροστὰ εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγασμῶν, ἀλλὰ παντοῦ νὰ ἀγαπᾷς τὴν ἀπλότητα, νὰ ἐ-

13. Πρὸς Ρωμ. 16, 12.

14. Α' Τιμ. 5, 10.

πρώτης την πτωχείαν, να ἀποφύγῃς τὰ πολλὰ πλοῦτι Ε καὶ νὰ καλλιεπίθεαι ψυχῶς. «Ὁλη ἡ δόξα τῆς νύμφης, ἡ ὅποια εἶναι θυγατέρα τοῦ βασιλέως, προέρχεται ἀπὸ τὸν πλούσιον ἐσωτερικὸν στολισμὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν πνευματικῶν τῆς χαρίτων.»¹⁶ Ἐάν ἔχῃς φιλόξενον διάθεσιν, ἔχῃς ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃς ἓνα μόνον ὀβολόν. Ἄν ὅμως εἶσαι μισάνθρωπος καὶ ἐχθρὸς τῆς φιλοξενίας, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃς τὰ πάντα, ἡ αἰκία σου εἶναι σπενόχλωρος διὰ τοὺς ξένους.

Αὕτη ἡ γυναῖκα δὲν εἶχεν ἀργυροποικίλον κλῆιν, ἀλλὰ εἶχε μεγάλην σωφροσύνην. Δὲν εἶχε στραμυῆν, ἀλλὰ εἶχε διάθεσιν φιλικὴν καὶ φιλόξενον. Δὲν εἶχεν ἀπαστράπτουτας κίονας,¹⁷ ἀλλὰ εἶχε λαμπρὸν ψυχικὸν κάλλος. Δὲν εἶχε τοῖχους μαρμαροδέτους, οὔτε βάπεδον ψηφιδωτόν, ἀλλὰ ἦσαν ἡ ἴδια νοῦς τοῦ Πνεύματος. Αὐτὰ ἐπῆνεσκον ὁ Παῦλος, αὐτὰ ἠγάπησαν. Διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν καὶ δὲν ἀνεχώρει. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀνθυμῆται διαρκῶς καὶ συνθέτει δι' αὐτοὺς μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐγκώμιον, οὐχὶ διὰ τὰ τοὺς καταστήσῃ λαμπροτέρους, ἀλλὰ διὰ τὰ φέρῃ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἴδιον ὄχλον καὶ νὰ τοὺς πείρῃ νὰ καλοτυχίζουσιν οὐχὶ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πλοῦτη, οὔτε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀξιώματα, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι φιλόξενοι, ἐλεήμονες, φιλόανθρωποι ὡ καὶ ἐπιδεικνύουσιν μεγάλην φιλοφροσύνην πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴν προσοχὴν αὐτὴν, ὅς τὰ ἐκφράσωμεν τώρα εἰς τὴν ζωὴν μὲ ἔργα. Καὶ νὰ μὴ καλοτυχίζωμεν ἀπλῶς τοὺς πλουσίους, μῆτε νὰ περὶφρονῶμεν τοὺς πτωχοὺς, μῆτε νὰ ἐντραπέμεθα διὰ τὸ ἐπάγγελμά μας, μῆτε νὰ θεωρῶμεν τὴν ἐργασίαν ἐντροπὴν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἐλευσίαν οὐκ ἀσθῆναι ἀποσχολήσεως. Διότι ἐάν ἡ ἐργασία ἦταν ἐντροπὴ, δὲν θὰ τὴν ἴσκει ὁ Παῦλος καὶ δὲν ὑπερηφανεύετο δι' αὐτὴν λέγων τὰ ἑξῆς: «Διότι ἐγὼ κηρύττω τὸ εὐαγγέλιον, τοῦτο δὲν μοῦ δίδει δικαίωμα νὰ καυχῶμαι. Ποῖον λοιπὸν ἔργον μένει εἰς ἐμέ, διὰ νὰ μοῦ ἀνῆκῃ δι' αὐτὸ μισθὸς καὶ δικαίωμα νὰ καυχῶμαι; Μοῦ μένει τοῦτο: ὅταν κηρύσω τὸ χαρμόσυνον μήνυμα τῆς σωτηρίας, νὰ ἐναποθέσω ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ υποβάλλω

αὐτοὺς εἰς δαπάνας καὶ ἐξοδα.»¹⁸ Ἐάν ὅμως τὸ ἐπάγγελμα ἦταν ἐντροπὴ, ὁ δὲν θὰ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους νὰ τρώγουν.¹⁹ Διότι ἐντροπὴ εἶναι μόνον ἡ ἁμαρτία. Καὶ τὴν ἁμαρτίαν συνήθως τὴν γεννᾷ ἡ ἀργία, καὶ δὲν γίνῃ μόνον μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ολόκληρον τὴν κακίαν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιοι σοφοὶ ἀποδεκνύουσιν, ὅτι ὅλην τὴν κακίαν τὴν ἐδίδωκεν ἡ ἀργία καὶ ὁμιλῶν περὶ ὑπερητῶν λέγει: «Βάλε τον νὰ ἐργασθῇ, διὰ νὰ μὴ μένῃ ἀργός.»²⁰ Αὐτὸ ποὺ εἶναι ὁ χαλινὸς διὰ τὸν ἵππον, τὸ ἴδιον εἶναι ἡ ἐργασία διὰ τὴν ἰσκὴν μας φύσιν. Διότι, ἐάν ἡ ἀργία ἦταν καλὸν πράγμα, ἡ γῆ θὰ ἀνέδιδε ὅλην τὴν βλάστησιν, χωρὶς νὰ ἀργωθῇ καὶ νὰ σπαρῇ. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τίποτε τέτοιο. Κάποτε λοιπὸν ὁ Θεὸς διέταξε τὴν γῆν νὰ φέρῃ τὰ πάντα χωρὶς νὰ καλλιεργηθῇ. Ὡς τὴν ὁμοίαν δὲν ἔκαμε ἔτσι, ἀλλὰ ἐθέσπισε τὴν ἀνάγκην νὰ βεβαιώμεν τὰ ὄντια εἰς τὸν ζυγόν, νὰ σπέρνουμε τὸ ἄροτρον, νὰ ἀνοίξωμεν σάλιας, νὰ ρίψωμεν ἐκεῖ τοὺς σπόρους καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους τρόπους νὰ περιποιούμεθα καὶ τὴν ἀμπέλον καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ σπαρτά, ὥστε ἡ ἀπασχόλησις μὲ τὴν ἐργασίαν νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ κάθε κακίαν τὴν σκέψιν τῶν ἐργαζομένων.

Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν του, ἐνέργησεν ὥστε τὰ πάντα νὰ προέλθουν χωρὶς τοὺς ἰδικούς μας κόπους. «Ἄς φυτρώσουν καὶ ὡς ἀναπτυχθῶν εἰς τὴν ἡρὸν χλόη καὶ παύσει βᾶναι»,²¹ λέγει. Καὶ ὅλα φούτωσαν ἑαυτοὺς ἀπὸ τὴν πρασινάδα. Ἀργότερον ὅμως τὸ πρῶγμα δὲν συνέβαινε ἔτσι, ἀλλὰ διέταξε νὰ φυτρώσουν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν γῆν καὶ μὲ τοὺς ἰδικούς μας κόπους, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι εἰσῆγαγε τὸν κόπον, διότι εἶναι χρήσιμος εἰς ἡμᾶς καὶ ἐπαφελής. Ἐ καὶ φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι κόλασις καὶ τιμωρία, ὅταν ἀκούῃς «καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς σου μὲ τὸν ἰδῶτα τοῦ προσώπου σου θὰ τρώγῃς τὸν ὄφτον σου.»²² Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως εἶναι μὴ νοουθεσία καὶ ἓνα εἶδος σκληρονομοῦ, καὶ φάρμακον τῶν τραυμάτων, ποὺ προήλθεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐργάζετο διαρκῶς, οὐχὶ μόνον τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα. Πράγμα ποὺ τὸ φωνάζει, ὅταν λέγῃ: «Διότι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμεθα

16. Α' Κορ. 8, 18, 19.

17. Περ. 8, 10.

18. Σοφ. Σοφ. 33, 28.

19. Περ. 1, 11.

20. Περ. 3, 19.

διά να μὴ δώσωμεν θάρος εἰς κανένα ἀπὸ οὗτος.²¹ Καὶ δὲν ἐργάζεται ἀπλῶς χάριν τέρψεως καὶ ψυχαγωγίας, ὅπως οἱ πολλοὶ ἀπὸ τούτων ἀδελφούς, ²² ἅλλα τόσο μεγάλην προσπάθειαν κατέβαλλεν εἰς τὴν ἐργασίαν, ὥστε νὰ δύναται νὰ βοηθήσῃ καὶ ἄλλους. «Εἰς τὰς ἀνάγκας μου καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας ἐκείνων, ποὺ ἦσαν μαζί μου, ὑπηρετήσαν τὰ ροζιασμένα αὐτὰ χέρια». ²³ Ἀνθρώπος ποὺ διέτασσε τοὺς δαίμονας, ποὺ ἦταν διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀντιέθε ἡ φροντίς δι' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς καὶ δι' ὅλας τὰς ἑκκλησίας τῆς οὐρανόθεν καὶ ὑπῆρξε μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ ἰατρὸς καὶ ἐθὺν καὶ πόλεις, ἐργάζεται ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ δὲν ἀνεπαύετο καθόλου ἀπὸ τούτων κόπους ἐκείνους.

Ἡμεῖς δὲ, ποὺ δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ οὐτε τὸ μυριαστὸν ἀπὸ τὰς φροντίδας ἐκείνου, ἡ μᾶλλον δὲν δυνάμεθα οὐτε καὶ νὰ τὸς διανοηθῶμεν, ὅ ὥσμεν διαρκῶς εἰς τὴν ἀργίαν. Εἰπέ μου, ποῖαν δικαιολογίαν ἢ ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχωμεν; Ὅλα τὰ κακὰ εἰς τὴν ζωὴν προέρχονται ἀπὸ τοῦτο, ἀπὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ νομίζουσι ὅτι τοὺς προσδίδει μεγάλην ἀξίαν νὰ μὴ ἀσχοῦν τὸ ἐπάγγελμα των, καὶ ὅτι εἶναι ἐσχάτη κατεκρίσις νὰ φανοῦν ὅτι ἔχουν κάποιον πείραν τῆς τέχνης των. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος δὲν ἐντρέπετο καὶ τὴν σμίλην νὰ ἐργάζεται, καὶ δέρματα νὰ ράπτῃ, καὶ νὰ συζητῇ μὲ τοὺς αἰσχυροτάτους, ἀλλὰ καὶ ἐκαμάρυνε μὲ τὸ πρᾶγμα, μὲ τὸ γεγονός, δηλαδὴ, ὅτι τόσοι ἐπιφανεῖς καὶ ἐνδοξοὶ ἄνθρωποι κατέφθονον πρὸς αὐτόν. Καὶ οὐ μόνον δὲν ἐντρέπετο ποὺ τὰ ἐκαίμεν, ὅ ἄλλα ἐδημοσίευσεν τὸ ἐπάγγελμα του εἰς τὰς ἐπιστολάς, ὡς εἰς ἐτήλιον χαλκῆν. Τὸ ἐπάγγελμα λοιπὸν ποὺ ἔμαθεν ἐξ ἀρχῆς, τὸ ἴδιον καὶ μετέπειτα ἤσκει, ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴν του εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, καὶ τὴν μεταφορὰν του εἰς τὸν Παράδεισον καὶ τὴν γκαρμὶαν τῶν ἀποστόλων λόγων τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δὲ ποὺ δὲν ἀξίζομεν ὅσον ἀξίζουν τὰ ὑποδήματα ἐκείνου, ἐντρέπομεθα δι' αὐτὰ, διὰ τὰ ὅποια ἐκεῖνος ὑπερφανεύετο. Καὶ, ἐνῷ ἀμαρτάνομεν κάθε ἡμέραν, οὐτε μετανοοῦμεν οὐτε νομίζομεν ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐντροπή. Τὸ νὰ ζῶμεν ὁμῶς μὲ δικαίους κόπους, τὸ ἀπερνεύομεν ὡς ἀσχρόν καὶ καταγέλαστον. Εἰπέ μου, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας θὰ ἔχωμεν; Διότι αὐτὸς ποὺ ἐντρέπεται, ὅ πρέπει νὰ ἐντρέπεται τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸ ὅτι προσέβαλε τὸν Θεόν,

21. Α' Θεσ. 2, 9.
22. Πράξ. 20, 34.

καὶ τὸ ὅτι ἐκαίμε κάτι ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον, ἐνῷ διὰ τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἐργασίαν πρέπει καὶ νὰ καμάρυνώμεν. Διότι ἔτσι, μὲ τὴν ἀπασχόλησιν τῆς ἐργασίας, θὰ ἐκδιώξωμεν εὐκόλως ἀπὸ τὴν ψυχὴν κάθε πονηρὸν σκέψιν, καὶ θὰ βοηθήσωμεν αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην, καὶ δὲν θὰ ἐνοχλήσωμεν τὰς ξένας αἰσάς, καὶ θὰ ἐκπληρώσωμεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ ποὺ λέγει: «Εἶναι μακαριώτερον νὰ διδῇ κανεὶς παρά νὰ λαμβάνῃ». ²⁴ Διότι δι' αὐτὸ ἔχομεν χέρια, διὰ νὰ βοηθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ εἰς τοὺς σωματικῶς ἀναπήρους νὰ προσφέρωμεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας κατὰ δύναμιν. Διότι ἐὰν κανεὶς περὶ τὸν καιρὸν τοῦ ἀργός, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὑγιής, εἶναι δυστυχέστερος καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πυρετόν. Διότι οἱ μὲν πρῶτοι συγχωροῦνται διὰ τὴν ἀσθενείαν των, ὅ καὶ δύναται νὰ τοὺς ἐλεήσῃ κάποιος. Αὐτοὶ ἐδῶ ὁμῶς κατασχύνουν τὴν ὑγίαν τοῦ σώματος καὶ εὐλόγως μισοῦνται ἀπὸ ὅλους, διότι καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ παραδοῖναι καὶ λυμαίνονται τὸ τροπὲς των ἀσθενεστέρων, καὶ καθιστοῦν χειρότερον τὴν ψυχὴν των.

Διότι δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ κακόν, τὸ ὅτι δηλαδὴ, ἐνῷ πρέπει νὰ τρέφονται μόνον των μὲ τὴν ἐργασίαν των, ἐνασχολῶν τὰς ξένας αἰσάς, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι γίνονται οἱ ἴδιοι χειρότεροι ἀπὸ ὅλους. Διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικὰ δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως τίποτε ποὺ νὰ μὴ χάνεται μὲ τὴν ἀργίαν. ²⁵ Ἀ Διότι καὶ τὸ νερὸ, ὅταν ἀκινήτῃ, σίγηται, ἐνῷ, ὅταν τρέχῃ καὶ πλανᾶται παντοῦ, διατηρεῖ τὴν ποιότητά του. Καὶ ὁ αἰθρὸς, ὅταν μὲν ἀργός, γίνεται μαλακώτερος καὶ χάνει τὴν ποιότητά του καὶ φθείρεται ἀπὸ τὴν πολλὴν σκωρίαν. Ἐνῷ ὁ αἰθρὸς ποὺ χρησιμοποιοῦται, εἶναι πολὺ χρησιμώτερος καὶ εὐπρεπέστερος, καὶ λάμπει ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ἀσθμῖ. Ἐπίσης δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς, ὅτι ἡ χέρσος γῆ δὲν παράγει τίποτε τὸ χρήσιμον, ἀλλὰ θλαθερὰ χόρτα καὶ ἀκάθαρτα καὶ τριβόλους καὶ ἄκαρπα δένδρα, ἐνῷ ἡ καλλιεργημένη γῆ γεμίζει ἀπὸ ἡμέρους καρπός. Καὶ μὲ μίαν λέξιν ὅλα τὰ ὅσα φθείρονται ἀπὸ τὴν ἀργίαν, ἐνῷ γίνονται χρησιμώτερα ἀπὸ τὴν ἰδίαν των ἐργασίαν.

Ἡ Τώρα λοιπὸν ποὺ γνωρίζομεν ὅτι αὐτὰ, καὶ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀργίαν, ἀλλὰ καὶ πόσον μεγάλο τὸ βελος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ὅς ἀποφεύγω-

25. Πράξ. 26, 36.

μεν τὴν πρώτην καὶ ἃς ἐπιδύωμεν τὴν δευτέραν, ὥστε καὶ τὸν παρόντα διὸν νὰ τὸν ζήσωμεν αὐπρεπῶς, καὶ νὰ βοηθησώμεν αὐτοὺς πρὸς ἔχον ὀνείκην βοηθείας καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν ψυχὴν μας τελειότερον διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰῶνα ἀγαθὰ. Τὰ ὅποια εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀντρεῖ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, μαζί καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1^{ος} ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΚΥΛΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΙΣΚΙΛΛΑΝ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΕΡΙΖΩΜΕΝ
ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ἄρα γε ἐδιδάχθητε νὰ μὴ θεωρῆτε περιττὸν κανένα σημεῖον τῶν κειμένων τῶν βιβλίων Γραφῶν; Ἄρα γε ἐμάθετε νὰ ἐξετάζετε μετὰ προσοχὴν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ὁπλὰς προσφωνήσεις, ποὺ ἀναγράφονται εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία; Ἐγὼ νομίζω, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς φιλοπόνους δὲν θὰ ἀνεχθῇ νὰ προσπεράσῃ καὶ μίαν λέξιν ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν Γραφῶν, εἴτε εἶναι κατὰλογος ὀνομάτων, εἴτε εἶναι ἀριθμοὶ χρόνων, εἴτε εἶναι ὁπλὰς χαριτισμῶς πρὸς κάποιους. Δὲν ἄλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἀσφαλεστέρα αὕτη ἡ διδασχὴ, ἃς ἀναπτύξωμεν καὶ σήμερον τὰ ὑπόλοιπα σχετικῶς μετὰ τὸν χαιρετισμὸν πρὸς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν. Ἄλλως τε ἡ πρώτη καὶ εἰσαγωγικὴ ὁμιλία εἰς τὸ βίβλιον μᾶς ὠφέλησε ὀλίγον. Πραγματικῶς, μᾶς ἐδίδαξε πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἐργασία, πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀργία, καὶ ποία ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου, πὺς ἦταν ἀγρυπνὸς καὶ πλήρης μερίμνης, ὅχι μόνον διὰ τὰς πόλεις, τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη γενικῶς, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πολὺ καὶ διὰ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Μᾶς ἐδείξε πὺς ἡ πενία δὲν ἀποτελεῖ καθόλου ἐμπόδιον διὰ τὴν φιλοξενίαν, καὶ ὅτι δὲν χρειάζονται πλοῦτη καὶ χρήματα, ἀλλὰ εἰς κάθε περίπτωσιν χρειάζεται ἀρετὴ καὶ εὐλαβικὴ διάθεσις, Ἐ καὶ ὅτι λαμπρότεροι ὅλων εἶναι ὅσοι ἔχουν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὁκώμη καὶ ἂν περιέλθουν εἰς ἐσχάτην πενίαν.

Τὴν Πρίσκιλλαν λοιπὸν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὅποιοι ἦσαν σκηνοποιοὶ καὶ χειροτέχναι, καὶ ἔβλυν εἰς τὴν πτωχείαν, τοὺς μακαρίζομεν τώρα περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι μετὰ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἐξουσίας εἰμειναι ὀφανεῖς, ἐνῶ ὁ σκηνοποιοὺς μετὰ τῆς συζύγου του μνημονεύονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης.

Εάν δε έχουν τόσον δόξαν ἔδω, εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, σκέψου κατὰ τὴν ἡμέραν ἑκείνην τῆς κρίσεως τοίαν αὐταμαθὴν ὅα ἀξικωθῶν καὶ ποίους στεφάνους. ¹²¹ Α' Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἑκείνην ἑκαρπύωσαν μεγάλην ἀπολαύσιν καὶ ὠφέλειαν καὶ δόξαν, διότι ἔζησαν μαζί με τὸν Παῦλον τόσον πολὺν χρόνον. ² Καὶ πραγματικὰ, αὐτὰ ποὺ ἔλεγα προηγουμένως, τὰ ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα, καὶ ποτὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω, ὅτι ὅχι μόνον ἡ διδασκαλία, οὔτε ἡ παραίνεσις καὶ ἡ συμβουλή, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ θέα τῶν ἁγίων παρέχει μεγάλην χαρὰν καὶ ὠφέλειαν, ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ σπουδιστὴς τῶν ἡματιῶν καὶ ὁ τρόπος τῶν ὑποδημάτων βέβαια, καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἰσῆλθῃ εἰς τὴν ζωὴν μας μεγάλη ὠφέλεια, διότι ἐμάθαμε μέχρι τοίου σημείου ἱκανοποιεῖν τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας. ³ Διότ' ὅχι μόνον δὲν ὑπερέβαινον τὸ μέτρον τῶν ἀναγκῶν τῶν, ἀλλὰ κάποτε δὲν ἱκανοποιοῦν καὶ τὰς βασικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ ἔμειναν καὶ πεινασμένοι καὶ διψασμένοι, καὶ γυμνοί. Καὶ ὁ Παῦλος διατάσσων τοὺς μαθητὰς του ἔλεγε «Ὅταν δε ἔχωμεν τροφὰς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν μας καὶ ἐν δύματα με κατασκίαν διὰ τὰ σκεπάζωμεθα, δὲ εἶναι ταῦτα ὀρεκτὰ δι' ἡμᾶς. ⁴ Εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν του «Μέχρι τῆς ὥρας αὐτῆς ποὺ σὰς γράφω, καὶ πενῶμεν καὶ ὑποφέρομεν ἀπὸ δίψης εἰς τὰς περιόδους μας καὶ δὲν ἔχομεν ὀρεκτὰ ρούχα, ὅταν εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιδίων μας καταλαμβανόμεθα ἔξαφνα ἀπὸ χειμῶνα καὶ δεχόμεθα κτυπήματα καὶ κακομεταχειρίσεις. ⁵ Ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ ἔλεγα προηγουμένως καὶ ἀνέφερα καὶ τώρα, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἀναπτύξωμεν, διότι εἶναι θέματα ποὺ χρειάζονται μεγάλην ἐρευναν. Ποῖα εἶναι αὐτά, λοιπόν,

⁶ Ἐλεγα, δ', καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἀποστολικῶν ἡματιῶν παρέχει εἰς ἡμᾶς μεγάλην σοφίαν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῷ ἔλεγον αὐτά, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ τὸν ὅποιον ἔθεσαν εἰς αὐτοὺς λέγων τὰ ἑξῆς «Μὴ ἀποκτῆσατε χρυσά, οὔτε ἀργυρὰ, οὔτε χαλκὰ νομισματα, τὰ ὅποια νὰ φυλάττετε εἰς τὰς ζώνας σας, οὔτε ὑποδήματα (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πέδιλα ποὺ θὰ φορεῖτε), ἀλλὰ οὔτε καὶ ράβδον εἰς τὸν δρόμον σας. ⁷ Φαίνεται δέ, ὅτ' ὁ Πέτρος εἶχε σκεπάζωμεν διότ', ὅταν ὁ ἄγγελος τὸν ἐξύπνησε τὴν ὥραν

² Πρὸς Κορίνθ. 19. 1 εἰς κ.α. Α' Κορίνθ. 16. 18
³ Α' Κορίνθ. 8. 8
⁴ Α' Κορίνθ. 11
⁵ Ματθ. 10. 9. 0.

ποῦ ἐκοιμήσατο, καὶ τὸν ὠδήγησεν ἔξω ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τῆς τοῦ λέγει. Δέσσε εἰς τὰ πόδια σου τὰ πέδιλά σου, φόρεσε τὸ ἐξωτερικόν σου ρούχο καὶ ἀκολούθησέ με. ⁸ Καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε εἰς τὸν Τιμόθεον, ἔλεγε «Τὸ χονδρὸν ἐπαυφόριον, τὸ ὅποιον ἄφηκα εἰς τὴν Τρωάδα, εἰς τὸ σπίτι τοῦ Κάρπου, φέρε το, ὅταν ἔλθῃς. Φέρε μαζί καὶ τὰ διδύκα, πρὸ παντός δὲ τὰς μεμβράνας. ⁹ Μὰ τί λέγεις, Ὁ Χριστὸς τοὺς διέταξε νὰ μὴ ἔχουν οὔτε ὑποδήματα, Ὡ καὶ σὺ ἔχεις χονδρὸν ἐπαυφόριον, καὶ ὁ ἄλλος πάλι σκεπάζωμεν. Καὶ ἂν αὐτοὶ ἦσαν ἀπὸ τοὺς ἀσκητὰς καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν ὑπῆκουσαν πάντοτε εἰς τὸν διδάσκαλον, τὸ θέμα αὐτοῦ δὲν θὰ ἐδημιουργεῖ πρόβλημα. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ θυσιάσουν καὶ τὴν ζωὴν των, καὶ εἶναι οἱ κορυφαῖοι καὶ πρῶτοι μεταξύ τῶν μαθητῶν, καὶ εἰς ὅλα ὑπῆκουσαν εἰς τὸν Χριστόν ὁ δὲ Παῦλος ὅχι μόνον ἔκαμνε τὰ διατάσσόμενα, ἀλλὰ καὶ ὑπερέβαινε τὰ καθωρισμένα ὅρια, καὶ ἐνῷ ὁ Χριστὸς τὸν διέτασσε νὰ ζῇ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτὸς ἔζη ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν του, ¹⁰ κἀμὼν κατὰ παραπάνω ἀπὸ τὰς διατάγας ποὺ ἔλαθε, ἀξίζει ὅντως νὰ ἐξετάσωμεν διὰ ποίον λόγον, ἐνῷ καθ' ὅλα ἐπειθάρχουν εἰς αὐτόν, ἔδω φαίνεται ὅτι παραβαίνον τὸν νόμον του. Μὰ δὲν τὸν παραβαίνον. Β Καὶ ὁ λόγος αὐτὸς δὲν θὰ εἶναι χρήσιμος εἰς τοῦτο μόνον, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐρευναν διὰ τοὺς ἁγίους αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν τῶν εἰδωλολατρῶν. Διότι πολλοὶ ποὺ ἀνιστρέπουν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, ποὺ ἀπογυμνῶνουν ὀρφανὰς καὶ ἰδιοποιοῦντα, ὅλα τὰ ξένα ἁγία, συμπεριφερόμενοι χειρότερα καὶ ἀπὸ λύκοις, ἀνθρώποι, ποὺ ζοῦν ἀπὸ τοὺς ξένους μάχους, ὅταν βλέπουν συχνὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ ἐνδύονται, με περισσότερα ἡματὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματός των. ¹¹ Α' Προβάλλουν ἡμᾶς ἐνώπιόν μας τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ καὶ μᾶς λέγουν τὰ ἑξῆς. Δὲν σὰς διέταξεν ὁ Χριστὸς νὰ μὴ ἔχετε δύο χιτῶνας, ¹² μήτε ὑποδήματα. Πῶς λοιπόν σὲς παραβαίνετε τὸν σχετικὸν νόμον, Ἐπεὶτα, ἀφοῦ γελᾶσαι με σαρκασμὸν καὶ καυχᾶσαι καὶ ἐντροπιάσαι τὸν ἀδελφόν, ἀποχωροῦν. Λοιπόν, διὰ νὰ μὴ συμβαῖναι αὐτὸ, ἐμπρὸς ἀς ἀποστομώσωμεν καὶ τὴν ἀναίσχυντιαν τῶν ἀνθρώπων αὐ-

⁸ Πρὸς Κορίνθ. 12. 8
⁹ Β' Τιμόθ. 4. 10
¹⁰ Πρὸς Α' Κορίνθ. 1. 1 καὶ Πρὸς 20. 34
¹¹ Πρὸς Λοκ. 9. 8

τῶν Ἰησυνάμεθα ν' ἀπομακρυνθῶμεν, ἀφοῦ εἴπωμεν εἰς αὐτοὺς τοῦτο μόνον. Παῖον, "Ὅτι ἐάν θεωρῇς τὸν Χριστὸν ἀξιόπιστον, εὐλόγως προβάλλεις αὐτὰ, καὶ ἀξιῶνεις ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τὰ τηρήσωμεν. Ἐάν ὁμοῦ δὲν πιστεύῃς εἰς αὐτόν, διὰ ποῖον λόγον ἐπικαλεῖσαι τὰς νομοθεσίας του. Ἀλλὰ ὅταν θέλῃς νὰ μᾶς κατηγορῇς, ἔστω τότε ὁ Χριστὸς σοφ φαίνεται ἀξιόπιστος νομοθέτης. Ὅταν ὁμοῦ χρειάζεται νὰ τὸν προσκλῇς καὶ νὰ τὸν θαυμάζῃς, τότε δὲν κόμινες καθάλου λόγον διὰ τοῦ κοινῶν Δεσπότην τῆς οἰκουμένης. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίζουν, ὅτι αὐτὸ τὸ λεγόμεν ἀπὸ ἀδυναμίας ἀπολογία, ὅς ἐλθόμεν εἰς τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων ποῦ διερευνῶμεν. Καὶ ποῖα θὰ εἶναι ἡ λύσις. Ἐάν ἐξετάσωμεν εἰς παῖους, καὶ πότε καὶ διατὶ διέτασεν αὐτὰ ὁ Χριστὸς. Διότι, δὲν πρέπει, νὰ ἐξετάζωμεν τὰ λεγόμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν λεπτομερῶς καὶ τὸ πρόσωπον ποῦ τὰ εἶπε, καὶ τὴν περιστάσιν εἰς τὴν ὅποιαν τὰ εἶπε καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὅποιαν τὰ εἶπε καὶ ἄλλα τὰ σχετικὰ. Διότι, ἂν ἐξετάσωμεν τὸ πρῶγμα μὲ ἀκριβείαν, θὰ εὐρωμεν ὅτι αὐτὴ ἡ ἐντολὴ δὲν εἶχε δοθῇ εἰς ὅλους, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, ὅ καὶ εἰς ἐκείνους ὅχι διὰ πάντα, ἀλλὰ μέχρις ἑνὸς ὁρισμένου καιροῦ. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν τοῦτο. Μὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λεχθέντα. Ὅταν δηλαδὴ ἐκάλεισε τοὺς δώδεκα μαθητάς, εἶπεν εἰς αὐτούς. Εἰς δρόμον ποῦ θὰ σᾶς ὀδηγήσῃ εἰς χώραν κατοικοῦμένην ἀπὸ εἰδωλολάτρων νὰ μὴ μετασθῇτε, καὶ εἰς πόλιν ποῦ ἀνήκει εἰς Σαμαρείτας νὰ μὴ εἰσελθῇτε. Πηγαίνετε δὲ καλύτερα εἰς τὰ χαμένα πρόβατα ποῦ κατὰγονται ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ. Πρὸς ἐπιθεσθαισιν δὲ τοῦ κηρύγματός σας, σᾶς εἶδω ἐξουσίαν καὶ δύναμιν νὰ θεραπεύετε ἀσθενεῖς, νὰ καθαρίζετε λεπρούς, νὰ ἐκβάλλετε δαιμόνια. Δωρεὰν ἐλάβετε τὴν χάριν αὐτὴν τῆς θαυματουργίας, δωρεὰν, καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνετε χρήματα, δώσατέ τιν καὶ σεις. Μὴ ἀποκτήσετε χρυσὰ οὔτε ἀργυρὰ, οὔτε χαλκὰ νομίσματα, τὰ ὅποια νὰ φιλάτετε εἰς τὰς ζώνας σας.¹⁰ Καί-ταῦτε λοιπὸν σοφίαν διδασκάλου, διὰ νὰ ἴδῃς πόσον ἐλαφροτέραν κατέστηρε τὴν ἐπιταγὴν. Ὁ Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε πρῶτα, νὰ θεραπεύετε ἀσθενεῖς, νὰ καθαρίζετε λεπρούς, νὰ ἐκβάλλετε δαιμόνια, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδωκεν ἄφθονον τὴν χάριν τῆς θαυματουργίας, τότε τοὺς διέταξε ὅλα' αὐτὰ, καθιστῶν τὴν πέναν ἐκείων εὐκόλουν καὶ ἐλαφρὰν μὲ τὴν

10. Πρῶ. Ματθ. 10, 9
11. Πρῶ. 20, 1-9

δωρεὰν τῆς θαυματουργίας. Ὅτι, αὐτὰ τὰ διέταξεν εἰς αὐτοὺς μόνον, δὲν εἶναι φανερόν μόνον ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα σημεῖα. Καὶ πράγματι ἐκείνας τὰς παρῶνους διὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὰς ἐτιμώρησε, ἀπειδὴ δὲν εἶχαν ἔλαβον εἰς τοὺς λυχνοὺς των.¹¹ Καὶ κατηγορεῖ ἄλλους ὅτι, τὸν εἶδον πεινασμένον, καὶ δὲν τὸν ἐθρέψαν, διψασμένον καὶ δὲν τοῦ ἔδωσαν νὰ πῇ.¹² Ἀλλὰ αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει οὔτε χαλκοὺν νόμισμα, οὔτε ὑποδήματα, ἀλλὰ μόνον ἑνα ἱμάτιον πῶς ἦταν δυνατόν νὰ θρέψῃ ἄλλον, πῶς νὰ ἐνδύσῃ γυμνόν, πῶς νὰ εἰσαγάγῃ ἄσπερον εἰς τὴν αἰκίαν.

Ἐκτός δὲ τούτων καὶ ἀπὸ ἄλλου θὰ γίνῃ αὐτὸ φανερόν καὶ σαφές. Ὅταν, δηλαδὴ, κάποιος προσῆλθε καὶ τοῦ εἶπε: «Διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν καὶ τί καλὸν νὰ κάμω διὰ νὰ ἔχω ζωὴν αἰώνιον»,¹³ ἀφοῦ τοῦ ἀπαρίθμησεν ὅλα ὅσα λέγει ὁ νόμος, καὶ ἐκείνος ἀπήντησε, ὅτι «ὅλα αὐτὰ τὰ ἐτήρησα ἀπὸ τὴν νεότητά μου, τί μένει ἀκόμη»,¹⁴ τότε τοῦ εἶπε: «Ἐάν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ μοιρᾶσέ τα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ, ἔλα νὰ με ἀκολουθήσῃς».¹⁵ Α καὶ ὁμοῦ, ἐάν αὐτὸ ἦταν νόμος καὶ προσταγή, ἔπρεπε νὰ τὸ εἶπῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ νομοθετήσῃ καὶ νὰ τὸ θέσῃ μὲ τὴν μορφήν τοῦ προσταγματος, καὶ ὅχι νὰ τὸ εἰσηγήσῃ μὲ τὴν μορφήν τῆς συμβουλῆς καὶ τῆς παραινήσεως. Διότι, ὅταν λέγῃ «μὴ ἀποκτήσετε χρυσὰ νομίσματα, μήτε ἀργυρὰ», τὸ λέγει ἐπιτακτικὰ. Ὅταν ὁμοῦ λέγῃ «ἐάν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος», τὸ λέγει αὐτὸ μὲ τὴν μορφήν τῆς παραινήσεως καὶ τῆς συμβουλῆς. Δὲν εἶναι ὁμοῦ τὸ ἴδιον πρῶγμα νὰ συμβουλευῇ καὶ νὰ νομοθετήσῃ. Διότι, αὐτὸς ποῦ νομοθετεῖ, θέλει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐκτελεῖται ἡ προσταγὴ του. Ἐνῷ αὐτὸς ποῦ συμβουλεῖ καὶ παραινεῖ καὶ ἀφήνει τὴν ἀποδοχὴν τῶν λεγομένων του εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀκούοντος, ἀφήνει πλήρη ἐξουσίαν εἰς τὸν ἀκούοντα νὰ δεχθῇ ἢ νὰ μὴ δεχθῇ τὴν συμβουλὴν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε ἀπλῶς «πώλησε, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου», διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ λεγόμενον εἶναι νόμος, ἀλλὰ πῶς ἀμείβῃ. Ἐάν θέλῃς

12. Πρῶ. Ματθ. 26, 1-2.

13. Πρῶ. Ματθ. 26, 41-42.

14. Ματθ. 9, 16.

15. Ἐνθ. ἀν. στ. 18 καὶ 20.

16. Ἐνθ. ἀν. στ. 21.

17. Ματθ. 10, 9.

18. Ματθ. 18, 22.

νά είσαι τέλειος, πήγαινε, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου» Διὰ τὴν μάθησιν οὗτο τοῦ πράγματος ἐπαφίεται τελικῶς εἰς τὴν δουλίαν τῶν οὐκουμένων.

Συνεπῶς, ἐπὶ αὐτὰ ἐδόθησαν ὡς προσαγῇ μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, εἶναι φανερόν καὶ ἀπὸ τοῦτο. Ἀλλὰ δὲν εὐρήκαμεν ἀκόμη τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἐάν πάλιν εἶχε νομοθετηθῇ τὸ πρᾶγμα δι' αὐτοὺς μόνον διὰ τοῖον λόγον, ἐνῷ εἶχαν λάβει ἐντολὴν νὰ μὴ φοροῦν ὑποδήματα, οὔτε νὰ φοροῦν διπλοὺν ἱμάτιον, εὐρίσκοντο, ὁ μὲν ἕνας νὰ ἔχη σανδάλια, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἔχη χονδρόν ἐπαναφόριον. Λοιπὸν, τοίαν ἀπάντησιν ἠμποροῦμε νὰ δώσωμεν εἰς αὐτά; Ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ζῶν οἱ ἀπόστολοι διὰ παντός ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀνάγκης αὐτοῦ τοῦ νόμου, ἀλλὰ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ εἰς τὸν σωτήριον θάνατον, ὁ τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν αὐτὴν. Ἀπὸ τοῦ γίνεται φανερόν αὐτό. Ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τοῦ Σωτήρος. Ὅταν, δηλαδή, ἐμελλε νὰ βασιλῇ πρὸς τὸ πάθος, τοὺς ἐκάλεσε καὶ τοὺς εἶπεν: Ὅταν εἰς τὴν πρωτὴν σας περιοδείαν σὲς Ἰσταλία χωρὶς θαλάντων καὶ χωρὶς σάκκου ταξιδιωτικόν, μήπως ἐστερήθητε τίποτε. Αὐτοὶ δὲ εἶπον, ὅχι, δὲν ἐστερήθημεν τίποτε. Εἶπε λοιπὸν εἰς αὐτούς: Τὰ πράγματα τώρα ἤλλαξαν καὶ πρέπει νὰ ἀπλῶσθε μὲ σύνεσιν καὶ νὰ ἔχετε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας, ὅτι περιεκυλίνεσθε ἀπὸ ἐχθρούς. Τώρα ἐκεῖνος ποὺ ἔχει θαλάντιον, ἅς τὸ πάρῃ μαζί του, διὰ νὰ ἔχη χρήματα πρὸς ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν συντήρησίν του. Τὸ ἴδιον ἅς κάμῃ καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει, σάκκον, ἅς τὸν πάρῃ μαζί του γεμῆτον μὲ τρόφιμα. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει, μάχαιραν, ἅς πωλήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ ρούχον του καὶ ἅς ἀγοράσῃ μάχα-ραν.¹⁹ Ἀλλὰ δὲ εἴπη καὶ οὗτος, ὅτι τοὺς μὲν ἀποστόλους τοὺς ἀπῆλλαξε ἀπὸ τὴν κατηγορίαν μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸ ζητούμενον εἶναι ν' ἀπαντήσωμεν διὰ τοῖον λόγον ὁ Χριστὸς ἔθεσε νόμους ποὺ συγκροτοῦνται μεταξὺ των, Ὁ ἄλλοτε μὲν λέγων μὴ ἀποκτήσατε ποτὲ ταξιδιωτικὸν σάκκον καὶ ἄλλοτε ἐκεῖνος ποὺ ἔχει θαλάντιον ἅς τὸ πάρῃ μαζί του, τὸ ἴδιον ἅς κάμῃ καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει σάκκον. Διὰ τοῖον λόγον τὸ ἔκαμε αὐτό. Ἀσφαλῶς, τὸ ἔπραξεν ἐπαίτως πρὸς τὴν σοφίαν του καὶ σύμφωνα μὲ τὴν φροντίδα του διὰ τοὺς μαθητὰς. Αὐτὰ τὰ προσέταξεν εἰς τὴν ἀρχὴν, διὰ νὰ λάβουν ἐμπρακτοῦ ἀποδείξιν τῆς δυνάμεως τοῦ μὲ τὴν προσωπικὴν των πείραν καὶ ἔτσι τοῦ λο-

¹⁹ Πρῶλ. Αὐτκ. 22, 50-56

ποῦ μὲ θάρρος νὰ ἐξέλθουν εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἀραῦ λοιπὸν ἐγνωρίσαν ἐπαρκῶς τὴν δύναμιν του. ἤθελε νὰ ἐπιδείξουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν των μὲ τὰς ἰσχύας των δυνάμεις καὶ νὰ μὴ στηρίζονται ἀπὸ αὐτὸν μέχρι τέλους, ἀλλὰ ἐπέτρεψε πολλὰκις νὰ ἐκτεθοῦν εἰς κινδύνους καὶ νὰ ὑπομείνουν δοκιμασίας, διὰ νὰ μὴ μένουν ἀργοὶ διὰς τὸ τέλος. Ἐ καὶ ὅπως αὐτοὶ τοῦ διδάσκουν ἐκλύμβησιν, εἰς τὴν ἀρχὴν θέτουν τὰς χεῖρας των κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν μαθητῶν καὶ τοὺς ἀποδοσάσκειν ἑλαφρῶς μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν πρωτὴν καὶ τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν, συχνὰ ἀποσύρουν ἀνεπαίσθητως τὴν χεῖρα των τοὺς προστάσσον νὰ βοηθηθοῦν μόνον των καὶ τοὺς ἀφήνουν καὶ νὰ θυβίζωνται ὀλίγον καὶ νὰ δέχωνται εἰς τὸ στόμα πολλὴν θαλάσσαν.

Ἔτσι λοιπὸν ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθητὰς. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν τοὺς ἀρεσε νὰ πάθουν τίποτε, οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο, ἀλλὰ ἦσαν πανταχοῦ παρών καὶ τοὺς ἐπροστάτευσεν καὶ τοὺς περιετείχε καὶ ἐφρόντιζεν.²⁰ Ἀ ὥστε νὰ τὰ ἔχουν ὅλα ἐν ὀφθαλμοῖς. Ὅταν ὅμως ἐπρεπε πλέον νὰ δείξουν καὶ τὴν ἰσχύην των ἀνδρείαν, περιώρισε ὀλίγον τὴν χάριν καὶ τοὺς δέταξε νὰ καταρῶσιν πολλὰ καὶ μὲ τὰς ἰσχύας των δυνάμεις. Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς, ὅταν δὲν εἶχαν ὑποδήματα, οὔτε ζώνην, οὔτε ράβδον, οὔτε χαλκοῦν νόμισμα, δὲν ἐστερήθησαν τίποτε. «Μήπως», λέγει, «ἐστερήθητε τίποτε. Ἐκείνοι δὲ ἀπήντησαν καὶ εἶπον, ὅτι δὲν ἐστερήθησαν τίποτε».²¹ Ὅταν ὅμως τοὺς δέταξε νὰ ἔχουν καὶ θαλάντιον καὶ σάκκον καὶ ὑποδήματα, ἀπαντῶνται νὰ εἶναι καὶ υἱστικοὶ καὶ θυφασμένοι καὶ γυμνοί. Ἐ ὅθεν συνάγεται, ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπέτρεπε νὰ ἀντιμετωπίζον κινδύνους καὶ δυσκολίας, διὰ νὰ ἔχουν κάποιον μισθόν. Ἔτσι κάνουν καὶ τὰ πετρά μὲ τοὺς νεοσσούς των. Καὶ πράγματι, ἐκεῖνα, ὅταν τὸ πτέρωμα τῶν νεοσσῶν εἶναι ἀπολόν, κάθονται εἰς τὴν φωλεάν καὶ τοὺς θερμαίνουν. Ὅταν ὅμως ἴδουν ὅτι ἔχουν πτερά ἀνεπτυγμένα καὶ δύνανται νὰ διασχίσουν τὴν ἄερα, εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς γυμνάζουν νὰ πετοῦν πλησίον τῆς φωλεᾶς, ἔπειτα τοὺς παρασύρουν μακρότερον, εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἀκολουθοῦν καὶ τοὺς ὑποδοσάσκειν, ἔπειτα ὅμως τοὺς ἀφήνουν νὰ πετοῦν μόνον των. Ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔτρεφε τοὺς μαθητὰς του εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὥσάν εἰς φωλεάν. Ὅταν ὅμως τοὺς ἐδίδαξε νὰ πετοῦν μὲ τὴν

²⁰ Λοκκ. 22, 85.

παρουσία και την βοήθειάν του, τούς άφησε τέλος να πετάξουν ες την οικουμένην και τούς διέταξε εις πολλές περιπτώσεις να βοηθούν οι Ιβ. οι τόν εαυτών των. C Και ότι αυτό είναι αληθές, και ότι διά να μάθουν την δύναμιν αυτού, τούς εγγύμνωσε από όλα και τούς δούλε με ένα χιτώνα και τούς έπρόσταξε να βαδίζουν χωρίς υποδήματα, δηλ' αυτά θα τα μάθουμε σαφώς αν ακούσωμεν την φράσιν αυτήν. Διότι δεν είπεν εις αυτούς άπλώς «λάθετε και βαλάντιον και σάκκον», αλλά τούς υπενθύμισε τα παλαιότερα δηλώσας ως εξής. «Όταν σάς έστειλα χωρίς βαλάντιον και πήραν μήπως έστειρήθητε τίποτε». Δηλαδή δεν σάς περιέβαλλε μεγάλη άφθονία και δεν είχατε πολλά αγαθά. Αλλά τώρα θέλω σάς ν' άγωνισθήτε και με τας ίδικάς σας δυνάμεις, θέλω να δοκιμάσετε και την πτωχείαν. Διά τοῦτο δεν σάς υποχρεώνω να μείνετε εις την τηρησιν του προηγουμένου νόμου, D αλλά σάς επιτρέπω να έχετε και βαλάντιον και σάκκον, διά να μη θεωρούμαι, ότι σάς χρησιμοποιοῦ ως άημεχα όργανα και ενεργῶ τα πάντα, αλλά διά να δυνάσθε να επιδοκνήτε και σάς την ιδικήν σας φιλοσοφίαν.

Αλλά, τίθονεν να ζητή κάποιος. Δεν θα έφαινετο μεγαλύτερα ή χάρις, εάν διαρκώς εύρίσκοντο εις αυτήν την κατάστασιν. Ναι, αλλά αυτοί δεν θα έπιδεκνύνοντο αξ. οι κατόπιν δοκιμασίας. Δε, εάν δεν έδοκίμαζον καμμίαν θλίψιν, ούτε πτωχείαν, ούτε θωγγμόν, ούτε στενοχωρίαν, θα έμενον άρνοι και νυθροι. Τώρα όμως ήθέλησεν δοκίμουν να διαλάμψη ή χάρις. Αλλά να επιδειχθή και ή άρετή της παιδαρχίας, διά να μη δύναντο μερικοί να λέγουν άργότερον, E ότι εκείνοι δεν προσέφεραν τίποτε ιδικών των, αλλά το πάν έγινετο με την βοήθειαν του Θεού. Βέβαια, ήδύνατο μὲν ο Θεός μέχρι τέλους να τούς εχεν εξασφαλίσει τόσην άφθονίαν, αλλά δεν ήθέλησε δα πολλάς και άναγκαίας αΐτίας, τας οποίας πολλάς φορές ανεφέραμεν προς την ιδικήν σας αγάπην. Μία είναι αυτή που σάς άνεφερα. Μία άλλη, όχι μικρότερα από αυτήν, είναι, διά να μάθουν να είναι μετριότητες. Μία τρίτη είναι, διά να μη λάβουν δόξαν μεγαλύτεραν από εκείνην που παριρίζει εις τούς ανθρώπους. 185 Α Δ' αυτά άκριβώς και άλλα περισσότερα άκόμη, τούς άφησε να περιπέσουν εις πολλά άπροσδόκητα και δεν ήθέλησε να τούς κρατήση υπό τόν αυστηρόν καταναγκασμόν της προηγουμένης νομοθεσίας, αλλά εξαλάρωσε και εξαμείνωσε τόν τόνον της φιλοσοφίας εκείνης, ώστε να μη γίνη ή ζωή τους σκληρά και άφύ-

ρητος, εάν πολλάς φορές εγκαταλείπονται και ταυτοχρόνως αναγκάζονται να τηρούν τόν αυστηρόν εκείνον νόμον. Έπειδή όμως πρέπει και το προκειμενον, που είναι άσαφές, να το καταστήσωμεν καταφανές, είναι άνάγκη να είπωμεν και ταῦτα. Άφου δηλαδή είπεν ο Χριστός «επεισος έχει βαλάντιον, δε το πάρη μαζί του, επίσης και σάκκον», προσέθεσε. «Και όποιος δεν έχει μάχαιραν, θα πωλήσῃ το ήμάτιον αὐτοῦ και θα αγοράσῃ μάχαιραν». 186 Πι σημαίνει τέλος πάντων αυτό, Εξοπλίζει τούς μαθητάς του αυτός που έλεγεν «εάν σε ράπισσιν κανείς εις την δεξιάν σιαγόνα, στρέψε το πρόσωπόν σου να σε κτυπήσῃ και εις την άλλην». 187 Αυτός που μάς διατάσσει να εύλογώμεν αυτούς που μάς ύβρίζουν, να ανεχόμεθα αυτούς που μάς θλάπτουν, να εύχόμεθα υπέρ εκείνων που μάς καταδωκουν, 188 Ερχεται τώρα και εξοπλίζει και μάλιστα μόνον με μάχαιραν. Και πώς συμπράττονται όλα αυτά με την λογικήν. Διότι εάν ήταν άναγκαίον να τούς όπλισῃ, δεν έπρεπε να έχουν μόνον μάχαιραν αλλά και ασπίδα και κράνος και κυνηθίαν και γενικώς εάν έπρόκειτο να αντιμετωπίσῃ τα τοιαῦτα με την ανθρώπινην λογικήν, εις πόσους ή επιταγή αυτή δεν θα έπρόκαλε τόν γίλωτα, Διότι και εάν άπέκταν άπειρα τέτοια όπλα, διά να άντε μετωπίσουν τόσην έφοδον και καταδρομήν λαών, τυράννων, πόλεων, εθνών, πώς ήταν δυνατόν αυτοί οι ένδεκα να υπερτερήσουν. Μήπως ήδύναντο να ακούσουν την φωνήν ήπου που χρεματίζει, C Δευ θα έτρόμαζαν και μόνον με την θέαν των στρατιών, άνθρωποι που έμεγάλωσαν κοντά εις τας λίμνας και τούς ποταμούς με λευθούς μικράς, διά ποίον λόγον λοιπόν το λέγει αυτό, Διότι ήθελε να τούς όπιο δηλώσῃ την έφοδον των Ιουδαίων, και ότι πρόκειται να τόν συλλάβουν. Και δὲν ήθέλησαν αυτό να το είπῃ σαφώς, αλλά με ύπαινιγμούς, ώστε να μη τούς φοβίσῃ πάλιν.

Όπως, λοιπόν, όταν τόν ακούσης να λέγῃ, ότι «έκείνο που τώρα ακούετε μυστικά εις το αὐτ, κηρύξατέ το από τις παράτας δια να το ακούσουν όλοι, και εκείνο που τώρα σάς λέγω ιδιαιτέρως ήπατε τα δημοσία». 189 Δεν έννοεῖς ταῦτα, δε, δηλαδή, τούς διατάσσει να εγκαταλείψουν τας στενωπούς και την αγοράν και να κηρύξουν από

21. Λουκ. 22. 36.

22. Ματθ. 5. 39 και Λουκ. 6. 16.

23. Πράκτ. Ματθ. 5. 44.

24. Ματθ. 10. 21 και Λουκ. 12. 3.

τις ταράτσες. ²⁵ Διότι δὲν φαίνονται, καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ ἐπιδραῖον αὐτό. Ἀλλὰ τὸ «ἀπὸ τῆς ταράτσας» καὶ τὸ «θημύσιον» ἔννοεῖ νὰ κηρύττουν μὲ παρορησιαν. Τὸ δὲ «θημύσιον» εἰς τὸ αὐτὸ καὶ τὸ «ἰδιαίτερος» ἔννοεῖ τοῦτο, ὅτι, δηλαδὴ, αὐτὸ ποὺ ἤκούσατε εἰς ἓνα μικρὸν μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ εἰς ἓνα τόπον τῆς Παλαιστίνης, αὐτὸ νὰ τὸ διακηρύξετε εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς. Διότι δὲν συνεζήγρει μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ σκότος ὅτε «εἰς τὸ αὐτὸ», ἀλλὰ ἐπάνω εἰς ὑψηλὰ ὄρη καὶ πολλὰς φορές εἰς τὰς συναγωγὰς. Τὸ ἴδιον πρέπει, νὰ σκεφθῶμεν καὶ ἑδῶ. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖ, ὅταν ἀκούσαμεν ταράτσες, ἀλλὰ σκεπτόμεθα, ἔτι καὶ ἐδῶ ποὺ ἀκούσαμεν μάχαιραν, ἅς μὴ νομίσωμεν τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ, τοὺς διέταξε ν' ἀποκτήσουν μάχαιρας, ἀλλὰ ὅτι μὲ τὰς μάχαιρας ὑπαμύνονται τὴν παρούσαν ἐπιδησίαν, καὶ ἐπὶ προσέκειται νὰ πῶθῃ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους αὐτὰ ποὺ ἔπαθε Ἐ. Καὶ τοῦτο εἶναι, φανερόν ἀπὸ τὸ ἐξῆς. Ἄρα εἶπε, δηλαδὴ, ὅτι, πρέπει ν' ἀγοράσῃ μάχαιραν ὅποιος δὲν ἔχει, προσέθεσε. «Διότι πρέπει νὰ πληρωθῇ καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ εἰς ἐμὲ καὶ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφῇ εἰς τὸν προφήτην Ἰσαΐαν. Δηλαδὴ, τὸ ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ κακούργων κατετάχθη θὰ νὰ τιμωρηθῇ μαζί μὲ αὐτοὺς ὡς ἀνομός.» ²⁶ Ὅταν δὲ ἐκεῖνοι εἶπον, ὅτι, «ὐπάρχουν ἐδῶ δυο μάχαιραι» καὶ δὲν ἐνόησαν τὸ πνεῦμα τῶν λόγων του, εἶπε, «ἀρκετὰν εἶναι.» ²⁷ Διότι, ἐὰν ἤθελε νὰ χρησιμοποιοῦσαν αὐτοὶ αὐτοὶ ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ἔχι μόνον δυο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ αὐτὲ ἑκατὸν μάχαιρα. δὲν θὰ ἦσαν ἀρκεταί. Ἐὰν ὅμως δὲν ἤθελε νὰ χρησιμοποιοῦσαν αὐτοὶ ἀνθρωπίνην βοήθειαν, τότε καὶ αἱ δυο ἦσαν περιτταί. ²⁸ Ἀ' Ἀλλὰ δὲν ἀπεσαφηνίσε τὸ αἰνίγμα. Καὶ πράγματι, φαίνεται νὰ κάμνῃ τὸ ἴδιον καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις. Ὅταν δὲν ἐνοήσουν αὐτὸ ποὺ τοὺς εἶπε, τὸ προσπερνᾶ καὶ τὸ ἀφήνει καὶ μεταθέτε. τὴν κατανόησιν τῶν λόγων του ἀργότερον μετὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν πραγμάτων. Πράγμα τοῦ ἑκάμε καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Καὶ πραγματὶ κά, ὅταν ὠμίλει διὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἔλεγε τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ: «Κρημνίσατε τὸν νῶν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνεγείρω μὲ μόνην τὴν δύναμίν μου.» ²⁹ Καὶ ὅμως αἱ μαθηταὶ δὲν ἐγνώριζαν ποῖον ἦταν τὸ νόημα τῶν λόγων του. Καὶ ὅτι δὲν τὸ ἐγνώριζαν, τὸ ὑπεγράμμισεν ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων: Ὅταν λοι-

²⁵ Λουκ 22, 8.
²⁶ Ἰωβ. 41, 5.
²⁷ Ἰωβ. 8, 10.

ποῦ ὁ Ἰησοῦς ἀνεστήθη, τότε οἱ μαθηταὶ ἐνεδουμήθησαν τοὺς λόγους του καὶ ἐνισχύθη ἡ πίστις των εἰς τὸν λόγον του καὶ εἰς τὴν Γραφήν. ³⁰ Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον. «Διότι δὲν ἐγνώριζαν, ὅτι (κατὰ τὰς προφητείας) ἔπρεπε νὰ ἀναστήθῃ ἐκ νεκρῶν.» ³¹

Ἡ Ἀλλὰ τὸ πρόβλημά μας εἶρε τὴν ἱκανοποιητικὴν λύσιν του. Ἡμεῖς ὅμως ἅς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς προσήκουσας. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτὸ καὶ ἀπὸ ποῖον σημεῖον τῆς ἀμιλίας ἐκάμαμε αὐτὴν τὴν παρέκβασιν. Ἐκαλοτυγχίζαμεν τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, ὅτι ἔζων μαζί μὲ τὸν Παῦλον, ὅτι παρετήρουν μὲ προσοχὴν καὶ τὸ σχῆμα τῆς στολῆς του καὶ τῶν ὑποδημάτων του καὶ γενικῶς ὅλην τὴν συμπεριφορὰν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐγεννήθη τὸ ζήτημα αὐτό. Ἐζητούμεν δηλαδὴ νὰ εὐρωμεν διὰ ποῖον λόγον, ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἀπηγόρευε νὰ ἔχουν ὁ τῶν ὁμοίων, παρὰ μόνον ἓνα ἡμέτιον, ἐμφανίζονται νὰ ἔχουν καὶ χονδρὸν ἐπανωφόριον καὶ ὑποδήματα. Ὁ Ἐπειτα ἀπεδείξαμε, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ εἶχαν χωρὶς νὰ παραβαίνουν τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐτήρουν σχολαστικῶς. Αὐτὰ τὰ ἐλέγομεν, ὅχι διὰ νὰ σῶς προτρέψωμεν εἰς συγκέντρωσιν πλουτοῦ, ὅτε νὰ σῶς ποροτρυνύμεν νὰ ἀποκτήσετε περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀνγκαῖα, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσθε εἰς θέσιν νὰ ἀπαντᾶτε εἰς τοὺς ὀπίστους, οἱ ὅποιοι χλευάζουν τὴν πίστιν μας.

Καὶ πραγματικῶς, ὁ Χριστὸς, ὅταν ἀνέφερε τὸν προηγούμενον νόμον, δὲν τοὺς διέταξε νὰ ἔχουν οὔτε οὐκίας, οὔτε δούλους, οὔτε κλίνας οὔτε ἀργυρὰ σκευή, οὔτε ἄλλο παρόμοιον, ἀλλὰ ἀπλῶς τοὺς ἀπῆλλαξε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶχεν ἐπιβάλῃ προηγουμένως. Καὶ ὁ Παῦλος τὸ ἴδιον προέτρεπεν, ὅταν ἔλεγεν. «Ὅταν ἔχωμεν τροφὰς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν μας καὶ ἐνδύματα μὲ κατοικίαν διὰ νὰ σκεπασθῶμεθα θὰ εἶναι αὐτὰ ἀρκετὰ ὁ ἡμεῖς.» ³² Ὁ Ἐάν ἔχωμεν κατὰ πλεον τῶν ἀναγκαίων, πρέπει νὰ τὸ μοιράζωμεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἀπὸ τοῦτο. Ὅπως ἀκριδῶς ἔκομμεν καὶ αὐτοί, δηλαδὴ, ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας. Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς καὶ τοὺς ἐπαινεῖ καὶ τοὺς θαυμάζει καὶ συνθέτε μέγιστον ἐγκώμιον δι' αὐτοὺς. Διότι, ὅταν εἶπε «χαίρετέ μου ἐγκαρδίως τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὅποιοι εἶναι συνεργαταὶ μου ἐν Κυρίῳ», ³³ ἐξηγεῖ καὶ τὴν αἰτίαν

²⁸ Πρὸς 1 πάλ. 2, 28.
²⁹ Ἰωβ. 20, 9.
³⁰ Α' Τιμόθ. 6, 8.
³¹ Εφ. 16, 5.

αυτῆς τῆς ἀγάπης. Ποία εἶνα, αὐτή, «Αὐτοὶ δὲ νὰ σω-
σουν τὴν ζωὴν μου, ἔβαλαν τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ
τὴν μάχαιραν καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ σφαγῶν»³² Ἀλλὰ δ'
αὐτὸ τοὺς ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ἀσπάζεσαι. θὰ εἶπῃ κανεὶς
ἴσως, Βεβαίως. Καὶ μόνον αὐτὸς ὁ λόγος ἀν' ὑπῆρχε,
θὰ ἦταν ἀρκετὸς διὰ τὸν ἔπαινον. Διότι αὐτὸς ποὺ ἔσωσε
τὸν στρατηγόν Ε' διέσωσε καὶ τοὺς στρατιώτας. Αὐτὸς
ποὺ ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους τὸν ἱστρον, ἐπανεφέ-
ρεν εἰς τὴν ὑγίαν τοὺς ἀσθενεῖς. Αὐτὸς ποὺ ἐξήρπασε ἀπὸ
τὴν ῥωμύλιν τὸν κυβερνήτην τοῦ σκάφους, διέσωσεν ὁ-
λόκληρον τὸ σκάφος. Ἔτσι, καὶ αὐτὰ ποὺ διέσωσαν τὸν
διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης καὶ ἔχουσιν τὸ αἷμα των διὰ
τὴν σωτηρίαν ἐκείνου, ἦσαν κοινὸι εὐεργέται ὁλοκληροῦ
τῆς οἰκουμένης, διότι μὲ τὴν φροντίδα των διὰ τὸν διδά-
σκαλον διέσωσαν ὅλους τοὺς μαθητάς.

Διὰ τὰ μάθηθαι, ὅτι ὅχι μόνον δὲ τὸν διδάσκαλον
ἐπεδείκνυν πρόνοικον, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ πρόνοιαν ἐπεδεί-
κνυν καὶ διὰ τοὺς ἀδελφούς, ἄκουσε τὰ ἑξῆς. Ἀφ' οὗ, δι-
δαδὴ εἶπε αὐτοὶ διὰ τὰ σωσαὶν τὴν ζωὴν μου ἔβαλον
τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ τὴν μάχαιραν καὶ ἐκινδύ-
νευσαν νὰ σφαγῶν, συνέχισεν καὶ τοὺς ὁποίους δὲν εἶ-
μα μόνον ἐγὼ εὐγνωμων, ἀλλὰ καὶ ὅλα, αἱ ἐκκλησίαι τῶν
ἁγίων.³³ 187 Ἀ Τί λέγε; Ὅλοι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἁγίων
εὐγνωμονοῦν τοὺς σκηνοποιούς, τοὺς πτωχοὺς, τοὺς χε-
ροστέχνους, αὐτοὺς ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε περισσώτερον ἀπὸ
τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, καὶ πῶς οἱ δύο αὐτοὶ ἠδυνήθησαν
νὰ ὠφελήσουν τόσον πολλὰς καὶ μεγάλας Ἐκκλησίας.
Ποίαν περ οὐσίαν χρημάτων εἶχαν. Ποῖον μέγεθος ἐξουσί-
ας, Ποίαν παρρησίαν πλῆθει τῶν ἀρχόντων, Αὐτοὶ οὐτε
χρήματα οὐτε ἐπιτροπὴν εἰς τοὺς κρατοῦντας εἶχαν. Εἶχαν
ὅμως αὐτὸ ποὺ ἦταν μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα, εἶχαν γενναί-
αν προθυμίαν καὶ ψυχὴν ἐτοιμὴν ν' ἀντιμετωπίσῃ κάθε κιν-
δύνον. Καὶ δ' αὐτὸ ἐγιναν εὐεργεταὶ καὶ σωτῆρες πολ-
λῶν. Διότι τὰς Ἐκκλησίας δὲν δύνανται, νὰ τὰς ὠφελή-
σουν τόσον οἱ πλούσιοι καὶ φοροδεῖς, ὅσον οἱ πτωχοὶ, ἀλ-
λὰ μεγάλωψον. Β. Καὶ ἂν μὴ νομίζῃ κανεὶς, ὅτι εἶναι πα-
ράδοξον τὸ λεγόμενον. Διότι εἶνα ἀληθινὸν καὶ ἀποδεικνύ-
εται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Διότι ὁ πλούσιος ἔχει πολ-
λὰς ἀφορμὰς φθῶν καὶ κινδύνων. Φοβεῖται διὰ τὴν οἰκίαν,
διὰ τοὺς δοῦλους, διὰ τοὺς ἀγρούς του, διὰ τὰ χρήματα,

³² Ἐν. ἀν. σ. 4.

³³ Ἐν. ἀν.

μήπως κανεὶς τοῦ ἀρπάξῃ τίποτε. Καὶ τὰ νὰ εἶναι κανεὶς
κυριὸς πολλῶν καταντᾷ νὰ εἶναι δοῦλος πολλῶν. Ἐνῶ δ'
πτωχός, ὡς ἂν εἶναι ἀνάλαφρος ὁδοπλάνος, ἀπηλλαγμένος
ἀπὸ ὅλης αὐτῆς τῆς φροντίδας, εἶναι ὡς λέων τοῦ ἀπο-
πνέει πῦρ, καὶ ἔχει γενναίαν ψυχὴν ἀναλαμβάνει τὰ πᾶν-
τα καὶ κόμει εὐκόλως ὅλα ὅσα δύνανται, νὰ ὠφελήσων
τὰς Ἐκκλησίας, εἴτε χρειάζεται νὰ ἐλέγξῃ, εἴτε νὰ ἐπι-
μῇ, εἴτε νὰ ἀναλάβῃ μῦρις ὅσα ἄρρη διὰ τὸν Χριστόν.
Καὶ ἀφοῦ ὅπαζ κατεφρόνησε τὴν παρούσαν ζωὴν, ὁ κα-
νὴν, τὰ πάντα ἀνέτως καὶ μὲ μεγάλῃν εὐκαλίαν. Διότι, εἰπέ
μου, τί ἔχε νὰ φοβῇ. Μήπως τοῦ ἀφαιρῇ κανεὶς τὰ
χρήματα, Ἀλλὰ δὲν εἶνα, δυνατόν νὰ τὸ ὑποστηρίξῃς αὐ-
τό. Μήπως ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τὴν πατρίδα του, Ἀλλὰ δὲν ἦ
ὑφήλιος εἶναι πόλις του. Ἀλλὰ μήπως τοῦ περικόψῃ κα-
νεὶς τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν δορυφορίαν. Ἀλλὰ καὶ ὅλα
αὐτὰ τὰ ἐγκαταλείπει καὶ κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐ-
πίγεται νὰ μεταβῇ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ ἂν χρε-
ιάζεται νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του καὶ νὰ προσ-
φέρῃ τὸ αἷμα του, δὲν βὰ τὸ ἀρνηθῇ. Δι' αὐτὸ ἀκριδὺς ὁ
πτωχός εἶναι δυνατότερος καὶ εὐπρωτερος καὶ ἀπὸ τυ-
ράννους καὶ βασιλεῖς καὶ λαοὺς καὶ ἀπὸ ὅλους.

Ὁ Καὶ διὰ τὰ μάθηθαι, ὅτι αὐτὰ ποὶ λέγων δὲν ἀποτε-
λοῦν κολακείας, ἀλλ' ὅτι πραγματικά, αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔ-
χουν τίποτε, αὐτοὶ δύνανται νὰ δουλοῦν ἐλευθερίως (σκέ-
ψου) πόσοι πλούσιοι ὑπῆρχαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡρω-
δοῦ.³⁴ Πόσοι ἰσχυροὶ, πόσοι ἐνεργαστοὶ καὶ ἐτόλμιζον νὰ
ἐπιτιμῶν τὸν τύραννον, πόσοι ὑπερήρσαν τοὺς θεοὺς
νόμους ποὺ παρεβέβησαν. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς πλουσίους.
Καὶ μόνον ὁ πτωχὸς ἐρημίτης ὠδονύτης, ὁ ὁποῖος δὲν
εἶχε οὐτε κλίνην, οὐτε τράπεζαν, οὐτε στέγην αὐτὸς μό-
νος καὶ πρῶτος μὲ δὴν τὴν παρρησίαν ἐπέκρινε τὸν τύ-
ραννον καὶ ἀτεκάλυψε τοὺς νόμους γαμῶς καὶ παρουσίᾳ
καὶ εἰς ἐτήκεον ὅλων ἀπηγγέλει τὴν καταδικαστικὴν ἀπό-
φασιν. Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν πέλιν ὁ μέγας Ἡλίας, ὁ ὁποῖος

³⁴ Ἐννοεῖ τὸν Ἡρόδον Ἀντιόχου υἱὸν τοῦ Μιανδρου Ἡρώτος κα-
τὰ τὴν οὐρανολογίαν. Ἡρόδου τετραρχία, 7, Γαλιλαίας δυν. 3.
1) καὶ τῆς Παλαιᾶς 4 π.χ. 38 π.χ. 1. Ἡρόδου ὑποκρινόμενος καὶ ἀνάλαφρος
Ζωνεῖν παρρησίας 14 τὴν ἐνδοξίαν τοῦ Ἡρώτου, ὁποῖον τοῦ ἀδελφοῦ
τοῦ Φιλίππου Ἡρώτου. Μετὰ 14 ἐξ ἐκδοχῶν, τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν του.
Ἡ δὲ αὐτὴς ἀπὸ τῆς 14 ἐξ ἐκδοχῶν τοῦ Ἡρώτου τοῦ βασιλέως τοῦ ἀδελφοῦ
καὶ ἀπεκατέστη μὲτ' αὐτὸν ὡς ὅσον καὶ πρὸς 14. Ἡρώτου καὶ τῆς
Ἡρώτου. Ὁ Ἡρόδου τὸν ἔχον ἐκκαλεῖται πάλαιον δυν. 13. 311
Ἡρὸς αὐτὸν ἐπὶ τὸν 6 π.χ. αὐτὸν τὸν Ἡρόδον δυν. 13, 7. 15. Τὸ τε
καταπλάειν τὴν ζωὴν οὐ τὰ ἀπέρχεται ἐξουσίαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

δὲν εἶχε τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τὴν προδίαν, ἔ. μόνος αὐτὸς ἤλεγξε μὲ πολλὴν γενναϊότητα τὸν ἀσεβῆ καὶ παράνομον ἐκείνον Ἀγαθά⁸⁵. Διότι, τίποτε ἄλλο δὲν καθ' ὅτ' τὸν θυρωτὸν τόσον ἐλευθερώσας καὶ βαρραλέον εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν ὧλων τῶν δεινῶν, τίποτε ἄλλο δὲν τὸν καθίστατο τόσον ἀνυπότακτον καὶ ἰσχυρόν, ὅσον τὸ νὰ μὴ ἔχη τίποτε καὶ νὰ μὴ περιπατᾷ ἀπὸ δικωτικῆς μεριμνῆς. Ὡστε ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ ἔχη δύναμιν, νὰ ἀσπασθῇ τὴν πεύλιν, νὰ καταφρονήσῃ τὴν παρούσαν ζωὴν, νὰ θεωρῇ τὸν θάνατον ὡς μηδαμινόν. Αὐτὸς δὲ θυνηθῇ νὰ ὠφελήσῃ τὰς Ἐκκλησίας περισσώτερον ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς εὐπρόρους, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀρχόντας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς βασιλεῖς.⁸⁶ Ἀ. Διότι ὅσα καὶ ἂν κάμνουν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐποροὶ, τὰ κάνουν μὲ τὰ χρήματα. Ἐνῷ αὐτὸς πολλὰκις κατορθώνει, πολλὰ καὶ μεγάλα μὲ κινδύνους καὶ μὲ αὐτὸν τὸν θάνατόν του. Καὶ ὅσον πολὺ μᾶλλον εἶναι τὸ αἷμα ἀπὸ τοῦ χρυσίου τόσον ἀνωτέρα εἶναι αὐτὴ ἢ προσφορά ἀπὸ ἐκείνην.

Τέτοιοι ἦσαν περίπου καὶ αὐτοὶ που ἐπιλοξύνθησαν τὸν Παῦλον, ἡ Πρισκίλλα καὶ ὁ Ἀκύλας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν περιουσίαν χρημάτων, εἶχαν ὅμως ψυχὴν ἀνωτέραν ἀπὸ κάθε πλοῦτον, οἱ ὅποιοι καθημερινῶς ἀντιμετώπιζαν τὸν θάνατον καὶ ἔζων μέσα εἰς τὰς σφαγὰς καὶ τὸ αἷμα καὶ ὑπέμειναν ἕνα διαρκὲς μαρτύριον. Διὰ τοῦτο ἦνθει τότε ἡ πίστις μας, διότι ὑπῆρχε τοιοῦτος δεσμός μετὰ τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους. B. Καὶ ὁ Παῦλος δὲν ὁμιλεῖ μόνον δι' αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους. Καὶ πραγματικὰ, ὅταν ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Θεσσαλόν, κείς καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας, ἐδίδε μαρτυρίαν εἰς ὅλους, ὅτι ἀντιμετώπιζαν μεγάλας δοκιμασίας καὶ δεικνύει εἰς τὰς ἐπιστολάς του, ὅτ' καὶ δίδωκεν καὶ ἐξεπατρίζοντο καὶ ἔχοναν τὰς περιουσίας των καὶ ἐκινδύνωναν νὰ σκοποῦν. Καὶ ὅλη ἡ ζωὴ των ἦταν γεμάτη ἀγωνίαν, καὶ δὲν βὰ ἤρνοῦντο ἀκόμη καὶ νὰ ἀκρωτηριασθῶν χάριν τῶν διδασκάλων. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Γαλάτας λέγει. «Διὸτ εἶδω μαρτυρίαν διὰ ὑμῶν, ὅτ' ἂν ἦσαν δυνατόν, καὶ τὰ μάτια σας ἀκόμη θὰ ἐθαλάζετε καὶ θὰ μοῦ τὰ ἐβίβατε. C. Τόσον πολὺ μὲ ἡγαπάτε»⁸⁷. Καὶ τὸν Ἐπαφρόν⁸⁸ πά-

λιν ποῦ ἦταν εἰς τὰς Καλοσσάς διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐπαίνει μὲ τοὺς ἐξῆς λόγους. «Ἡσθένησε βαριά καὶ ἐπληρώσατο νὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ἤλῃψε καὶ τοῦ ἐχώρισε τὴν ὄψειον διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ πρὸς πνευματικὴν ὠφελείαν του. Δὲν ἤλῃψε δὲ ὁ Θεὸς μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ, δὲ νὰ μὴ δοκιμάσω λύπην ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην ἀπὸ τὴν φυλάκισίν μου λύπην»⁸⁹. Ὅθεν γίνεται φανερόν, ὅτ' ὀκναίως ἐπρόκειτο νὰ πονέσῃ διὰ τὸν θάνατον τοῦ μαθητοῦ τοῦ ὁποῖο τὴν ἀρετὴν ἀποκαλύπτει εἰς ὅλους λέγων τὰ ἐξῆς. «Ἐπληρώσατο μέχρι θανάτου καὶ ἐξεβόρεν εἰς ἔσχατον κίνδυνον τὴν ζωὴν του διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἠμπορούσατε νὰ κάμετε οἱ εἰς». Ὅτι θὰ ἠμπορούσατε νὰ γίνῃ ταχύτερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, καὶ γι' ὁλοκλήτερον ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἄν ἐκεῖνοι καὶ τὸ αἷμα καὶ τὴν ζωὴν των ἐθυσίαν χάριν τῶν διδασκάλων των, B. ἡμεῖς δὲν τοῦλῶμεν οὐτε ἕνα ἀπλοῦν λόγον νὰ προσφέρωμεν ὑπὲρ τῶν κοινῶν μας πατέρων, ἀλλὰ ἐνῷ ἀκούομεν νὰ ὁλοσφηνόυνται, νὰ ὑβρίζονται καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιούς των καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους, δὲν ἀποστασιάζομεν τοὺς ὑβριστάς, δὲν τοὺς ἐμποδίζομεν, δὲν τοὺς ἐλέγχομεν. Εἶθε ὅμως νὰ μὴ ἠρξίζομεν ἡμεῖς οἱ Ἰδοὶ αὐτὴν τὴν κακολογίαν. Τώρα ὅμως δὲν εἶναι τόσοι πολλοὶ οἱ χλευασμοὶ καὶ τὰ αἰσχρὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀπίστους ὅσα δύναται. νὰ ἔγῃ κανεὶς νὰ γίνωνται εἰς ὅρος τῶν ἀρχόντων ἀπὸ αὐτοῦ ποὺ θεωροῦνται ὅτι εἶναι πιστοὶ καὶ εἶναι θερηκεντικῶς συνδεδεμένοι μὲ ἡμᾶς. Καὶ ἀνίσχυσον ἀκόμη ἀπὸ τοῦ προέρχεται τὴν ἀδυσφορίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῆς εὐλαθείας, E. ὅταν δεκνύομεν τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς ἰδιούς μας πατέρας, διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικὰ δὲν ὑπάρχει, τίποτε ποὺ νὰ ἠμπορῇ νὰ καταλύσῃ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ μάλ- λον αὐτὸ δὲν δύναται νὰ γίνῃ εὐκόλως ἀπὸ ἑλλήν ἀπίστην, παρὰ μόνον ὅταν δὲν εἶναι συνδεδεμένοι μὲ ἀφοσίωσιν οἱ μαθηταὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους, τὰ παθιδά πρὸς τοὺς πατέρας καὶ οἱ ἀρχόμενοι, πρὸς τοὺς ἀρχόντας. Ἐπειτα, ἂν κακολογήσῃ κανεὶς τὸν ἀδελφόν του, ἀποκλείεται καὶ ἀπὸ τὴν συγχώρησιν των θεῶν Γραφῶν. «Διατί παρνεῖς εἰς τὸ

85. Πράξ. 17. Ρωμαί. 18. εἰς
86. Γαλ. 4. 5.
87. Πρὸς τοὺς Γαλάτας 2. 20. Ἡμεῖς ποτὶ ἀνθρώπους καὶ
ἐν τῇ Πύλῳ τῶν Φαρισαίων. Φ. 1. 2. 3. καὶ αὐτὸς
μετέβηκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἀπὸς ἡμῶν Πέτρου.
88. Φ. 1. 2. 3. 27.
89. 1. 10. 2. 2. 3.

85. Πράξ. 17. Ρωμαί. 18. εἰς

86. Γαλ. 4. 5.

87. Πρὸς τοὺς Γαλάτας 2. 20. Ἡμεῖς ποτὶ ἀνθρώπους καὶ ἐν τῇ Πύλῳ τῶν Φαρισαίων. Φ. 1. 2. 3. καὶ αὐτὸς μετέβηκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἀπὸς ἡμῶν Πέτρου.

88. Φ. 1. 2. 3. 27.

89. 1. 10. 2. 2. 3.

ἁμαρτωλὸν σὸμα σου τὴν διαθήκην μου, τὴν ὅποιαν κα-
τοπατεῖς»⁴⁰ λέγει ὁ Θεός. Καὶ ἀποῦ ἀπήγγελε τὴν κα-
τηγορίαν, συνεχίζει. «Καθήμενος ἀγῶς κατηγορεῖς καὶ ἐ-
δυσφύμεις τὸν ἀδελφόν σου».⁴¹ 189 Α. Καὶ νομίζεις, ὅτι εἴ-
σαι δίκαιος καὶ πατήσης τὰ ἐρὰ πρόθυρα, ὅταν κατηγορή-
σῃς τὸν πνευματικόν σου πατέρα, Πῶς μπορεί αὐτὸ νὰ συμ-
βῇ; Διότι, ἂν ὅσοι, κακολογοῦν τὸν πατέρα ἢ τὴν
μητέρα, καταδικάζονται εἰς θάνατον κατὰ τὸν νόμον.⁴² τὸ-
τε ποίως τιμωρίας εἶναι δίκαιος αὐτὸς τοῦ τοῦ μὲ νὰ κακο-
λογῇ αὐτὸν τοῦ εἶναι πολὺ ἀναγκαιότερος καὶ ἀνώτε-
ρος ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἐκείνους. Καὶ δὲν φοβεῖται, μήπως
ἀνοίξῃ ἡ γῆ καὶ τὸν ἀφανίσῃ τελείως ἢ μήπως πέσῃ ἀπὸ
τὸν οὐρανὸν κεραυνός καὶ κατακαύσῃ τὴν κατηγοροῦν γλῶσ-
σαν;

Δὲν ἤκουσες τί ἐπαθεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως, ὅταν
κατηγορήσῃ τὸν ἀρχόντα; Πῶς ἔγινε ἀκάθαρτος καὶ κατέ-
στη Λεπραῖος,⁴³ καὶ ὑπέμεινε τὴν ἐσχάτην ἀτιμίαν, καὶ δὲν
ἔτυχε κομμικῆς συγγνώμης παρ' ἐπὶ τοῦ ἀδελφῆς τῆς παρε-
κάλε καὶ προσέπειπεν εἰς τὸν Θεόν, Β. Καὶ ὅμως αὐτὴ εἴ-
χεν ἐκθέσει τὸν θῆγον ἐκείνου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνα-
τροπὴν τοῦ καὶ ἐδόθησε νὰ γινῇ προσφύς τοῦ ἡ μῆτηρ καὶ
νὰ μὴ ἀνατραφῇ τὸ παιδίον εἰς βαρβαρικὰς χεῖρας,⁴⁴ καὶ
μετὰ ταῦτα ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν γυναικῶν,⁴⁵
ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἦταν τῶν ἀνδρῶν. Καὶ μολοντοί ἀντιμε-
τώπισε μᾶς, τοῦ ὅλα τὰ δεινὰ καὶ ἥτο ἀδελφὴ τοῦ Μωϋ-
σέως, εἰς τίποτε δὲν αὐτὰ δὲν τὴν ὠφέλησαν, ὥστε νὰ δια-
φυγῇ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν κακολογίαν τῆς. Ἀλ-
λὰ ὁ Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος μὲ τὰς προσευχὰς του καὶ τὰς δε-
ήσεις ἔσωσε τὸσον λαόν, μετὰ τὴν ἀπεφρον ἐκείνην ἀσε-
βειαν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι προσέπειπεν εἰς τὸν Θεόν καὶ
ἐζήτηε νὰ τὴν συγχωρήσῃ, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἐξευμενί-
σῃ, C ἀλλὰ καὶ ἐδόθη σφοδρὰν ἐπιτίμωσιν. Διὰ νὰ μάθω-
μεν ἡμεῖς πόσον κακὸν εἶναι νὰ κακολογῶμεν τοὺς ἀρχόν-
τας καὶ νὰ κρίνωμεν τὴν ζωὴν ἄλλων. Διότι κατὰ τὴν ἡμέ-
ραν ἐκείνην ὁ Θεὸς θὰ μᾶς κρίνῃ ὅχι μόνον διὰ τὰ ἁμαρ-
τήματά μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς κρίσεις μας διὰ τοὺς ἄλ-
λους. Καὶ πολλὰς φορές ἕνα ἁμάρτημα ποῦ ἀπὸ τὴν φύσιν

40. Ψαλμ. 49, 16.

41. Εὐα. ἐν γ' 20.

42. Πρβλ. Ἑβρ. 21, 16.

43. Πρβλ. Ἀριθμ. 12, 1 κ.

44. Πρβλ. Ἑβρ. 2, 1 κ.

45. Πρβλ. Ἑβρ. 10, 20 κ.

του εἶναι ἐλαφρόν, γίνεται πολλῶς βαρὺ καὶ ἀσυγχώρη-
τον ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ ἁμαρτάνοντος δι' ἄλλον. Ἰσως δὲν
ἔγινε σαφές. Θα προσπαθῶ, λοιπόν, νὰ γίνω σαφέστε-
ρος. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡμάρτησε κάποιος καὶ συγχρό-
ως κατέδικασε μὲ σφοδρότητα ἄλλον ποῦ περιέπεσε εἰς
τὸ ἴδιον ἁμάρτημα. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, λοιπόν, δὲν
θὰ ἐπικύρη τιμωρίαν ὁ ἀνάλογον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἁ-
μαρτήματός του, ἀλλὰ καὶ διπλάσιαν καὶ τριπλάσιαν. Δι-
ότι ὁ Θεὸς θὰ καταλογίσῃ τὴν τιμωρίαν τοῦ ὅχι μὲ θάσιν
τὸ ἁμάρτημά του, ἀλλὰ μὲ θάσιν τὴν αὐστηράν καταδι-
κὴν ποῦ ὁ ἴδιος ἀπήγγελε εἰς τὸν ἄλλον ποῦ περ ἔπεσε
εἰς τὸ ἴδιον ἁμάρτημα.

Καὶ ἐπὶ αὐτὸ εἶναι ἀληθές, θὰ τὰ καταστήσω περισσό-
τερον φανερόν, ὅπως σὰς ὑποσχέθην, ἀπὸ τὰ γεγονότα.
Ὁ Φαρισαῖος π. χ., ἂν καὶ ὁ Ἰδὸς δὲν εἶχεν ἁμαρτήσῃ εἰς
τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἔζηεν εἰς τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἶχε πολ-
λά εἰς τὸ ἐνεργητικόν του νὰ ἐπιδείξῃ, ἐπειδὴ ὅμως κατε-
δίκασε τὸν τελῶνην, τὸν ἄρπαγα καὶ πλεονέκτην καὶ πα-
ρανομώτατον τὸσον σκληρῶς ἐτιμωρήθη, B ὥστε τοῦ ἐ-
πεφυλάχθη μεγαλὺτέρα τιμωρία ἀπὸ ἐκείνην ποῦ ἤδινεν
εἰς τὸν τελῶνην.⁴⁶ Ἐάν λοιπόν αὐτὸς, τοῦ ὁ ἴδιος δὲν ἡ-
μάρτησε καθόλου, ἐπέσυρε τὴν τιμωρίαν, διότι κατεδί-
κασε μὲ μιαν ἀπλήν λέξιν ἄλλον ποῦ ἡμάρτησε καὶ ἦταν
γνωστὸς εἰς ὅλους διὰ τὰς παρανομίας του, τότε ἡμεῖς
ποῦ κάθε ἡμέραν πράττομεν πολλὰ ἁμαρτήματα καὶ κα-
ταδικάζομεν τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων, τοὺς ὁποίους δὲν γνω-
ρίζουν οἱ ἄλλοι, οὐτε τὰ ἁμαρτήματά τους εἶναι φανερά,
οὐδέ ποῖαν τιμωρίαν θὰ ὑποστώμεν, δὲν πρέπει νὰ
εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ συγχωρηθῶμεν. Διότι μὲ τὴν
αὐτὴν ἀσυμπλήρη καὶ αὐστηρὰν κρίσιν, μὲ τὴν ὅποιαν κα-
τακρίνετε, θὰ κατακριθῆτε καὶ σέ'ς.⁴⁷

Δι' αὐτὸ λοιπόν σὰς παρακαλῶ καὶ σὰς προτρέπω καὶ
σὰς ἱκετεύω ν' ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν τουντὴν συνή-
θειαν.⁴⁸ Α. Διότι τοὺς ἱερεῖς ποῦ κακολογοῦμεν, δὲν πρό-
κειται νὰ τοὺς βλάψωμεν, ὅχι, μόνον ἂν εἶναι ψευδὴ αὐτὰ
ποῦ λέγομεν εἰς ὄφρος των, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι ἀληθῆ. Εφ'
ὅσον καὶ ὁ Φαρισαῖος δὲν ἔδωκε καθόλου τὸν Τελῶνην,
ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλησεν ἂν καὶ ἔλεγεν ὀλέθρῳ πράγματα
δι' αὐτόν. Ἡμεῖς ὅμως θὰ ριφθῶμεν εἰς τὰ ἔσχατα κακὰ
διότι καὶ ὁ Φαρισαῖος ἔσυρε τὸ ξίφος ἐναντίον του

46. Πρβλ. Λουκ. 10, 9 κ.

47. Ματθ. 7, 2.

καὶ ἀπῆλθε δεχθεὶς καιρίον πλῆγμα. Διὰ τὴν μὴ πάθωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, ὅς συγκροτῶμεν τὴν ἀκόλαστον γλῶσσαν. Ἐάν τις ἐκεῖνος ποῦ ἀκακολόγησε τὸν Τελωνὴν δὲν ἐφυγε τότε ἡμεῖς ποῦ ἀκακολογῶμεν τοὺς πατέρας μας, τὸ θ' ἀπολογηθῶμεν. Διότι, ἐάν ἡ Μαρία⁴⁸ ἐβλασφημῇ μίαν φοράν τὸν ἀδελφόν της καὶ ἐτιμωρήθη τὴν αὐτῆς ῥῶς ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔχομεν ἡμεῖς, ὅταν κάθε ἡμέραν λούωμεν τοὺς ἀρχοντας μὲ ἀναριθμήτους ὕβρεις. Καὶ ὅς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ἐκεῖνος ἦταν ὁ Μωϋσῆς. Διότι, βά δυνάμει καὶ ἐγὼ νὰ ἀπαντήσω ὅτι καὶ ἐκεῖνη ἦταν ἡ Μαρία. Ἐξ ἄλλου, διὰ τὴν μάστιγος σαφῶς καὶ τοῦτο, ὅτι, δηλαδή καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἱερεῖς εἶναι ἔνοχοι διὰ τὴν εἰς θάλασσαν τῶν κατηγόριαν, οὕτως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν εἶναι δίκαιον νὰ κρίνῃς σὺ τὸν θῖον ἐκείνων, δίκαιον εἶναι λέγει, ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ἀρχοντας τῶν Ἰουδαίων. Ἐπὶ τοῦ διδασκαλικοῦ θρόνου τοῦ Μωϋσεως ἐκόθησαν οἱ νομοδιδάσκαλοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Ὅλα λοιπὸν ὅσα ἐπὶ τῇ θάλασσῃ τοῦ νόμου θὰ εἴπουν αὐτοὶ νὰ τὰ φυλάττετε φυλάττετε καὶ πρότερον αὐτὰ. Μὴ πρότερον ὅμως σύμφωνα πρὸς τὰ ἔργα τῶν καὶ τὸ παρόδινμά των.⁴⁹ Καὶ τί χειρότερον ἀπὸ αὐτοὺς δυνατὰ νὰ ὑπάρξῃ, τῶν ὁποίων ὁ ἱσχυρὸς διέφθειρε τοὺς μαθητευομένους, ὅτι ἅλλ' ὅμως οὕτως καὶ ἔτι δὲν τοὺς κατεβίβασαν ἀπὸ τὴν ἀξίαν οὕτως τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν κοινὴν περιπόνησιν τῶν ἀρχόντων. Καὶ πολὺ εὐλόγως.

Διότι, ἐάν οἱ ἀρχόμενοι ἐλάμβαναν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, δὲν θὰ ἀνεγνωρίζαν κανένα καὶ θὰ τοὺς κατεβίβαζαν ὅλους ἀπὸ τὸ θῆμα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ὤρισε τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ εἶπε «θὰ σὲ πατάξῃ ὁ Θεὸς τοῖς ἀσθεταῖς, καὶ οὐ κάθῃσαι νὰ μὲ κρίνῃς σύμφωνα μὲ τὸν νόμον», ἤκουσε μερικοὺς ποῦ τὸν ἀπεστόμωναν καὶ ἔλεγον· «Ἐγὼ εἶς τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ». Δι' αὐτὸ θέλων νὰ δείξῃ πόσον σεβασμὸν καὶ τιμὴν πρέπει νὰ ἀπονέμωμεν εἰς τοὺς ἀρχοντας, τ' εἶπε «δὲν ἐγνωρίζον ὅτι ἦταν ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ, ὅταν συνέλαβε τὸν Σαουλ νὰ παρανομήσῃ καὶ ν' ἀποπνέῃ φόνον καὶ νὰ εἶναι ὁ εἰς τὴν ἐκείνην τὴν μαρτυρίαν, ὅς μόνον ἐφείσθη τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ δὲν ἡμέχθη οὐτε ἓνα τριχὺν λόγον νὰ εἴπῃ. Καὶ προσθέτε, καὶ τὴν αἰτίαν, ὅταν

⁴⁸ Πρὸς ἑρμ. 12. 44
⁴⁹ Ματθ. 23. 2
⁵⁰ Πρὸς 31. 6

λέγει διότι αὐτὸς ἔχει χρησθῇ ἀπὸ τὸν Κύριον ὡς βασιλεὺς καὶ εἶναι βασιλεὺς.⁵¹ Ὅχι μόνον ἀπὸ τὰς περιπτώσεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλας εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃς καθαρά ὅτι ὁ ἀρχόμενος πρέπει νὰ ἴσταται μακρὰν ἀπὸ κάθε προσπάθειαν νὰ διορθώσῃ τοὺς ἱερεῖς. Διότι καὶ κάποτε ποῦ ἡ κίχτης ἀνετρίτετο καὶ, ὅταν μερικοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων, ποῦ τὴν εἶδαν νὰ κλυδωνίζεται καὶ νὰ κινδυνεύῃ νὰ ἀνατραπῇ τὴν ἀνάρθρωσιν, ἐτιμωρήθησαν ἐπὶ τόπου, ὅτι ἐπλήγησαν ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἐμείναν νεκροί. Ἐκ δὲ οὕτως δὲν ἐπραξάν τιποτὴ τὰ ἀποποιῶν. Καὶ δὲν ἀνέτρεπον τὴν κίχτην, ἀλλὰ ἀπεναντίας, ἐνῷ ἐπρόκειτο ν' ἀνατραπῇ καὶ νὰ καταπέσῃ, τὴν ἀνωρθώσαν. Ἀλλὰ διὰ τὴν μάστιγος πόσον μέγαλον εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερέων καὶ ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον ὁ ὑπηρέτης καὶ μάλιστα ὁ λαϊκὸς νὰ προστάθῃ νὰ ἐπανορθωθῇ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἐθανάτωσεν ἐν μέσῳ τοῦ πληθους, θὰ νὰ ἐμπνευσῇ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους ὑπερβουλὴν φόβου καὶ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι, δὲν πρέπει ποτε νὰ πλησιάζουν τὰ ἄδυστα τῆς ἱερουσύνης. Διότι ἐάν ἐπρόκειτο καθίνα, μὲ τὴν πρόφασιν νὰ διορθώσῃ τὰ κακῶς ἐκείνην, νὰ εἰσαγγῇ τὸν αὐτὸν τοῦ εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερουσύνης.⁵² Ἀὐτὸς ὅτι ἡ πρόφασιν τῆς διορθώσεως θὰ λεψή ποτε, οὕτως θὰ διακρινώμεν τὸν ἀρχοντα οὕτως τὸν ἀρχόμενον, διότι ὅλοι αὐτοὶ συμφοροῦνται μεταξύ των.

Καὶ μὴ νομίσῃ κανεὶς, ὅτι λέγω αὐτὰ διὰ τὴν κατακρίνω τοὺς ἱερεῖς (διότι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καθὼς γνωρίζετε καὶ οἱ, εἶναι ἐπικεῖς καὶ δίκαιοι πρὸς ὅλους καὶ δὲν ἴδωσαν ποτε εἰς κανένα λαθὴν) ἀλλὰ διὰ τὴν διδάχῃ τὴν εἰς, ὅτι ἀκόμη καὶ ἂν εἴχατε μαθητῶν πνευματικῶν πατέρας καὶ ἀγαθῶν διδασκάλους, οὕτως εἰς αὐτὴν τὴν περιστάσιν ἦταν ἐκινδυνεύον καὶ ἀσφαλὲς εἰς σῶς νὰ τοὺς βλασφημῇτε καὶ νὰ τοὺς ὀδύρετε. Διότι ἐπὶ τῶν φυσικῶν γονέων, λέγει κάποιος σοφός, «καὶ ἂν δὲν ἔχουν νόον, συγχωρῇ τοὺς»,⁵³ ὅτι διὰ τὴν δύνασιν οὐ νὰ τοὺς ἀποδώσῃς μπροστὰ εἰς αὐτὸ ποῦ τοὺς ἀφείλεις. Αὐτὸς ὁ νόμος πρέπει νὰ τηρῇται πολὺ περισσότερον διὰ τοὺς πνευματικῶν γονεῖς καὶ καθένος νὰ ἐρευνᾷ μὲ προσοχὴν καὶ μὲ κάθε λεπτομέρειαν τὴν ἰδικὴν τοῦ ζῶντος διὰ τὴν μὴ ἀκούσῃμεν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν.⁵⁴ Ὑπακριτὰ διὰ τὸ ἐλάττειν τὰ σαριδάκι ποῦ εἶναι εἰς τὸ μάτι τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸ δοκάρθῃ ποῦ εἶναι εἰς τὸ μάτι σου, δὲν τὸ αἰσθᾷ.

⁵¹ Πρὸς 4. 24. 2
⁵² Σαλ. 24. 1

νεσαι και δεν το καταλαβαίνεις.¹⁰ Καί πραγματικά, είναι έργον τῶν υποκριτῶν νὰ φιλοῦν δημοσίᾳ καὶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια δλων τὰς χεῖρας τῶν ἱερῶν καὶ νὰ ἐγγίξουν τὰ γόνατά των καὶ νὰ παρακαλοῦν νὰ προσευχῶντα ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅταν ἔχουν ἀνάγκη διαπτισματος νὰ τρέχουν εἰς τὰ θυροὺς ἐκείνων, εἰς τὴν οἰκίαν δμως καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ τοὺς περλοῦσιν μὲ μωρίας ὕδατος ἢ νὰ ἀνέχωνται νὰ ὑβρίζωνται ἀπὸ ἄλλους οἱ ἱερεῖς. Ὁ τοῦ εἶναι αἱ τοὶ τόσων ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς καὶ τόσας ὑπηρεσίας μᾶς προσφέρουν. Διότι, ἐάν πραγματικά ὁ πατήρ ἦταν κακός, πῶς νομίζεις ὅτι εἶναι ἀξίος διακονοῦ τῆς φρικτῆς ἐκείνης μυσταγωγίας; Ἐάν πάλιν νομίζῃς ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος διακονοῦς ἐκείνων, εἰς ποῦ οὖν λόγον ἀνέχεσαι, νὰ ἀκούῃς ἄλλους νὰ τὸν κακολογοῦν καὶ δὲν τοὺς ἀποστομῶνεις, οὔτε ἀγανακτεῖς, οὔτε δυσανασχετεῖς, διὰ νὰ λάβῃς πλάσιον τὸν μισθόν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἔπαινον ἀπὸ τοὺς ἰδιοὺς ἐκείνους τοὺς κατηγοροῦς. Ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἀχαλινῶται ὕδρα, πάντως θὰ σὲ ἐπιείσωσιν καὶ θὰ ἀποδεχθῶν τὸ ἐνδιαφέρον σου διὰ τοὺς πατέρας. Ὅπως ἀκριδῶς. Ὁ ὅν δὲν ἀμυνόμεν αὐτό, ὅλοι θὰ μᾶς καταδικάσουν καὶ αὐτοὶ ποὺ τοὺς κακολογοῦν. Καὶ τὸ κακὸν δὲν εἶναι τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θὰ ὑποστῶμεν τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν βλάπτει τόσον τὰς Ἐκκλησίας, ὅσον αὐτὴ ἡ ἀρρωστία. Καὶ ὅπως εἶναι σώμα, ποὺ δὲν συνδέεται, ὕγιως μὲ τὸ σύστημα τῶν νεύρων, γεννᾷ πολλὰς ἀσθενείας, καὶ καθιστᾷ τὸν βίον ἀδύνατον, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἐάν δὲν περιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰ καὶ ἀδιάρρηκτον ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης, γεννᾷ ἀπείρους πολέμους, καὶ αὐξάνει τὴν ἀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ γὰρ αἰτία πολλῶν περασμῶν.

Διὰ νὰ μὴ συμβαῖναι λαίπρην αὐτά, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐξοργίζωμεν τὸν Θεόν καὶ αὐξήσωμεν τὰ ἱδικὰ μᾶς κακά. Ἐκαὶ ἐτοιμάζωμεν τὴν ἀνοσιπυρεπτον κολασιν, καὶ γεμίζωμεν τὴν ζωὴν μᾶς μὲ πολλὰ δυσάρεστα, ὥς στρέψωμεν τὴν γλῶσσαν μᾶς πρὸς τὸν ἔπαινον καὶ ὥς περιεργαζόμεθα τὴν ἰδικὴν μᾶς ζωὴν καθημερινῶς καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων νὰ τὴν ἀναθέσωμεν εἰς τὸν Κύριον ποὺ γνωρίζει νὰ κρίνῃ τὰ ἀπόρρητα, ἡμεῖς δὲ οἱ ἴδιοι νὰ κρίνωμεν τὰ ἱδικὰ μᾶς ἁμαρτήματα. Διότι ἔτσι θὰ βυτηθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Διότι, ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ξένα κακά δὲν ἐνδιαφέροντα, καθόλου διὰ τὰ

ἱδικὰ των, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ φοβοῦντα νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων.¹¹ Α. θὰ φροντίσωμεν πολὺ διὰ τὰ ἱδικὰ των ἁμαρτήματα. Αὐτὸ δὲ ποὺ ἀναλογίζοντα τὰ ἱδικὰ των κακά καὶ τὰ θέτουν ὑπὸ κρίσιν κάθε ἡμέραν, καὶ ἀξύνουν νὰ τιμωρηθῶν δι' αὐτά, αὐτοὶ θὰ εὗρουν ἡμέραν καὶ ἐπικτῇ τὸν δικαστὴν. Καὶ αὐτὸ ἐφανερώμεν ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγεν «διότι ἐάν ἀνεκρίνωμεν καὶ ἐξετάζωμεν μὲ φόβον Θεοῦ τὸν ἑαυτὸν μᾶς προσηύχον νὰ προσέλθωμεν εἰς τὴν θέσιν κοινωνικῶν, δὲν θὰ κατεδικάζομεθα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μὲ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰς τιμωρίας». Συνεπῶς, διὰ νὰ ἀποφυγῶμεν τὴν καταδίκην ἐκείνην, ἀφοῦ ἀφίσωμεν κατὰ μέρος ὅλα τὰ ἄλλα, ὥς ἐξετάζωμεν τὴν ἰδικὴν μᾶς ζωὴν καὶ νὰ καταδικάζωμεν τὴν σκέψιν καὶ μᾶς ὠθεῖ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ διεγείρωμεν τὴν συνείδησιν καὶ νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν μᾶς λόγον τῶν πράξεων μᾶς. Β. Διότι ἔτσι θὰ βυτηθῶμεν νὰ ἐλαφρύνωμεν τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων καὶ νὰ εὕρωμεν μεγάλην συγγνώμην καὶ νὰ περάσωμεν μὲ χαρὰν τὸν παρόντα βίον καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου δοξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζί καὶ εἰς τὰ Ἁγία Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹⁰ Ματθ. 7, 3.

¹¹ Α. Κορινθ. 11, 31.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τὸ μέγα θάμα τοῦ ἱεροῦ θαύμο τοῦ γάμου καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἀσχολεῖται ὁ Ἀρνούστιος εἰς τὰς τρεῖς ἑμίλιος που ἀκολουθοῦν Βιβλία, πάντοτε εἰς αὐτὰς τοὺς δὲ λόγους δι' ἃς ἐπείν ὁ πρόβλημα, τὸ ἀναστὰ εἰς τὰς ἡμέρας μας λαμβάνει, δραματικὰς διαστάσεις καὶ ὁ λόγος τοῦ Χρυσοστόμου μολυνόμενός ἀπὸ τῆς ἐποχῆς μας ἐν τούτοις δὲν φανερὰ καὶ ἀγνοῖ τὰς ποικίλας πτυχάς, ὑπὸ τὰς ὅσας ἐμφανίζεται τοῦτο σήμα καὶ ἐκ αὐτῶν μὲν διαμαρτυρεῖ τὴν ἀνάγκην εἰς προσοχὴν ἐξήλθεν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἱεροῦ Πατρός.

Ἡ θέσις ἐκείνου τὸν συζῶντα εἰς τὴν οἰκογενεῖαν ἡ ἐκλογὴ τῆς καταλλήλου συζύγου ἡ προικα, ἡ πορνεία καὶ ἡ μοιχεία, ἡ ἀμοιβαιστέα ἀγάπη τῶν συζύγων καὶ ἡ τοῦ ἀνδρός πρὸς τὴν γυναῖκα, ὁ τιμωρὸς τοῦ γάμου, εἰς μαρκαὶ ἐπὶ μέρους ζητήματα, τὰ ὅποια θεολογικῶς ἐξετάζονται, ἀπὸ τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς ἑμίλιας αὐτάς.

Ὡς δὲ ἐκὼς χρησιμοποιεῖ τὸ ἑξῶς κεφάλαιον τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ ἐνταῦθεν ἀνιχνεύει μίαν θαύταιαν ἀποστολικὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τοῦ γάμου, ἀναλύει αὐτὴν ἀπὸ τῆς πλευρῆς τοῦ σκοποῦ, τὸν ὅποιον ἐξυπαγοῦται τὰ κινδύνου τοῦ τὸν ἀπειλοῦν καὶ τὸν μέσον τοῦ θα ἐξαπατῶν τὴν διατήρησιν τοῦ.

Συγκεκριμένως, εἰς τὴν πρώτην ἑμίλιαν ἀναλύει τοὺς λόγους τοῦ Παύλου «Περί δὲ ὧν ἐγγραφάται μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὶς μὴ ἀπειθεῖν διὰ δὲ τῆς κορμίας, ἐκείνου τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ἔχειν, καὶ ἐκείνου τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχειν, τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν κεφαλὴν αὐτὴν ἑαυτῷ ἑαυτῷ ἑαυτῷ, ὡς τὸν σώματος αὐτοῦ ἐξουσίαν, ὡς ὁ ἀνὴρ ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὕτως ἐξουσίαν, ἀλλ' ἡ γυνὴ ὡς ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὕτως ἐξουσίαν, ἀλλ' ἡ γυνὴ» (Α' Κορ. θ'. 7, 1-4), ἐξηγεῖ τὴν σκοπιμότητα τοῦ γάμου καὶ συνιστᾷ τὴν συμμορφωτὴν τέλει αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν ἐθνομολογητικῶν συνθημάτων, καὶ ὅποια, προσβάλλουν καὶ φθείρουν τὴν ψυχὴν τῆς κορμίας ἡμέρας καὶ ρυτίουν τὴν σκέψιν αὐτῆς ἐκείνου τῆς κορμίας οὐκ ἀποφασίζον, εἰς τὴν συνέχυσιν θεωροῦν τὴν πλήρη τὴν ἰσότητα τῆς κορμίας καὶ τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸ συζῶντα ἰσότητα καὶ τὴν ἐκείνου καὶ δὲν ἐκείνου.

μόνον τὴν σύζυγον τὸ παρόντομα αὐτῆς, τοῦ ὁποῖου, α ὁλόθρηκε συνίππευ. ἡ δὲ τὴν εὐκοσμίαν εἶχε ἀντιπολογιστοῦσα.

Εἰς τὴν δευτέραν, ἀναφέρεται, εἰς τὴν διὰ τοῦ γάμου ἐνημοσυρομένην ὁππότε μετὰ τὴν σύζυγον καὶ ἐρμηνεύει, διὰ τοῦτο καὶ τὸ χωρὶς. «Ὅτι δὲ δέσεται νόμος ἐφ' ὅσον χρόνον ἢ ἡ ἀσθένεια αὐτῆς ἔσται δε καμμένη ἢ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρη ἔσται ὃ θέλει γαμήσθῃ. μόνον ἐν κορῶν μακαριωτάτη δι' ἧς ἔστιν ἰδὼν οὐκ οὐ μόνον, κατὰ τὴν ἐκτὴν γνώμην, δοκῶ δὲ κατὰ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν» (Α' Κορινθ. 7 39 40).

Εἰς τὴν τρίτην, ἑκταὶ κα' ἀρχῆς τὸν ἐπίσκοπον Μάρκον καὶ εἰς τὴν συνέχεια ἐκκαλεῖ διὰ τὴν ἀγαπὴν ποὺ πρέπει νὰ διακινῇ ὁ πῶτος πρὸς τὴν σύζυγον καὶ ἀνταποδοτικῶς, τὴν ἑαυτοῦ τὴν ὁποῖαν παραβάλλει μετὰ τὴν ἑνωσιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειὰ περιγράφει τὸν ὅσον τῆς ὁμοειδούς σύζυγον, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀποδοτικῶς κυρίως εἰς τὴν ἐκδόχῃ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ χαρακτήρος καὶ ἔχει εἰς τὸ μέγεθος τῆς προβάς. Ἐπιδέχεται διὰ μακρῶν, ὡς παραθε γρά, τὴν ἡδὴ τοῦ Ἀδραμῆ, μέση τοῦ Ἑλίου, γεννημένην φιλοτὴν τῆς Ραββίκαας ὡς σύζυγον τοῦ Ἰσαάκ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει σαφῶς ὅτι τὸ θέμα τῶν ἐπιτομῶν εἶναι ἑνωσιν, τὸ περὶ τοῦ γάμου, καὶ ἐπισωδῶνται ἐκφανισθῆναι ἐν τῷ ὁρατῷ χρονικῷ διαστήματι κατὰ τὴν σειράν ποὺ ἐνημοσιεύονται.

Δὲν ὑπάρχει, ὡς ἀντὶ τῆς ἀ προσδιοριστῆς ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐλάσαν χρόνον αὐταί, ἀλλ' ἐνδεῆς τινός, προσερχόμεναι ἐκ τῶν λεγομένων τοῦ Ἱεροστομίου περὶ τοῦ ἐπισκόπου Μαρτίου, παύσαν ὅτι ὁ καθὼς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν αὐτὸς ποὺ ἤκουσε πρῶτος τὰ ὅσα διαμαρτυροῦνται ἐν αὐταῖς.

ΟΜ ΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

193 Α ΕΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΡΗΤΟΝ

«ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΙΝΑΙΝΔΟΝ ΟΜΩΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΗΣ ΕΙΣ ΠΟΡΝΕΙΑΣ, ΑΣ ΕΧΗ ΚΑΘΕΝΑΣ ΤΗΝ ΣΙΣΤΟΝ ΤΟΥ.»

Καὶ σήμερον θέλω νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὰς πηγὰς τοῦ μέλιτος. ἑνὸς μέλιτος τοῦ δὲν ἔχει χορτασμόν. Τάχα εἶνα, ἡ φύσις τῶν λόγων τοῦ Παύλου, καὶ ὅλοι ὅσοι γεμίζουν τὰς καρδίας τῶν ἀπὸ τὰς πηγὰς αὐτῶν, ἡμεῖς οὖν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ μάλιστα ἡ ἡδονὴ τῶν θεῶν λόγων καλύπτει καὶ ὅλην τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐφάνερυνε καὶ ὁ προφήτης, ὅταν ἔλεγεν «Πόσον γλυκεῖα καὶ εὐχάριστα εἶναι τὰ λόγια σου εἰς τὴν λάρυγγά μου! Ὅταν τὰ προσφέρω εἰς τὸ στόματός μου εἶναι γλυκύτερα πασιπῶν ἀπὸ τὸ μέλι.» Β' ἡ ἡδονὴ τῶν θεῶν λόγων δὲν εἶναι μόνον γλυκύτερα ἀπὸ τὸ μέλι, ἀλλὰ εἶναι πολυτιμότερα καὶ καθαρωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν χρυσόν καὶ ἀπὸ τὸν ὄργυρον καὶ ἀπὸ κάθε πολυτίμου λθόν. «Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, λέγε,» «εἶναι καθάρη, ἁγνὰ, ἀπλάσματα ἀπὸ κάθε ψεύδος, ὁμοία πρὸς τὸν ὄργυρον ποὺ ἐπιπυρκαῖται καὶ ἐκφυλιστῇ εἰς τὸν κλίβανον τῆς γῆς, καὶ εἶναι τελείως καθάρως.» Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε. «Τὸ νὰ τρώγῃ κανεὶς πολὺ μέλι δὲν εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον. Ἐξ ἀντιθέτου ὁμοίως, πρέπει νὰ ἀκούῃ κανεὶς ἀπλήστως, καὶ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ δέχεται τοὺς λόγους ἐναρπάζων ἀνδρωπῶν.» Διότι ἀπὸ τὸ μέλι ἐκεῖνο πολλὰς φορές γεννᾶται νόσος ποὺ δὲν ὑπῆρχε πρὶν, ἐνῷ με τοὺς λόγους αὐτοὺς δυνάμεθα νὰ ἀποβάλωμεν καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἀσθένειαν. Καὶ τὸ μὲν μέλι κατὰ τὴν πέψιν χάνεται, ὁ δὲ τὰ θεῖα λόγια, ὅταν ἀφομοιωθῶν, τότε γίνονται, γλυκύτερα καὶ χρησιμώτερα καὶ δι' αὐτοὺς ποὺ τὰ ἀφομοίωσαν καὶ δι' ἄλλους πολλούς. Καὶ ὅταν ἀπολαβῶν κανεὶς, εἶνα

1 Α. Κορινθ. 1, 3
2. Ψαλμ. 118, 108
3. Ψαλμ. 11, 7
4. Πάροιρ. 25, 27.

πλάσσει τραπέζι κα ἔπειτα ρεμεται ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, γίνεται δυσάρεστος εἰς τὸν σύντροφόν του. Ἐνῷ ὅταν κανεῖς ραῦετα ἀπὸ χορτασμοῦν πνευματικῆς διδασκαλίας, μεταδίδει εἰς τὸν πλησίον του πολλὴν εὐωδίαν. Ὁ Δαυὶδ λοιπόν, που συνεχῶς ἀπελάμβανε ἕνα τέτοιο πνευματικὸν τραπέζι, ἔλεγε. «Ἀπὸ τὴν γεμάτην ἱερὰ αἰσθημάτων καρδίαν μου ὑπερεξεχείλισε κα ἐξεπήγαγε λόγος ἐξοχος, ὡραίος σωτήριος». Διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερκεχρίληται κα νὰ ἐκπηγάσῃ κα πονηρὸς λόγος. Καὶ ὅπως εἰς τὴν ὕλην τράπεζαν ἢ παιδὴς του κρεψιμάτων ἐξαφύεται ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν ἐδεσμάτων, Ὡς συμθαίνει καὶ μετὰ τὴν δύναμιν τῶν λόγων. Δηλαδή πολλοὶ ἄνθρωποι ἀμιλοῦν ἀναλόγως πρὸς τὴν πνευματικὴν τροφήν ποὺ λαμβάνουν. Π.χ. εἰν ὑπάγῃς εἰς τὸ θέατρον κα, ἀκουσῇς παρὰ κα ἄλλα, τέτοια λόγια ὅπως οὐδέποτε θὰ εἴπῃς πρὸς τὸν πλησίον σου. Ἄν ὅμως ἐλθῇς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κα, μετὰ σῃς εἰς τὰ πνευματικὰ ἀκούσματα, τότε καὶ τὰ λόγια σου θὰ εἶναι ἀνάλογα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε. «Ἀπὸ τὴν γεμάτην ἱερὰ αἰσθημάτων καρδίαν μου ὑπερεξεχείλισε κα ἐξεπήγαγε λόγος ἐξοχος ὡραίος σωτήριος», δεκνῶν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοῖων τράπεζαν ἐτρῶγε πάντοτε. Ἐξ αὐτοῦ κινούμενος καὶ ὁ Παῦλος, παρωτρνε λέγων. «Κάθε λόγος ὁρμηρός ἂν μὴ θγαίνῃ ἀπὸ τὸ στόμα σῆς, ἀλλὰ μόνον εἰν ὑπάρχη κανένας λόγος καλός». Καὶ παῖς εἶναι ὁ ὁρμηρός λόγος. Ἰσως ἐρωτήσῃς κάποιος. Ἐάν μάθῃς τὸν καλόν, τότε θὰ γνωρίσῃς κα τὸν ὁρμηρόν. Διότι τοῦτον τὸν ἔθεσε πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἐκεῖνου. Τῶρα ποῖος λόγος εἶναι ὁ ἀγαθός, δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ τὸ μάθῃς ἀπὸ ἐμένα. Δὲν ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος μᾶς ἠρμήνευσε τὴν φύσιν του. Πραγματ κα, ἀφοῦ εἶπεν. «ἀλλὰ μόνον εἰν ὑπάρχη κανένας λόγος καλός» προσέθεσε. «κα, κατάλληλος νὰ οικοδομήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν». ὑποδεικνύων, ὅτι ἀγαθὸς λόγος εἶναι αὗτος ποὺ βοηθεῖ ἐποικοδομητικῶς τὸν πλησίον. Ὅπως λοιπόν ὁ λόγος ποὺ οικοδομεῖ εἶναι ἀγαθός, ἴσως ἂν καὶ ὁ λόγος ποὺ κρημνίζει, εἶναι ὁρμηρός καὶ φαύλος.

Κα συ λοιπόν, ἀγαπητέ μου, εἰν ἔχῃς νὰ εἴπῃς κατ', ποὺ δύναται νὰ βελτιώσῃ αὐτόν ποὺ θὰ τὸ ἀκούσῃ, μὴ παραλείψῃς νὰ τὸν εἴπῃς ἐπικαιρῶς προκείμενου νὰ σω-

σῇς κάποιον. Ἐάν ὅμως δὲν ἔχῃς τίποτε τέτοιο, ἀλλὰ ἔχῃς πονηροὺς καὶ διασφαμένους λόγους, τότε νὰ σωπῇς, δ.α. νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν πλησίον σου. Αὗτός, λοιπόν, εἶναι ὁ ὁρμηρός λόγος, ποὺ ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἐποικοδομητικός εἰς τὸν ἀκροατὴν ἀλλὰ καὶ τὸν καταστρέφει. Καὶ ἂν φροντίσῃ διὰ τὴν ἀρετὴν, πολλὰς φορές ὀδηγεῖται εἰς τὴν ἴππαρσιν. Ἄν πάλιν εἶναι ἀμελής καὶ ἀδιάφορος, γίνεται, ἀκόμη περισσότερο ἀμελής. Ἄν σκοπεύῃς νὰ εἴπῃς λόγον αἰσχρόν καὶ γελοῖον, καλύτερα νὰ σωπῇς. Ἡ καθ' ὅσον καὶ αὗτός ὁ λόγος εἶναι, ὁρμηρός, ἐπειδὴ καθιστᾷ ἀσελγεστέρους καὶ αὐτόν ποὺ τὸν λέγει κα αὐτόν ποὺ τὸν ἀκούει, κα, ἐξάπτει, εἰς τὸν καθέναν τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας. Ὅπως, δηλαδή, τὰ βύλα γίνονται, τρῶφὴ κα πρῶτη ὕλη τῆς φωτ.δς. ἔσται καὶ οἱ λόγοι γίνονται τρῶφὴ τῶν πονηρῶν σκέψεων. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ λέγῃμεν ὅπως οὐδέποτε ὅσα ἔχῃμεν εἰς τὴν σκέψιν μας, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶμεν κα ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν σκέψιν μας νὰ ἐκδικώμεν τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας καὶ κάθε αἰσχρόν διαλογισμόν. Ἐάν ποτέ, χωρὶς νὰ τὸ ἀντληθῶμεν, μᾶς καταλάβουν ρυπαροὶ λογισμοί, ποτέ νὰ μὴ τοὺς ἐκφράσωμεν μετὰ τὴν γλώσσαν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποπνίγωμεν μετὰ τὴν σιωπὴν. Διότι κα τὰ θηρία κα τὰ ἐρπετά, ὅταν τίππου μῆσα εἰς λάκκον, ἂν μὲν εἴδουν καμμίαν διέξοδον πρὸς τὸ ἐπάνω, ἀνεβάνουν κα γίνονται συνήθως ἀγριώτεροι. Ὡς ἂν ὅμως μένουν ἐπαρκῶς κάτω κλεισμένοι, εὐκόλως χάνονται κα ἐξαφανίζονται. Ἐπαι κα οἱ πονηροὶ σκέψεις, ἂν εἴδουν κα ποῖαν διέξοδον διὰ τοῦ στόματός μας μετὰ τῶν λόγων, ἀνάπτουν τὴν ἐσωτερικὴν φλόγα. Ἄν ὅμως τὰς ἀποκλείσῃς μετὰ τὴν σιωπὴν, ἀδυνατίζουν κα μετὰ τὴν σιωπὴν λιανῶν, σὰν ἀπὸ πείνου, κα ἀποθνήσκουν ταχέως μέσα εἰς τὴν ψυχὴν. Ὡστε καὶ ἂν ἀκόμη αισθανθῇς μέσα σου κάποιοι αἰσχροὶ ἐπιθυμίας, χωρὶς ὅμως νὰ ἐκφράσῃς αἰσχροὺς λόγους, θὰ καταστέσῃς κα τὴν ἐπιθυμίαν. Ἐξ ἄλλου, δὲν ἔχεις καθαρὰν διάνοιαν. Τούλάχιστον ἔχει στόμα καθαρόν κα μὴ ἀδυσχερῆς. Ἐξω τὸν ὁρμηρόν, δὲν νὰ μὴ ἐλάφῃς κα ἄλλον κα τὸν ἐαυτὸν σου. Ὡς διότι μετὰ τῶν αἰσχροὺς λόγους κηλιδώνονται ὅχι μόνον αὐτοὶ ποὺ τοὺς λέγουν, ἀλλὰ κα αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἀκούουν.

Διὰ τοῦτο σῆς παραυῶ κα σῆς συμβουλεύω ὅχι μόνον νὰ μὴ λέγῃτε τέτοιοις λόγους, ἀλλὰ νὰ ἀποφύνητε κα νὰ τοὺς ἀκούετε, ὅταν ἄλλοι τοὺς λέγουν, κα νὰ εἴσῃτε διαρκῶς προσηλυμένοι εἰς τὸν θεῖον νόμον. Διότι, τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ τοῦ εἴδους θεωρεῖ μακάριον καὶ ὁ προ-

φήτης, όταν λέγῃ «Τρισευτυχισμένοι καὶ εὐλογημένοι ὅπο τὸν Θεὸν εἶναι. ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἐπορεύθη ποτὲ σύμφωνα μὲ τὰς σκέψεις καὶ τὰ θελήματα τῶν ἀσθενῶν ἀνθρώπων καὶ οὐτε πρὸς σὺ γὰρ δὲν ἐστάθῃ ἐκεῖ, ὅπου διαφέρονται. οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐτε ἐκάθισε νὰ λάβῃ μέρος εἰς συναυσιστροφὰς ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι διεσπασμένα, καὶ διασπάρουν τὴν κοινωνίαν. Ἀλλὰ ἐξ ἀντιθέτου μὲ τὴν πλὴν τοῦ τῆς καρδίας ἔχει δώσει τὴν θέλησιν τοῦ καὶ τὴν σκέψιν τοῦ εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ὅτι μελετᾷ ἡμέραν καὶ νύκτας.»

Εἰς τὰς ἐξωεκκλησιαστικὰς συγκεντρώσεις, ἰσως καμνὰ φορὰ νὰ λεχθῇ κατὰ καλὸν, ἀλλὰ συνήθως οἱ πολλοὶ, μετὰ τῶν πολλῶν φαυλῶν, μετὰ διασπάσεων καὶ ἐνα καλὸν. Ἐνῶ μὲ τὴν ἀνάγκη τῶν θεῶν Γραφῶν συμβαίνει, ἐντελὲς τὸ ἀντίθετον. Ποτὲ δὲν θὰ ἀκούσῃ κανὲν πονηρὸν λόγον, ἀλλὰ ὅλοι οἱ λόγοι ποὺ θὰ ἀκούσῃ εἶναι λόγοι σωτήριοι καὶ φιλοσοφημένοι. Ὅπως, βέβαια καὶ αὐτὰ ποὺ σήμερον ἀνενωσθήσαν. Ποία εἶναι αὐτά, «Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα, διὰ τὰ ὁποῖα μοῦ ἐγγράφετε», λέγει, «ἀπαντῶ τὰ ἐξῆς. Καλὸν εἶναι, εἰς τὸν ἀνθρώπον νὰ μὴ γνωρίσῃ καὶ νὰ μὴ ἐγγίξῃ διόλου γυναῖκα. Διὰ τὸν κινδύνον ὅμως τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ὅς ἔχη καθεὶς τὴν σύζυγόν του καὶ καθέμις ὅς ἔχη τὸν ἰδικόν τῆς ἀνδρα». Ὁ Παῦλος ἐδῶ νομοθετεῖ περὶ γάμων καὶ δὲν ἐντρέπεται, δὲν κοκκίζει. Καὶ πολὺ φυσικὰ 195 Α. Δ. ὅτι, ἐὰν ὁ Κύριος αὐτοῦ ἐτίμησε τὸν γάμον καὶ δὲν ἐδοκίμασεν ἐντροπὴν δ. αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν παρουσίαν του καὶ μὲ τὰ ὥρα ἐκόσμησε τὸ πρᾶγμα (καὶ πραγματικὰ εἰσέφερεν εἰς τὸν γάμον θάρα μεγαλότερα ἀπὸ ὅλους, διότι μετέβαλε τὸ ὄψω εἰς οἶνον¹) διὰτὶ νὰ κοκκίσῃ ὁ δοῦλος νομοθετῶν περὶ γάμου. Διότι ὁ γάμος δὲν εἶναι πρᾶγμα κακοῦ, ἀλλὰ κακὸν εἶναι ἡ μοιχεία, κακὸν εἶναι ἡ πορνεία. Ἐνῶ ὁ γάμος εἶναι φάρμακον ποὺ θεραπεύει τὴν πορνείαν. Συνεπῶς, ὅς μὴ τὸν ἀτιμάζωμεν μὲ τὰς διαβολικὰς πομπάς, ἀλλὰ, ὅπως ἔκαμαν ἐκεῖνοι εἰς τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, τὸ ἴδιον ὅς κάμουν καὶ αὐτοὶ ποὺ σήμερον λαμβάνουν γυναῖκας, ὅς ἔχουν βηλασθῇ, ἀνάμεσά των τὸν Χριστόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτὸ θὰ ἐρωτήσῃ κάποιος. Β. Δ. ὁ μέσος τῶν ἱερῶν βέβαια, «Ἐκεῖνος ποὺ σὺς ὁ

ποθέχεται πρὸς φιλοξενίαν ὡς δ αὐτοὺς τοῦ εὐαγγελίου μου», λέγει, «ἀποδέχεται ὅχι σὺς, ἀλλὰ ἐμένα». Ὡστε, ἂν ἀπομακρυνῇ τὸν διόβολον, ἂν ἐκδώσῃ τὰ πορνικὰ ἄσματα, τὰς χυδαίας μελωδίας, τοὺς ἀτάκτους χορούς, τοὺς εὐαχρῶς λόγους τὴν διαβολικὴν πομπήν, τὸν θόρυβον τὰ ἄσκηνα γέλια καὶ τὰς ἄλλας ἀσχημίας, εἰσαγάγῃς δὲ τοὺς ἁγίους δούλους τοῦ Χριστοῦ, τότε διὰ μέσου αὐτῶν θὰ εἶναι ὁπωσδήποτε παρὼν καὶ ὁ Χριστὸς μαζί μὲ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς. «Δ. ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θὰ κἀν τὰ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου», λέγει, «αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ μου καὶ μητέρα μου». Καὶ γνωρίζω, ὅτι γίνομαι εἰς μερικοὺς φορτικὸς καὶ δυσάρεστος ὅταν σὺς συμβουλευσὼ αὐτὰ καὶ καταργῶ παλαιὰς συνήθειας. Ὅμως αὐτὸ δὲν μὲ ἐνδιαφέρει, καθόλου. Διότι δὲν ἐπιδιώκω νὰ λάβω τὴν εὐγνωμοσύνην σὺς, ὁ ἀλλὰ ἐπιζητῶ τὴν ἰδικήν σου ὠφέλειαν. Δὲν ἐνδιαφέρωμαι διὰ τὰ χειροκροτήματα καὶ τοὺς ἐπαινοὺς σου, ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν σύνησιν σου.

Καὶ μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς ὅτι εἶναι ἔθιμον. Ὅπου διαπράττεται ἡ ἁμαρτία μὴ μοῦ ἐπικαλῆσαι τὸ ἔθιμον. Ἀλλὰ, ἐὰν μὲν τὰ συμβαίνοντα εἶναι πονηρά, καὶ ἂν ἀκόμη ἀποτελοῦν παλαιὸν συνήθειαν, νὰ τὴν κοπαραγῇς. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι πονηρά, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀποτελοῦν συνήθειαν, νὰ τὰ εἰσαγάγῃς καὶ νὰ τὰ καθιερώσῃς. Ὅτι ὅμως δὲν ἦταν παλαιὰ συνήθεια νὰ διαπράττονται αἱ ἀσχημοσύναι αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἀλλὰ ὅλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν κάποιαν καὶ νοτομίαν, σκέψου πῶς ἐκμεφύθη ὁ Ἰσαὰκ τὴν Ρεβέκκαν,² πῶς ὁ Ἰακώβ τὴν Ραχήλ.³ Καὶ πράγματι, ἡ Γραφὴ ἀναφέρει, αὐτοὺς τοὺς γάμους καὶ λέγει πῶς αἱ ὕμνοι αὐταὶ ὠθηγήθησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν γαμβρῶν. Ὡς ἀλλὰ δὲν κάμνι λόγον διὰ τίποτε παρόμοιον βέβαια ὀργάνωσαν συμπόσιον καὶ παρέθεσαν δείπνον λαμπρότερον ἀπὸ τὸ συνήθη καὶ ἐκάλεσαν τοὺς συγγενεῖς των εἰς τοὺς γάμους. Οἱ ἀδελφοὶ ὅμως καὶ αἱ συριγγες, τὰ κυμβάλα καὶ οἱ μεθυμένοι χοροὶ καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ σημερινὴ ἀσχημοσύνη εἶχε τὴν ἐκποδὴν. Ἐνῶ σήμερον κατὰ τὴν ὁ ἀρκείαν τοῦ χοροῦ καὶ ὁ μῦθος φάλλουν εἰς τὴν Ἀφροδίτην καὶ πολλὰς μοιχείας, καὶ διαφθείρουν τοὺς γάμους, καὶ παρασύρουν ἑρῶτας καὶ

1. Ματθ. 23, 41.
2. Ματθ. 22, 20.
3. Πρὸς 1, 28 εἰς.
4. Πρὸς 1, 29 εἰς.

8. Ματθ. 1, 1-2.
9. Α' Κορινθ. 7, 1-2.
10. Πρὸς 1, 11-12.

φοντο από αυτήν, αφού συνεκέντρωθησαν γύρω της, εδάκρυσαν και την επανέφεραν εις την ζωήν. Τόσον πολὺ ἡ προσευχή τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πτωχῶν, εἶναι χρησιμώτερα ἀπὸ τὸν γέλωτα καὶ τοὺς χορούς. Ἐδῶ ἡ τέρψις διαρκεῖ μόνον μίαν ἡμέραν, ἐνῷ ἐκεῖ τὸ κέρδος εἶναι διαρκές. Σκέψου πόσην σημασίαν ἔχει νὰ δεχθῇ πρῶτα ἡ νύμφη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τόσας εὐλογίας, καὶ ἔπειτα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ἀπὸ πόσους στεφάνους λαμπρότερα δὲν εἶναι αὐτά. Ἀπὸ πόσον πλοῦτον χρησιμώτερα, βέβαια, αὐτὰ ποὺ γίνετα σήμερον ἀποτελεῖ ἐσχάτην παράφρουν καὶ παραπροσῆν. Διότι, καὶ ἐάν δὲν ἐπεφυλάσσετο καμμία ποινὴ καὶ τιμωρία δι' αὐτοὺς ποὺ κάμνουν αὐτὰς τὰς ἀσχημίας, ὅσες πόσον μεγάλην τιμωρίαν ἀποτελεῖ νὰ ἀνέχεσθαι νὰ περιλούεσθε μὲ τόσας ὁδοὺς δημοσίας, εἰς ἐπίκουον ὄλων, ἀπὸ ἀνθρώπων μεθυμένων καὶ διεφθαρμένων εἰς τὴν ψυχὴν.

Διότι οἱ μὲν κύντες, ὅταν λαμβάνουν, εὐλογοῦν καὶ εὐχονται θεοῦ ἀγαθὰ. Ἐνῷ ἐκεῖνοι μετὰ τὴν μέθην μετὰ τὴν πολυφαγίαν ἀδεδιάζουσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν νεονύμφων ὄλων τὸν ὀρθότροπον τῶν πειραγμάτων, ἀνοσιπύσαντες μετὰ τῶν μίαν ἀμιλλὰν διαβολικὴν. Καὶ ὥσπερ νὰ ἦσαν ἐχθροὶ αὐτοὶ ποὺ συνεκέντρωσαν, εἶται οἱ συγγενεῖς τῶν ἀμιλλῶνται μετὰ τῶν νὰ μνησθῶν τοὺς ἐχθρούς τῶν μὲ τὸ νὰ προσφέρουν ρητὰ καὶ ἀρρήτα αἰσχρὰ διὰ τοὺς νεονύμφους. Καὶ αὕτῃ ἡ μετὰ τῶν πτωχῶν νὰ ἐντρέπονται. Ἄρα γε, πῆς μου, θὰ ζητήσωμεν ἀλλήλων ἀπόδειξιν ὅτι δαίμονες κινοῦν τὰς ψυχὰς ἐκείνων, ἀσπαστε νὰ γίνωνται καὶ νὰ λέγονται διὰ αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Ποίους, λοιπὸν, θὰ ἀμφισβήτησιν ὅτι οἱ δαίμονες κινοῦν τὰς ψυχὰς ἐκείνων καὶ εἴτοι λέγονται καὶ γίνονται διὰ αὐτὰ ἀπὸ αὐτοῦ. Καὶ εἰς αὐτὴν εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ διαβόλου, οἱ ὁδοὶ, ἡ μέθη καὶ ἡ παράφρουν τῆς ψυχῆς. Ἐάν ἴκανες ὁμοῦ ἔκανε προδότης ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς προσκλήσεως τῶν πτωχῶν ἀπὸ ὄλων αὐτῶν. Ὡ καὶ ἔλεγε ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι σύμβολα συμφορᾶς, ὅς μάρτυρ καὶ τοῦτο, ὅτι συμβόλον τῆς μετάνοιης ἀπείας καὶ μυρίων κακῶν δὲν εἶναι τὸ νὰ τρέφῃς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰς χήρας, ἀλλὰ νὰ

18. Ο Χρυσόστομος ἀναφέρει εἰς τὴν Τακτικὴν τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν τῆς ἰουδαίας, γνωστὴν ὡς τὰ λίγα ἔργα καὶ τὰ ἐλεημοσύνας τῆς ὁδοῦ. Ὅταν ἀπέθανε ἡ ἀνὸς πρὸς τὸ Πέτρον, μετὰ τὴν προσευχὴν τοῦ Πέτρου, Πράξ. 9, 85-88.

τρέφῃς τοὺς θηλυπρεπεῖς καὶ τὰς πόρνas. Διότι πολλὰκις τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἡ πόρνη ἀρπάξε ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ τὸν γαμβρὸν αἰχμαλώτου καὶ ἀπέρχεται καὶ ὁδῆναι, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν νύμφην καὶ διαλύει τὴν συμπόθειαν καὶ καταλύει τὴν ἀγάπην, πρὶν νὰ ἐξαφθῇ, καὶ ῥίπτει τὸν σπέρρον τῆς μοιχείας. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ φοβῶνται οἱ πατέρες καὶ, ὅν μὴ τι ἄλλο, ν' ἀπογορευοῦν τὴν παρουσίαν εἰς τὸν γάμον τῶν μίμων καὶ τῶν χορευτῶν. Ἐ διότι ὁ γάμος ἐθεοποίησθαι, οὐκ εἶναι νὰ ἀσελγῶμεν, οὔτε δ' αὖ νὰ πορνικώμεν, ἀλλὰ δ' αὖ νὰ σωφρονώμεν. Ἀκούσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Παῦλος. Ἐὰν τὸν κίνδυνον ὁμοῦ τῆς παρατροπῆς εἰς πορνείας, ὅς ἔχη καθένas τὴν σύζυγον τοῦ καὶ καθὲ γυναικα τὸν ἰδικόν της ἄνδρα. 18 Δ' αὐτὰ τὰ δύο λοιπὸν ἐθεοποίησθαι ὁ γάμος, διὰ νὰ σωφρονώμεν καὶ διὰ νὰ γίνωμεν πατέρες. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ δύο αὐτοῦ λόγου προηγείται ὁ λόγος τῆς σωφροσύνης. Ἀφοῦ εἰσῆλθεν ἡ ἐπιθυμία, εἰσῆλθε καὶ ὁ γάμος διὰ νὰ περὶ ὁρίσῃ τὴν ἀκολασίαν. καὶ νὰ μᾶς μάθῃ νὰ ἀσκησώμεθα εἰς μίαν γυναῖκα. Διότι τὰ τέκνα δὲν τὰ δημιουργεῖ ἀποκλειστικὰ ὁ γάμος, ἀλλὰ ὁ λόγος ἐκείνος τοῦ Θεοῦ, τοῦ λέγει. 19 Α' «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσετε ὅλην τὴν γῆν». Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύουν ὅσοι ἦλθον μὲν εἰς νόμον, χωρὶς ὁμοῦ νὰ γίνων πατέρες. Ὅσοι προηγίτα αὐτὸς ὁ λόγος τῆς σωφροσύνης, καὶ μάλιστα τώρα, ποὺ ὅλη ἡ οἰκουμένη ἔχει γεμίσει ἀπὸ τῶν ἀβρῶντων γένος.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν μὲν ἐπακράτει ὁ πόθος τῶν τέκνων, διότι καθένas ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἀνέμνησιν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ζωὴν. Ἐπειδὴ, δηλοῦν, δὲν ὑπῆρχαν ἀκόμη ἁγίους ἀνιστάσεως, ἀλλὰ ἐκυριάρχει, ὁ θάνατος καὶ ἐπιστεῖαν, ὅτι ὅσοι ἀπέστησαν ἔχοντο μετὰ τὴν ζωὴν αὐτὴν, ἔβλαψεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν παρηγορίαν τῶν τέκνων ὥστε νὰ μένουν ὡς ζωντανὰ εἰκόνες τῶν μετastάντων, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διατηρητῇ, τὸ γένος μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀποτελοῦν μεγίστην παρηγορίαν τὰ τέκνα τῶν καὶ εἰς ὅσους ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνουν καὶ εἰς τοὺς φίλους τῶν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι δι' αὐτὸ κυρίως τὰ τέκνα ἦσαν ποθητά, ἀκούσε πῶς ὁρνε καὶ παραπονεῖται πρὸς τὸν ἰὼδ ἡ γυναῖκα τοῦ μετὰ τὰ πολλὰ πλῆνι-

18 Α' Κορ. 7, 2.

19 Β' Αἰ. 1, 2. ὅς κε μένον ἄμερικα σπέρματα τῆς γῆς καὶ κατὰ τὴν μέναι καὶ παραδίδει, μενοῦν οἱ ὁδοὶ ἔλας καὶ τῆς σπέρματος.

21 Γ' 1, 20.

γυμνάτα Ἰδου, λέγει· ἐχάθη ἡ ἀνάμνησις σου ἀπὸ τὸ πρόσωπὸν τῆς γῆς, αἱ αἰαί σου καὶ αἱ θυγατέρες σου.³⁴ Καὶ πάλιν ὁ Σαούλ λέγει πρὸς τὸν Δαυὶδ· Ὁρκίσαι μου λοιπὸν σήμερον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὅτι δὲν θὰ ἐξαλαφρεύσῃς τοὺς ἀπογόνους μου καὶ δὲν θὰ ἐξαφανίσῃς τὸ ὄνομά μου ἀπὸ τῶν πατρικῶν μου οἴκων.³⁵ Ἐπειδὴ ὁμοίως εὐρίσκεται τώρα «ἐπὶ θυραῖς» ἡ ἀνάστασις καὶ οὐδεὶς λόγος γίνεται πλέον διὰ θάνατον, ἀλλὰ καθίζουмен πρὸς ἄλλην ζωὴν, καλύτεραν ἀπὸ αὐτὴν, εἶνα περιττὴ ἡ ἀσχαλία μας μετὰ αὐτά.³⁶ Διότι, ἐάν ἐπιθυμῇς ν' ἀποκτήσῃς πια διὰ θὰ δύνηθῃς ν' ἀποκτήσῃς πολλὰ καλύτερα καὶ χρησιμώτερα τώρα, πού εἰσῆλθῃσαν αἱ πνευματικαὶ ὡδίνες καὶ καλύτερος τοκετός καὶ χρησιμώτεροι γνησκόμοι. Ὅποτε μὴ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γάμου· νὰ μὴ ἐκτρεπωμεθα εἰς πορνείας, καὶ διὰ τοῦτο εἰσῆλθῃ αὐτὸ τὸ φάρμακον Ἐάν ὅμως προκετα καὶ μετὰ τὸν γάμον νὰ πορνεύσῃς τότε μάταια ἀσκοῦται καὶ ἀνωφελὲς ἦλθες εἰς γάμον. Ἡ μάλλον ὅχι μόνον ἀσκοῦται καὶ μάταια ἀλλά καὶ ἐπιζήμια. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ μὴ ἔχῃς γυναῖκα καὶ νὰ ἐκτρέπῃσαι εἰς πορνείαν καὶ νὰ συνεχίσῃς τὸ ἴδιον καὶ μετὰ τὸν γάμον. Διότι αὐτὸ πλεον δὲν εἶναι πορνεία, ἀλλὰ μοιχεία. Δὲ καὶ μολονότ' τὸ λεχθέν φαίνεται· παράδοξον, ἐν τούτοις εἶναι ἀληθινόν.

Δὲν ἀγνοῶ, θέβαια, ὅτι πολλοὶ θεωροῦν μοιχείαν, ὅταν κανεὶς διαφθεῖρῃ ὑπὸνδρον γυναῖκα μόνον. Ἐγὼ ὁμοίως λέγω, ὅτι μοιχεία εἶναι· καὶ ἂν κανεὶς προσέξῃ μὲ κακὴν καὶ ἀκόλαστον διάθεσιν εἰτε πόρνην, εἰτε θεραπευμένην, εἰτε ἄλλην γυναῖκα πού δὲν ἔχει ἄνδρα ἐνῷ αὐτὸς ἔχει συζυγόν. Διότι τὸ ἐγκλήμα τῆς μοιχείας δὲν κρίνεται μόνον ἀπὸ τοὺς οὐνοὺς πού δέχονται τὴν προσβολήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς οὐνοὺς, πού τὴν κάμνουν. Ἐ καὶ μὴ μοῦ ἐπικαλεσθῇς τώρα τοὺς κοσμικοὺς νόμους πού οὐρανοὶ τὰς μελετομένης εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ζητοῦν ἀπὸ αὐτὰς εὐθύναις, ἐνῷ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, πού ἔχουν συζυγοὺς καὶ διαφθερουν τὰς θεραπευμένας δὲν ζητοῦν καμμίαν εὐθύνην. Ἀλλὰ ἐνῷ θὰ σοῦ ἀναγνωσῶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὃ ὅποιος κρίνει καὶ τιμωρεῖ ἐξ Ἰσοῦ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ θεωρεῖ καὶ εἰς τὰς δύο πτυχὰς τὸ πραγματιμοῦν μοιχείαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «κάθε γυναικα ὡς ἔχη τὸν ἴδιον τῆς ἁνδρα», προσέθεσε «Εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ ὡς ἀποσπῇ ὁ ἄνδρας τὴν εὐ-

νοῦν καὶ τὴν ἀγάπην πού τῆς χρεώσται».³⁷ Τὴν ἔβλεπεν ὁμοίως, νὰ φανερωθῇ καὶ τὸ εἶπε αὐτό, ³⁸ Α. Ἀρὰ γε διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὰ εἰσοδήματά της διὰ νὰ διατηρήσῃ σῶαν τὴν προικὰ της, διὰ νὰ τῆς προσφέρῃ πολυτελεῖ ἡμέτια. Νὰ τῆς παραθέτῃ πλουσίαν τράπεζαν καὶ νὰ τῆς ἐξασφαλίσῃ λαμπρὰς ἐξόδους καὶ περιποιήσεις ἀπὸ πολλοῦ δούλου, Τί λέγεις, Ποιοὺ εἴδους ἀγάπης ζητεῖς. Δὲν εἶναι αὐτὰ ἀποτελοῦν τεκμήρια ἀγάπης. Δὲν ἐννοῶ τίποτε ἀπὸ αὐτά, λέγει, ἀλλὰ ἐννοῶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν σεμνότητα. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός δὲν ἀνῆκε, πλέον εἰς τὸν ἄνδρα ἀλλὰ εἰς τὴν γυναῖκα. Ἀς διαφυλάττῃ λοιπὸν σῶον τὸ κτήμα τῆς καὶ ὡς μὴ το μείωνῃ οὕτε νὰ τὸ φθέρῃ. Διότι, καὶ μετὰ τὴν τῶν βουλῶν ἐκείνου θεωρεῖται ἀφωσώμενος, ὁ ὅποιος ὅταν παραλάβῃ τὰ χρήματα τοῦ Κυρίου, τὰ δὲ ἀκαλάτῃ καὶ δὲν τὰ ἐξοδεύῃ. Ἐπειδὴ, λοιπὸν τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός εἶναι, κτήμα τῆς γυναίκας ὡς φωνὴ ὁ ἀνδρὸς συνεπὴς εἰς τὴν φυλάξιν τῆς παρακαταθήκης Β. διὰ νὰ μάθῃς λοιπὸν, ὅτι αὐτὸ ἐννοεῖ, ὅταν εἶπῃ «ν' ἀποσπῇ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην πού τῆς χρεώσται», προσέθεσε· «Ἡ γυναῖκα ὡς γνωρίζῃ, ὅτι δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἴδιον τῆς σῶμα, ἀλλὰ ἐξουσιασθῇ αὐτοῦ ἐντός τοῦ νομοῦ τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἶναι ὁ ἀνδρὸς τῆς. Τὸ ἴδιον δὲ καὶ ὁ ἀνδρὸς δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα τοῦ, ἀλλὰ ἐξουσιασθῇ αὐτοῦ εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ».³⁹ Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς καμμίαν πόρνην νὰ προσπαθῇ νὰ σὲ δελεάσῃ, νὰ ἐπιβουλεύεται καὶ νὰ πωθῇ τὸ σῶμά σου εἰπε πρὸς αὐτήν. Δὲν εἶναι ἰδικόν μου τὸ σῶμα, ἀλλὰ εἶναι τῆς συζυγοῦ μου. Δὲν τολμῶ νὰ κάμω κατάχρησιν αὐτοῦ οὕτε νὰ τὸ παραδῶω εἰς ἄλλην γυναῖκα. Τὸ ἴδιον ὡς κάμνῃ καὶ ἡ γυναῖκα. Διότι, εἰς τὸ θεῶμα αὐτὸ ὑπάρχει πλήρης ἰσοτιμία. Ἐν τούτοις εἰς τὰ ἄλλα ζητήματα ὁ Παῦλος εἶδει μεγάλην ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἄνδρα, ὅταν λέγῃ· «Ἀλλὰ καὶ καθέναις ἀπὸ οὗς, ὅσοι εἰσθε νυμφευμένοι, ὡς ἀναστὰ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀκριβῶς ἔτσι, ὡς ἀναστὰ τὸν ἐαυτὸν τοῦ. Ὁ δὲ γυναῖκα, παραγγέλλω, νὰ σέβεται, καὶ νὰ τιμᾷ τὸν ἄνδρα τῆς».⁴⁰ Ἐπίσης «Ὁ ἀνδρὸς εἶναι κεφαλὴ τῆς γυναίκας»⁴¹ καὶ ἡ γυναῖκα ὡφελεῖ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα».⁴² Καὶ πάλιν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην λέγεται· «Θὰ ἐξαρτῶσαι, βε πάντοτε ἀπὸ

³⁴ Α. Εὐρ. αὐτ. 7. 9. 3.

³⁵ Ἰβὶδ. ἐν τ. 4.

³⁶ Εὐρ. αὐτ. 83.

³⁷ Ἰβὶδ. ἐν τ. 27.

³⁸ Εὐρ. αὐτ. 27.

³⁹ Α. Εὐρ. αὐτ. 1. 3. 1.

⁴⁰ Εὐρ. αὐτ. 1. 3. 1.

τὸν ἄνδρα σου καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι κυρίως σου»²⁹ Πῶς όμως ἐδῶ ἀνταποδίδει ἰσὴν κυριότητα καὶ δουλείαν καὶ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα, Διότι τὸ νὰ λέγῃ «ἡ γυναῖκα δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἴδιόν της σῶμα, ἀλλὰ ὁ ἄνδρας, ὁμοίως καὶ ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἴδιόν του σῶμα ἀλλὰ ἡ γυναῖκα»³⁰ σημαίνει ὅτι εἰσάγει μεγάλην ἰσότητά. Καὶ ὁ πῶς ἐκεῖνος εἶναι κυριὸς τοῦ σώματος αὐτῆς, ἔτσι καὶ αὐτὴ εἶναι κυρία τοῦ σώματος ἐκείνου. Διὰ τοῦτον λόγον λοιπὸν εἰσήγαγε τὸσπιν ἰσοτιμίαν. Ὁ Διότι ἐδῶ πράγματι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ὑπεραχὴ. Ὅταν όμως εἶναι καιρὸς σωφροσύνης καὶ σεμνότητος, ὁ ἄνδρας εἰς ἵππερ δὲν ὑπερκετεῖ ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ τριμυρεῖται ἐξ ἴσου μὲ ἐκείνην, ἐὰν παραβῇ τὸς νόμους τοῦ γάμου. Καὶ πολὺ εὐλόγως. Διότι ἡ γυναῖκα δὲν ἄφησε τὸν πατέρα της καὶ τὴν μητέρα της καὶ ὅλα της τὰ σπὶτι καὶ δὲν ἦλθε πρὸς σὲ διὰ νὰ ὁδοιζέται, διὰ νὰ ἔχῃς παρελθόντων εἰς τὴν ζωὴν σου μίαν θεράπειν καὶ νὰ διεξάγῃς μαζί της τοὺς πολέμους τὴν ἑλπίδα συντροφον καὶ κοιμῶν τὸν βίου σου, ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητα.

Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον ὅταν λαμβάνῃς τὴν προίκα, νὰ παρέχῃς ὅλην σου τὴν εὐνοίαν καὶ νὰ φροντίσῃς ὥστε νὰ μὴ ἐλαττωθῇ κατὰ τι, ἐνῶ αὐτὸ που εἶναι πολυτιμότερον ἀπὸ ὅλην τὴν προίκα. Ἐ τὴν σωφροσύνην, δηλαδή, καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὸ σῶμά σου, που εἶναι ἰσὴν τῆς κτῆμα, νὰ τὸ διαφείρῃς καὶ νὰ τὸ μαλύνῃς. Ἄν μειώσῃς τὴν προίκα, δίδεις λόγον εἰς τὸν πένθερόν. Ἄν μειώσῃς τὴν σωφροσύνην θὰ λογοδοτήσῃς εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὸν γάμον καὶ σοῦ παρέδωκε τὴν γυναῖκα. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἄκουσε τι λέγει. Ὁ Παῦλος δὲ τὸς μοιχοὺς. «Ἐκεῖνος πού γίνεται παραβάτης, δὲν ἀθετεῖ ἀνθρώπου ἐντολὰς, ἀλλὰ ἀθετεῖ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος οὐκ ἔδωκε καὶ τὸ Πνεῦμα του τὸ ἀγινόν δὲ νὰ διατηρήσῃς μὲ τὴν χάριν του εἰς τὴν ἀγνότητα καὶ τὸν ἀγιασμόν»³¹ 200 Ἄ βλάπτεις, λοιπόν, μὲ πᾶσαν τρόπον ἀπέδειξεν ὁ συλλογισμός, ὅτι μοιχεύει δὲν εἶναι μόνον νὰ διαφείρῃς μίαν ὑπανδρὸν γυναῖκα ἀλλὰ νὰ διαφείρῃς καὶ ὅποιονδήποτε πόρνην, ἐφ' ὅσον ἔχεις ἰσὴν σου γυναῖκα. Ὅπως, δηλαδή, λέγομεν διὰ μίαν γυναῖκα ὅτι μοιχεύεται, ἐὰν, ἐνῶ ἔχει ἄνδρα, ἀμαρτήσῃ μὲ πόρνον ἢ

μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλον, ἔτσι δοκίμεθα νὰ εἰπῶμεν καὶ διὰ τὸν ἄνδρα ὅτι μοιχεύει, ἂν ἀσελγήῃ ἢ μὲ θεράπειν ἢ μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλην κοινὴν γυναῖκα, ἐνῶ ἔχει σύζυγον. Ἄς μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ ὅς μὴ ἐκθέτῃμεν τὴν ψυχὴν μας εἰς τὸν διάβολον μὲ τὴν ἀμαρτίαν αὐτὴν. Διότι, ἀπὸ αὐτὴν τὴν α.τ.αν. προέρχεται ἡ διαλυσὶς οἰκογενειῶν καὶ αἱ ἀναριθμητοὶ φιλονικίαι. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἡ ἀγάπη σιγασθῇ καὶ ἡ συμπάθεια ὑπαχωρεῖ καὶ εξαφανίζεται. Ἐ Ὅπως, δηλαδή, εἶναι ἀδύνατον ἕνας ἄνθρωπος σωφρὼν νὰ παραμελήσῃ καὶ νὰ περικοπῇ τὴν γυναῖκα του, ἔτσι, πάλιν εἶναι ἀδύνατον ὁ ἀσελγῆς καὶ ὁ ἀκόλαστος νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα του, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἡ ὑπαισιότερα ὄντων. Διότι ἡ ἀγάπη γεννᾷται ἀπὸ τὴν σωφροσύνην καὶ τὰ ἀπειρα ἀγαθὰ γεννῶνται ἀπὸ τὴν ἀγάπην. Τὰς ἄλλας γυναῖκας νὰ τὰς βλέπῃς ὡς λθίνας ἔχων ὑπ' ὄψιν, ὅτι μετὰ τὸν γάμον, ἂν κοιτάξῃς ἄλλην γυναῖκα μὲ ἀκόλαστους ὀφθαλμούς, ἡ κοινὴ γυναῖκα εἶναι αὐτὴ ἡ ὑπανδρὸς, γίνεσαι ἕνοχος μοιχείας. Αὐτοὺς τοὺς λόγους νὰ τοὺς ἐπαναλαμβάνῃς συχνὰ ἀπὸ μέσ σου καὶ ἂν ἴδῃς νὰ διεγείρεται μέσα σου ἐπιθυμία ἄλλης γυναίκας καὶ συντελεῖται τοῦτου ἡ γυναῖκα σου σοῦ φαίνεται δυσάρεστος. Ὁ νὰ εἰσελθῇς εἰς τὸ δωμάτιόν σου, ν' ἀνοιξῇς αὐτὸ τὸ διόλκον³² καὶ, ἀφοῦ λάβῃς μεσίτην τὸν Παῦλον, νὰ ἐπαναλαμβάνῃς συνεχῶς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὥστε νὰ κατασβέσῃς αὐτὴν τὴν φλόγα. Καὶ τότε ἡ γυναῖκα σου θὰ γίνῃ πάλιν τοῖσόν σου, διότι καμμία ἐπιθυμία δὲν θὰ ὑποκλέπῃ τὴν ἀγάπην σου πρὸς αὐτήν. Καὶ δὲν θὰ εἶναι, μόνον ἡ γυναῖκα σου τοῖσόν σου, ἀλλὰ καὶ οὐ θὰ αἰσθανθῇς ὅτι, εἶσα σεμνότερος καὶ ἀνεκτικώτερος. Διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικὸ δὲν ὑπάρχει, τιτὸτε αἰσχροτέρον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον που μετὰ τὸν γάμον τοῦ ἐκτρέτεται εἰς πορνείαν. Διότι, ὅχι μόνον τὸν πένθερόν του καὶ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους που συναντᾷ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτοὺς τοὺς δούλους θὰ τοὺς ἐντρέπεται. Καὶ τὸ φοβερόν δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι, θὰ βλέπῃ καὶ τὸ ἴδιόν τοῦ σπὶτι σου χροτέρον ἀπὸ κάθε φυλακὴν, ὅτι καθὼς θὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐρωμένην καὶ θὰ φαντάζεται ὅτι ἀρκῶς τὴν πόρνην.

Θέλεις νὰ μάθῃς μὲ ἀκριβείαν πόσον μεγάλον εἶναι τὸ κακόν; Σκέψου ποῖαν ζωὴν κἀμνοῦν αὐτοὶ ποὺ ὑποπτεύονται τὰς γυναῖκας των, πόσον ἀηδὴς τοὺς φαίνεται ἡ τρο-

32. Διόλκον, τὴν Ἀγίαν Γραφὴν.

29. 1 Κορ. 5:18.
30. Α' Κορ. 7:4.
31. Α' Θεσα. 5:8.

φή, πόσον άγευστα τὰ ποτά. Τό τραπέζι φαίνεται ώσαν να είναι γεμάτο δηλητήρια. Κα αποφεύγουν τήν οικίαν των ώσαν έλεθρον, ώσαν να είναι γεμάτη από μυριάς συμφοράς. Δέν έχουν ύπνον, ή νυκτα δέν τούς κατευνάζει, ούτε ή συντροφία των φίλων, ούτε αυτάί αι άκτίνες του ήλιου. Ε. Άλλά νομίζουν, ότι ένοχλούντα, και από αυτό τό φώς του ήλιου, άχ μόνον βται ίδουν τήν γυναίκα των να μοιχεύετα. Άλλά και άν άπλώς τήν υποπτεύονται. Να φαντασθής ότι τὰ ίδια υποφέρει και ή γυναίκα, όταν άκουση από ένα, αινιδήποτε, ή και υποπτευθί άπλώς, ότι έπήγες με μια πόρνην. Σκεπτόμενος λοιπόν όλ' αυτά να μη αποφυγής μόνον τās μοιχείας, αλλά και τās υποψίας. Και άν άδικως σε υποπτεύθι, φρόντισε να τήν πείσης και να τήν θεραπεύσης από τήν υποψίαν. Διότι αυτό δέν τό κάνουν από έχθρον ή άλοσυρίαν, αλλά από ενδιαφέρον. 201 Α και διότ φοβείται πολυ διά τό ιδιόν της κτήμα. Καθ' όσον, όπως είπα προηγουμένως, τό ιδιόν σου σώμα είναι κτήμα της, και μάλιστα πολυτιμότερον από όλα τὰ κτήματα. Μη τήν άδικήσας λοιπόν εις τὰ πλέον σημαντικά και μη τής δωσης καιρόν πλήγμα.

Άλλά άν έκείνην τήν καταφρονήσης, τούλάχιστον να φοβηθής τόν Θεόν, ό οποίος έκδικεί τα δίκαια αυτών τας άμαρτίας και ώρϊσεν άφορήτους τιμωρίας διά τὰ άμαρτήματα αυτού του είδους. Δ' όρους αποτόλμουν αυτό είπε ότι θα βιωθών εις τήν κόλασιν αιδίου τό σκαλή και θα κατατρωγί τους καταδικασμένους εκεί, δέν θα έχη τέλος, και ή φωτιά που θα τους κατακαίι, δέν θα σβήνη. 202 Άλλά εάν πάλιν τὰ μέλλοντα δέν σε φοδίζουν τόσον τούλάχιστον να φοβηθής τὰ παρόντα. Δ. ότι, ως γνωστόν, πολλοί από αυτούς που προσκολλώντα εις τās πόρνας, έχάθησαν κακήν κωκως από αυτόν τόν κόσμον. Β. παγδευμένο, εις περιέργους δόλους των παρών. Διότ εκείνα εις τήν προστάθειάν των να τόν άποσπάσουν από τήν νόμμου συζυγόν του και να τόν δέσουν οριστικως με τόν έρωτά των, συνήθως χρησιμοποιούν μαγανείας και κατασκευάζουν έρωτικά φίλτρα και πολλές άλλας άπάτας μετέρχονται. Και άφού με όλα αυτά τόν έμβάλλουν εις μεγάλην αδυναμίαν και τόν παραδωσουν εις τήν φθοράν και τήν θάμναιαν εξάντλησιν και τόν τυλίζουν με άναρ βμητα κακά, τόν εξαποστέλλουν εις τόν άλλον κόσμον. 203 Αν δέν φοβείσαι τήν κόλασιν, άνθρωπέ μου, φοβήσου τούλάχιστον τας

μαγικάς πλεκτάνας αυτών. Διότ, όταν με τήν ασέλγειάν σου αυτήν αποστερήσης τόν έαυτόν σου από τήν συμπάρασπασιν του Θεού, Ε και μένης χωρίς τήν άνωθεν βοήθειαν, σε παραλαμβάνει άπόθως ή πόρνη και, άφού καλέσῃ τούς ιδίους της δαιμονας και ράψῃ τὰ μαγικά της και οργανώσει τὰ δόλια σχέδιά της, κατανική τήν σωτηρίαν σου με μεγάλην εύκολίαν, άφού σε καταντήσῃ δυνείδος και περιγέλωι εις δλους τούς κατοίκους τής πόλεως, ώστε ένω θα είσαι εις άθλίαν κατάστασιν, να μη σε λυπηται κανείς. «Διότ ποίος θα λυπηθί», λέγει, «τόν γόητα που τόν εδάγκωσε τό φίδι, και δλους, όσοι πλησιάζουν τὰ άγρ α θηρία.» 204 Παραλείπω τήν χρηματικήν ζημίαν, τās καθημερινάς ύπομκας, τήν άλαστοναιαν τήν έπαρσιν και τήν προσβολήν που έκδηλώνουν αι πόρνοι πρως τούς άνθρώπους πράγματα. Δ που είναι πικρότερα από χιλίους θανάτους. Και τήν μέν γυναίκα σου συχωά δέν τήν άνέχεσαι όταν σου είπη ένα βαρυν λόγον, ένω τήν πόρνην τήν προσκυνες και όταν αυτή σε ραπίζῃ.

Και, δέν έντρέπεται, ούτε κοκκί νίξεις, ούτε εδέσας, ν' άνοιξη ή γή να σε καταπιή. Πως θα δυναθής να εισέλθης εις τήν Εκκλησίαν και, να ύψωσης τās χείρας σου εις τόν ουρανόν. Με ποιον στόμα θα καλέσης τόν Θεόν, μήπως με αυτό, με τό όποιον έφίλησες τήν πόρνην. Και δέν φοβείσαι δέν φρ τρεις, πίες μου μήπως καταπείσῃ άνωθεν κεραυνος και κατακαύσῃ τήν άναίσχυτον κεφαλήν σου. Και άν διαφυγής τήν προσοχήν τής άδικημένης συζυγοι σου, δέν θα διαφύγης ποτε τήν προσοχήν του άκοιμήτου οφθαλμού. Β. Διότι και εις τόν κοχόν εκείνον ό όποιος έλεγεν, «γύρω μου είναι σκοτάδι και τοίχο, διότι φοβούμαι», άπήντησεν ό σοφός εκείνος με τούς εξής λόγους. Διότι οι άσθαλμοί του Κυρίου είναι άπειρως φάτωκότεροι από τόν ήλιον, καθώς παρακολουθούν τὰ έργα των άνθρώπων. 205 Διά τούτο ό Παύλος έλεγε. «Άς έχῃ καθέννας τήν σύζυγόν του και κάθε μια άς έχῃ τόν ιδιόν της άνδρα. Είς τήν γυναίκα του άς αποδίδῃ ό άνδρας τήν ένδοξαν και τήν άγάπην που τής χρεωσται. Όμοίως δε και ή γυναίκα άς αποδίδῃ τό αυτό εις τόν άνδρα της.» 206 «Από τό χείλη πόρνης γυναίκος στόξε μέλι, τό όποιον πρως στιγμήν μόνην γλυκαίνει τόν φάρυγγά του. 207 Επε τα όμως θα εύρης

αυτό παρότερον από την χολήν.⁵² Α και άκονισμένον περισσότερο από δίκονον μαχαίρου.⁵³ Το φίλημα λοιπόν της πόρνης περιέχει θηλητήριο, που δεν φαίνεται και είναι κρυμμένον. Διὰ τί λοιπόν επιδιώκει την ήδονήν που σε προσβάλλει, που γεννά τον βλεθρον και προκαλεί άνιστον πληγήν, ενώ είναι δυνατόν να εύφραίνεσαι χωρίς να δοκμάζης κανένα δεινόν. Διότι εις την νόμ.μον σύζυγον υπάρχει μαζί και ήδονή και ασφάλεια και άνεσις και τιμή και κοσμιότης και ήσυχας συνεδήσις. Αντίθετως, εκεί υπάρχει πολλή πικρία μεγάλη δολάση και διαρκής έλεγχος. Β "Όποτε εάν κανείς επιδιώκη την ήδονήν, αυτός κυρίως ως άπορεύγη την συνναστροφήν του με τας πόρνους. Διότι, δεν υπάρχει παρότερον από αυτήν την συνήθειαν, δεν υπάρχει απειρότερον από αυτήν την ένωσιν, τίποτε μικρότερον από τα ήθη της. "Ός προς εξαγάγητον έλαφον και χαριτωμένον πουλαρόκ, ως είναι ή αγάπη σου και ή αναστροφή σου προς την σύζυγόν σου. Πίνε νερό από την ιδιάν σου πηγήν."⁵⁴ Αφού έχεις πηγήν με νερό καθαρόν, διὰ τί τρέχεις εις λάκκον γαϊάτων θόρδωρον, που μυρίζει, κόλλασιν άπεργιστον Ποίαν απολαγίαν βά δεισις; Ποίως συγγνωμής θα τύχης. "Αν αυτοί που έκτρέπονται εις πορνείας πριν από τον γάμον, τιμωρούνται, όπως εκείνος που ήται ενδιδυμένος με τα ρυπαρά ρούχα,"⁵⁵ παλύ περισσότερο θα τιμωρηθούν αυτοί που το κάμνουν αυτό μετά τον γάμον. Γ Διότι αυτοί έδω είναι ένοχοι διπλού και τριπλού εγκλήματος, διότι, ενώ είχαν την απόλαυσίν των, άπεσκήρτισαν εις εκείνην την άσελγειαν και, διότι το πρώγμα εις την περίπτωσιν αυτήν δεν είναι μόνον πορνεία, αλλά λογίζεται, και μαχεία, πράγμα που είναι βαρύτερον από κάθε άμαρτίαν.

Αυτά, λοιπόν, ως μη παύωμεν ποτέ να τα λέγωμεν και εις τον έαυτόν μας και εις τας γυναίκας, δι' αυτό και ενώ θα τελώσω την διήλυσή μου με αυτούς τους λόγους, "Διὰ τον κίνδυνον της παρακτροπής εις τας πορνείας, ως έχη καθένας την σύζυγόν του, και κάθε μία ως έχη τον ιδιόν της άνδρα. Εις την γυναίκα του ως αποδίδη ο άνδρας την ενοίαν και την αγάπην που της χρωστέι. Όμοιως δε και ή γυναίκα ως αποδίδη το αυτό εις τον άνδρα της. Δ "Ός προς δε τας ιδιαιτέρας σχέσεις του άνδρος

⁵² Παροιμ. 5, 9-4.

⁵³ Παροιμ. 5, 16 και 18.

⁵⁴ Πρώλ. Ματθ. 22 31 18.

γυνου, ως γνωρίζη ή γυναίκα, ότι δεν έξουσιάζει το Ιδιόν της σώμα, άλλ' έξουσιαστής αυτού έντός του νόμου του Θεού πάντοτε είναι ο άνδρας της. Το Ιδιόν και ο άνδρας δεν έξουσιάζει το σώμα ται, αλλά έξουσιαστής αυτού είναι ή γυναίκα του."⁵⁶ Αυτούς λοιπόν τούς λόγους να τούς τηρώμεν με εύλάβειαν και παντού, και εις την αγοράν και εις το σπ.τι, και την ήμέραν και την νύκτα, και εις την τράπεζαν και εις την κλίνην και παντού να τούς σκεπώμεθα και να διαπαιδαγωγώμεν τας γυναίκας να τούς λέγουν προς ήμας και να άκουουν από ήμας, διὰ να ζήσωμεν με σωφροσύνην τον παρόντα βίον και να επιτύχωμεν την βασίλειαν των ουρανών, με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Κυρ ου ήμών Ιησού Χριστού, διὰ του όποιου και μετά του όποιου δόξα εις τον Πατέρα, μαζί και εις το "Αγιον Πνεύμα εις τούς αιώνας των αιώνων. Αμήν.

⁵⁶ Α Κορινθ. 7, 2-4.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

.203 Α Ε Σ Τ Ο

«ΚΑΘΕ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΓΓΑΜΟΣ ΕΙΝΑΙ. ΔΕΙΧΝΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΑΙΟ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ, ΟΣΟΝ ΚΑΙΡΟΝ ΕΝ Ο ΑΝΔΡΑΣ ΤΗΣ ΕΑΝ ΟΜΩΣ ΑΠΟΘΑΝΗ Ο ΑΝΔΡΑΣ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΡΑΣΤΩΘΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΝΔΕΡΕΥΘΗ ΜΕ ΟΠΟΙΟΝ ΘΕΛΕΙ ΑΡΚΕΙ ΜΟΝΟΝ Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΓΩ ΕΩΣ ΜΕ ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΜΕ Τ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ ΕΓΓΙΣΤΕΡΑ, ΕΑΝ ΜΕΙΝΗ ΗΤΕ. ΔΗΛΑΔΗ ΧΙΡΑ

Ο μακάριος Παύλος ἐνομοθέτει προηγουμένως περ τοῦ γάμου καὶ τῶν δικαιωμάτων του πηγάζουν ἀπὸ τὸν γάμον ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους τὰ ἑξῆς. «Ὁ- ρον ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα του μοῦ ἐγράφατε, ἀπαντῶ τὰ ἑξῆς. Καλὸν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ ἐγγίξη κα νὰ μὴ γνωρίσῃ διόλου γυναῖκα διὰ τὸν κίνδυνον ὅπως τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ὡς ἐχῇ καθένας τὴν συζυγὸν του καὶ καθὲς μίᾳ ὡς ἐχῇ τὸν ἰδικόν της ἄνδρα»¹. Ὡς διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀναλύομεν ἄλλην τὴν προηγουμένην ὁμ. λ. πν μας εἰς αὐτὴν τὴν ρῆσιν. Λοιπὸν, εἶναι ἀνάγκη καὶ σή- μερα νὰ ἀμείνωμεν διὰ τὸ ἴδιον θέμα, διότι καὶ σήμερον ὁ Παῦλος ὁμ. λ. διὰ τὰ ἴδια πράγματα. Καὶ πραγματικὰ τὸν ἤκούσατε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ λέγῃ «Κάθε γυναῖκα ἐγ- γαμὸς εἶναι, δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυ- ρίου, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας της. Ἐὰν ὁμοῦ ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας της, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅπου οὐ θέ- λει ἄρκει, μόνον ὁ γάμος της νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέ- λημα τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁμοῦ εἶναι εὐτυ- χεστέρα, εἴαν μείνῃ ἑσσι, δηλαδὴ, χήρα. Ναμ ζω δὲ ὅτ. ἔχω καὶ ἐγὼ Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ ὁποῖον με καθοδηγεῖ ὅς νὰ μὴ πλανώμαι». Ἀς τὸν ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν καὶ σήμερον καὶ ὡς ὁμιλοῦμεν δι' αὐτὸ τὸ θέμα. Ὡς διὰ ἀκολουθοῦ- ντες τὸν Παῦλον θὰ ἀκολουθήσωμεν ὁπωσδήποτε τὸν Χρ.

1 Α Κορ. 7. 39-40.
2 Α Κορ. 7. 1-2.
3 Α Κορ. 7. 39-40.

στὸν, διότι καὶ ἐκεῖνος, ἀκολουθῶν τὸν Χριστὸν καὶ δι- τὸν ἑαυτὸν του, τὰ ἔγραψεν ὅλα αὐτά. Καὶ πραγματικῶς, ἕως γάμος εὐτυχισμένος θὰ εἶναι πρᾶγμα τυχαῖον, ὅπως ἀ- κριβῶς γίνεται αἰ. π. α. κυρίων συμφυρῶν, ὅταν ἔν τὸν χρη- σιμοποιῶμεν καλῶς καὶ πρεπούτως. Διότι ἡ γυναῖκα ὅπως εἶναι θεοῦ τοῦ ἄνδρός, ἔτσι πολλὰς φορές γίνεται καὶ ἄνδρός του. Ὅπως εἶναι εἰς λ. π. ὁ γάμος ἔτσι δύναται νὰ γίνῃ καὶ ναυάγιον, ὅχι θεοῦ ἀπὸ τὴν φύσιν ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν αὐτῶν τοῦ τὸν χρησιμοποιοῦν κακῶς. Ὡς διότι αὐτὸς ποῦ τιμᾷ τὸν γάμον συμφῶνως πρὸς τοὺς ἱε- ρους νόμους ποῦ τὸν δεῖναι, αὐτὸς εὐρίσκει εἰς τὴν οἰ- κίαν του καὶ εἰς τὴν συζυγὸν του κάποιαν παρεργίαν καὶ ἀνακουφισμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ ποῦ τὸν περιβάλλουν εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ ὅπουδήποτε ἄλλου. Ἐνθ' ἐκεῖνος ποῦ ἀντ- μετωπίζει τὸν γάμον ὡς μίαν ἀπλήν καὶ τυχαίαν ὑπόθε- σιν, αὐτὸς καὶ ἂν ἀκόμη εἰς τὴν ἀγορὰν εὐρίσκη μεγέ- λην ναλήνην, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του θὰ συναν- τήσῃ σκοπέλους καὶ θυέλλας. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ κίνδυνος θὰ εἶναι περὶ τυχαίων πραγμάτων, εἶναι ἀνάγκη νὰ προ- σέξωμεν με ἀκριβείαν τὰ λεγόμενα ἔ. καὶ ὁποῖος πρόκει- ται νὰ λάβῃ γυναῖκα, νὰ τὸ πράξῃ τοῦτο συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Παύλου ἢ μάλλον με τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ. Γνωρίζω, ὅτ. εἰς πολλοὺς τὸ πρᾶγμα φαίνεται ὅτ. εἶναι καιροκρανὲς καὶ παράδοξον. Μὰ, δι. αὐτὸ θὰ σιωπήσω, ἀλλὰ ἀφοῦ σὰς ἀναγκῶσω πρῶτα τὸν νόμον, θὰ προσπαθῶ εἰς νὰ λύσω τὴν φαινομενικὴν ἀντινο- μίαν.

Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ νόμος ποῦ μὰς ἔθεσεν ὁ Παῦλος, «Κάθε ἐγγαμὸς γυναῖκα», λέγει, «εἶναι, δεμένη εἰς τὸν γά- μον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου». Ὅποτε θὰν πρέπει νὰ ἀπο- χωρίζεται ἀπὸ αὐτόν, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας της, ὅτε νὰ δέχεται παρείσασκτον δεύτερον συζυγόν, ὅτε νὰ ἐρχε- ται εἰς δεύτερον γάμον. Καὶ κοίταξε νὰ ἴδῃς με πόσῃν ἀ- κριβείαν χρῆσ. μοποιεῖ τὰς λέξεις. Διότι, θὰν εἶπε «νὰ συν- οική με τὸν ἄνδρα, ὅσον καιρὸν ζῇ», ἀλλὰ «εἶπε, 204 Α «Κάθε γυναῖκα ἐγγαμὸς εἶναι, δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας της». Συ- νεπῶς, εἶπε τοῦ ἐπιθῶσης ἐγγράφον διαζυγίου, καὶ ἐγκα- ταλέλῃ τὴν οἰκίαν της, εἶπε ἀκολουθήσῃ ἄλλον ἄνδρα, εἶναι δεμένη ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ εἶναι μὲ χαλκὺς αὐτὴ ἡ γυναῖκα. Ἐάν, λοιπὸν ὁ ἄνδρας θέλῃ νὰ ἐκδῶσῃ τὴν γυναῖκα ἢ ἡ γυναῖκα νὰ ἀφῇ τὸν ἄνδρα, ὡς ἐνθυ- μήτα, αὐτὴν τὴν ρῆσιν καὶ ὡς νομίζῃ ὅτ. εἶναι παρὰ τὸν

Παῦλος καὶ τὴν καταδικαίει φωνάζων καὶ λέγων· «Κάθε ἔγγαμος γυναῖκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον μετὰ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου». Ὅπως, δηλαδή, οἱ δοῦλοι τοῦ ὑπαγετέουσιν, καὶ ἂν ἐγκαταλείψουν τὴν οἰκίαν τοῦ Κυρίου, σύρουν μαζί τὴν ἄλυσαν, ἔτσι καὶ αἱ γυναῖκες καὶ ἂν ἐγκαταλείψουν τοὺς ἄνδρας τῶν Β' ἀντὶ τῆς ἀλύσου ἔχουν τὸν νόμον τοῦ τῶς καταδικάζει, ποὺ τὰς κηρύσσει ἐνόχους διὰ μοιχείαν, ποὺ κατηγορεῖ τοὺς ἄνδρας τοῦ τῶς λαμβάνουν καὶ λέγει ὅτι, ἢ ὁ ἄνδρας τῆς, καὶ συνεπῶς τὸ πρᾶγμα συνιστᾷ μοιχείαν. «Διότι κάθε ἔγγαμος γυναῖκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον μετὰ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ἢ ὁ ἄνδρας τῆς. Καὶ καθένας ποὺ θὰ νυμφευθῇ διεζευγμένην γυναῖκα, γίνεται μοιχός». Καὶ τότε, θὰ ἐρωτήσῃ κάποιος, θὰ τῆς ἐπιτραπῇ νὰ ἔλθῃ εἰς δευτέρον γάμον. Πότε, ὅταν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἄλυσαν, ὅταν ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς. Καὶ διὰ τὸ ἐκφράσῃ αὐτὸ δὲν προσέθεσεν, ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, «εἶναι ἐλευθέρη νὰ νυμφευθῇ μετὰ ὅποιον θέλει», ἀλλὰ εἶπε· «ἂν κοιμηθῇ σχεδὸν παρηγορῶν τὴν γυναῖκα ποὺ ἔμενε χήρα καὶ πείθων αὐτὴν νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ συζύγου τῆς καὶ νὰ μὴ λάβῃ δευτέρον ἄνδρα. Ὁ δὲν ἀπέθανεν ὁ ἄνδρας σου, ἀλλὰ κοιμᾶται. Καὶ ποῖος δὲν περιμένει τὸν κοιμώμενον, Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἐὰν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ μετὰ ὅποιον θέλει». Δὲν εἶπεν, νὰ ὑπανδρευθῇ, διὰ τὸ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἔσκει, διὰ καὶ ἐξαναγκασμὸν. Ὅτε τὴν ἐμποδίζε, ἂν θέλῃ, νὰ ἔλθῃ εἰς δευτέρον γάμον, οὔτε, ἂν δὲν οἶλη τὴν προτρέπετε πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἀνέγκωσεν ἁπλῶς τὸν νόμον, ὅταν εἶπε· «εἶναι ἐλευθέρη νὰ νυμφευθῇ ὅποιον θέλει». Λέγων οὖτως, ὅτι γίνεται ἐλευθέρη μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου τῆς, ἔδεξεν ὅτι πραγματοποιήσας, ὅσον ἔζη, ἦσαν δούλη. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι δούλη καὶ ὑπόκειται, εἰς τὸν νόμον, ἀκόμη καὶ χρεὶα ἔγραψα διεζυγίου νὰ λάβῃ ἐμπέσει εἰς τὸν νόμον τῆς μοιχείας. Διὰ τὸ οἱ μὲν δοῦλοι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀλλασσοῦν κυρίου ἔστω καὶ ἂν ζοῦν αὐτοὶ, Δ' ἐνθ' εἰς τὴν γυναῖκα δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀλλάσῃ ἄνδρα, ἐφ' ὅσον ἢ ὁ σύζυγός τῆς, ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἀποτελεῖ μοιχείαν. Καὶ μὴ μοὶ ἀναγκάσῃ τοὺς παλαιοὺς νόμους, ποὺ διατάσσουν τὴν ἐκδοσὴν διεζυγίου καὶ τὸν χωρισμὸν. Διότι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν πρόκειτο νὰ σὲ κρίνῃ μετὰ τοὺς νόμους αὐτοὺς, ἀλλὰ σύμφωνα μετὰ τοὺς νόμους

ποὺ ὁ Θεὸς ἐθέσπισεν. Μὰ, καὶ οἱ παλαιοὶ νόμοι δὲν ἐθέσπισαν τὰ διαζύγια ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ θεωροῦν τὸ πρᾶγμα κολάσιμον. Ὅποτε καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται, ὅτι ἀποστρέφονται τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν. Τὴν γυναῖκα λοιπὸν, ποὺ γίνεται αἰτία διεζυγίου τὴν ἐκδοῦν γυναῖκα καὶ ἐσπερημένην χρημάτων. Ἐ καὶ εἰς αὐτὴν ἐπὶ τὸν ὅποιον προήλθεν ἡ ἀφορμὴ τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου, ἐπιβάλλουν καὶ χρηματικὰς πράξεις. Συνεπῶς δὲν ἐπανοῦν τὴν πράξιν αὐτὴν, ἀφοῦ ἐπιβάλλουν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν.

Ἀλλὰ τι λέγει ὁ Μωϋσῆς. Καὶ ὁ Μωϋσῆς, λέγουν, τὸ ἴδιον ἔκαμε διὰ τὴν ἴδιαν αἰτίαν. Σὺ ὅμως ἀκούσε τὸν Χριστὸν ὁ ὅποιος λέγει, ὅτι «ἐὰν ἡ ἀρετὴ σας δὲν περισσεύσῃ καὶ δὲν ὑπερτερῇ κατὰ πολὺ τὴν ἐξωτερικὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων δὲν θὰ εἰσελθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἀκούσε πάλιν τὸν ἴδιον ποὺ λέγει· «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ διώξῃ τὴν γυναῖκα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ μοιχάλις, ἂν συζευχθῇ ἄλλον. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ νυμφευθῇ διεζευγμένην γυναῖκα, γίνεται μοιχός». 245 Α. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἔλαβε μορφήν δούλου διὰ τοῦτο ἔχουσε τὸ τίμιον αἷμα του, κατέλυσε τὸν θάνατον ἔσθψε τὴν ἁμαρτίαν ἔδωκε διαβασὸν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος διὰ νὰ σὲ ὁδηγήσῃ πρὸς ὑψηλότεραν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Ἀλλως τε καὶ ὁ Μωϋσῆς παλαιότερον δὲν θὰ ἐνομοθέτε, τοῦτο, ἂν δὲν ἠναγκαζέτο εἰς συγκοτάδα ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας ἐκείνων δ' αὐτοὺς ὁποῖους ἐνομοθέτει. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἦσαν ἐτοιμοὶ διὰ φόβου καὶ ἐγέμίζαν τὰς οἰκίας τῶν ἀπὸ συγγενικὸν αἷμα καὶ δὲν ἐλογαζίζαν οὔτε τοὺς ἰσικούς, πῶς οὔτε τοὺς ξένους, διὰ τὸ μὴ σφάζουν τὰς γυναῖκας ποὺ εἶχον εἰς τὴν οἰκίαν τῶν, ἂν τοὺς ἐγίνοντο δυσάρεστοι, τοὺς διέταξε νὰ τὰς ἐκδιδῶν διὰ νὰ καταργησῇ ἓνα μεγαλύτερον κακόν, τὴν εὐκολίαν, δηλαδή, μετὰ τὴν ὅποιαν τὰς ἐσφάζουν. Β' Ὅτ' ἦσαν μικροὶ δολοφῶν, ἀκούσε τοὺς ἰδίους τοὺς προφήτας ποὺ λέγουν· «Σεῖς, οἱ ὅποιοι οἰκοδομεῖτε τὰ στίβια σας εἰς τὴν Σιών μετὰ τὸ αἷμα τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ὀδυνάτων, τὰς κατακτείνετε εἰς τὴν ἐρουσαλὴμ μετὰ τὰς ἀδικίας ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν σας». Καὶ πάλιν· «Τὰ αἵματα χύνονται συ-

6 Πρὸς ἁγ. 24, 1-4.

7 Ματθ. 5, 31.

7 Ἐνθ' ἂν στ. 32.

8 Ματθ. 5, 30.

νεκρῶς καὶ ἀνακατεύονται τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο.⁹ Καὶ πάλιν «Αἱ χεῖρές σας εἶναι, γι' αὐτὰ αἵματα».¹⁰ Ὅτι παρεφέροντο ἀπὸ μανίαι, ὅχι μόνον ἐναντίον τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν οἰκείων τῶν, τὸ φανερωθεὶ καὶ ὁ προφήτης τοῦ λέγει. «Ἐθυσάσαν τοὺς υἱοὺς τῶν καὶ τὰς θυγατέρας τῶν εἰς τὰ δαιμόνια εἰς τὰ εἰδωλα».¹¹ Καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐλυπήθησαν τὰ παιδιὰ τῶν, δὲν ἦσαν δυνατόν νὰ λυπηθοῦν τὰς γυναῖκας. Διὰ τὸ νὰ μὴ γίνῃ λοιπὸν αὐτὸ, δι' αὐτὸ ἐπέτρεψε τὸ διαζύγιον διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἠρώτων καὶ τοῦ ἔλεγον ὅτι «ὡς ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλε δὲ τὸ διαζύγιον, ὅτι πρέπει νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἑγγραφοὺς διαζυγίου εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τότε νὰ τὴν χωρίσῃ»,¹² ἀποδεκκίμων, ὅτι δὲν νομιμαζέται ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνον. Ἐλεγε τὰ ἑξῆς. «Ὁ Μωϋσῆς ἀπέδλεπεν εἰς τὴν σκληρότητα τῶν καρδιῶν σας (καὶ οὐκ ἐπέτρεψε τὸ διαζύγιον), ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ὅμως δὲν ἔχει γίνεσθαι».¹³ ἀλλὰ ὁ Θεὸς κτὼ ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἔκαστον ἐξ ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἀνδρόγυνον ἀπὸ ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ ἀπὸ μίας γυναίκας.¹⁴ Ὡστε, ἐὰν αὐτὸ ἦσαν καλόν, λέγει, δὲν θὰ ἐδημιούργει ἓνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπλασεν ἓνα τὸν Ἀδάμ, θὰ ἐπλασθῇ καὶ δύο γυναῖκας, ἐὰν θεοβούλῃ ἤθελε τὴν μὲν μίαν νὰ ἐκδώσῃ, τὴν δὲ ἄλλην νὰ δεχθῇ. Ἰώρα ὅμως μετὰ τοῦ ἴδιου τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας εἰσάγαγε τὸν νόμον διὰ τὸν ὁποῖον σὰς γράφω τώρα. Ποῖον δηλαδὴ. Νὰ ἔχη καὶ νὰ διατηρῇ κανεὶς διὰ παντὸς σύζυγον τὴν γυναῖκα, ὃ ποὺ ἐξ ἀρχῆς θὰ λάβῃ. Αὐτὸς ὁ νόμος εἶναι παλαιότερος ἀπὸ ἐκεῖνον (τοῦ Μωϋσεως), καὶ μάλιστα τῶσον, ὅσον παλαιότερος τοῦ Μωϋσεως εἶναι ὁ Ἀδάμ. Ὡστε ἐγὼ τώρα δὲν κοινοτάμω οὔτε εἰσάγω ἕνα δόγμα, ἀλλὰ παλαιότερα καὶ θαυσιότερα ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν. Ἀξίζει νὰ ἀκούσωμεν καὶ τὸν ἴδιον τὸν νόμον τοῦ Μωϋσεως, τὸν ὁποῖον ἐθέσπισε διὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ. Ἐάν κανεὶς λάβῃ σύζυγον καὶ συγκοιτηθῇ μετ' αὐτήν, θραδύτερον δὲ δὲν τοῦ ὄρεσθαι διότι εὐρήκεν εἰς αὐτὴν ἀσχημον πράγμα (κάτι ποῦ τοῦ εἶναι ἀποκρουστικόν), δύναται νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν γραπτὸν διαζύγιον καὶ ἀφοῦ τῆς τὸ ἔγχε-

9 Ὁμ. 4, 9.

10 Ματ. 1, 18.

11 Ματθ. 108, 27.

12 Ματθ. 19, 7.

13 Ὁμ. 4, 9.

14 Ὁμ. 4, 9.

ριση θὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ τοῦ σπιτί του.¹⁵ Πρόσεξε ὅμως, δὲν εἶπε «νὰ γράψῃ ἑγγραφοὺς διαζυγίου» καὶ «νὰ τὸ δώσῃ», ἀλλὰ τι εἶπε. «δύναται νὰ συντάξῃ ἑγγραφοὺς διαζυγίου καὶ νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὰς χεῖράς της».¹⁶ Καὶ ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τρόπου τῆς διατυπώσεως τοῦ κεμένου. Διότι τὸ νὰ εἴτῃς «νὰ γράψῃ» καὶ «νὰ δώσῃ» φανερώσει διαταγὴν καὶ ἐπιταγὴν. Ἐνῷ τὸ νὰ εἴτῃς «δύναται νὰ συντάξῃ ἑγγραφοὺς διαζυγίου καὶ νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὰς χεῖράς της», φανερώσει ἀναγγέλλαν τοῦ πράγματος καὶ ὅχι υποχρέωσιν πηγάζουσαν ἀπὸ τὸν νόμον. «Εάν κανεὶς» λέγει, «ἐκώδῃ τὴν γυναῖκα του καὶ τὴν ἐξαποστείλῃ μακρὰν τῆς οἰκίας του καὶ ἐκεῖνη, ὅταν φύγῃ ἀπὸ τοῦ πρώτου συζυγίου της, δύναται νὰ ὑπανδρευθῇ ἄλλον. Εάν ὅμως καὶ ὁ δεύτερος ἀνὴρ τὴν ἀποστραφῇ καὶ γράψῃ ὅτι αὐτὴν διαζυγίον καὶ τὸ παραδωσῇ εἰς τὰ χεῖρα της καὶ τὴν διώξῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἡ ἐὼν συμβῇ νὰ ἀποθάνῃ ὁ δεύτερος αὐτὸς ἀνὴρ, ποῦ τὴν εἶχε λάβει, ὡς σύζυγον τοῦ, ὁ πρῶτος σύζυγός της, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχεν ἀποπέμψει»,¹⁷ ὁ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ πάλιν ὡς σύζυγον τοῦ.»¹⁸ Ἐπεὶ τα δεκνύων, ὅτι, δὲν ἐπαινεῖ το πρᾶγμα, οὔτε τὸ θεωρεῖ γάμον, ἀλλὰ κάμνε ἀπλῶς συγκατάθεσιν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν, ἀφοῦ εἶπε «ὁ πρῶτος σύζυγός της, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχεν ἀποπέμψει δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ πάλιν ὡς σύζυγον τοῦ» προσέθεσε ὡς ἐμμένον μετὰ τὴν συζυγικὴν ἐνωσιν μετ' ἄλλου» δεκκίμων μετὰ τὴν λέξιν ποῦ χρησιμοποίησεν, ὅτι ὁ δεύτερος γάμος, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ πρῶτος ἀνὴρ, ἀποτελεῖ μίσγμα μᾶλλον παρά γάμον. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε «μετὰ τὸν γάμον της» βλέπεις ὅτι ὁμολογεῖ συμφωνῶς πρὸς τὸν Χριστόν. Ἐπειτα προσέθεσε καὶ τὴν αἰτίαν. Β «διότι, τοῦτο εἶναι μυστήριον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.» Καὶ ὁ Μωϋσῆς μὲν ἔτοι ἀμίλησεν. Ὁ προφήτης ὅμως Μαλαχίας λέγει τὸ ἴδιον ἀκριβῶς πολὺ σαφέστερον ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, ἢ μᾶλλον ὅχι ὁ Μαλαχίας ἀλλὰ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μαλαχίου, λέγων τὰ ἑξῆς. «Ἀξίζει λοιπὸν νὰ ἐπιβλέψω ἐγὼ εἰς τὰς ὑποκριτικὰς σας θυφάδας ἢ νὰ κάμω αὐτὰς δεκτὰς ἀπὸ τὰ χεῖρά σας».¹⁹ Καὶ συνεχίζει. «Διὰ τοῦτο λήανον ἐγκατελείψετε τὴν γυναῖκα τῆς νε-

15 Ὁμ. 24, 1.

16 Ὁμ. 19, 7.

17 Ὁμ. 24, 1.

18 Ὁμ. 24, 1.

19 Ματ. 2, 13.

ό-ητός σου». Καὶ δεῖκνυν πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι, καὶ ἀποκλείων τὴν δυνατότητα οἰασθῆναι συγγνώμης δι' αὐτὸν ποὺ τὸ ἔπραξεν αὐτό, συνεχίζει μὲ τὰ ἐξῆς «Καὶ αὐτὴ ἡ γυναῖκα ὑπῆρξεν ἕως τῶρα σύντροφός σου καὶ σύζυγός σου, συμφωνοῦσα μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν εἶπα, ἄλλος ἐκεῖνος τοῦ ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ καὶ ἄλλος τοῦ ἔπλασε τὴν Εὐάν, ὁ ἄλλος ὁ αὐτός Θεός, ἀπὸ τοῦ ὑπόλειμμα τοῦ βείου ἐμφυσήματος ἔπλασε, ἐξωγόνησε καὶ τὴν γυναῖκα»²⁰ Πρόσεχε νὰ ἴδῃς πόσα δικαιώματα ἐπικαλεῖται. Πρῶτον τὸ δικαίωμα τῆς ἡλικίας, ὅταν λέγῃ «γυναῖκα τῆς νεότητός σου». Ἐπειτα τὸ ἀναγκάσιον, ὅταν λέγῃ «καὶ αὐτὴ ὑπῆρξεν ἕως τῶρα σύντροφός σου καὶ σύζυγός σου». Τέλος τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας «ἀπὸ τοῦ ἐγκατάλειμμα τοῦ Θεοῦ ἐμφυσήματος ἔπλασε ἐξωγόνησε καὶ τὴν γυναῖκα».

Ἐκτός ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, προσθῆται τὸ κύριον τοῦ δημιουργοῦ, πράγμα ποὺ εἶναι τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ ὅλα. Αὐτὸ δεῖκνυε τὸ «δὲν τὴν ἔπλασεν ἄλλος». Δὲν δύνασαι λέγει, νὰ εἴπῃς, ὅτι ἔπειτα μὲν αὐτὴν ἔπλασεν ὁ Θεός, ἐκεῖνη δὲ οὐκ ὁ Θεός, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος κατώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅτι ἄλλὰ ὁ ἴδιος Θεός ἔδωκε καὶ εἰς τοὺς δύο ὑπόστασιν. Ὅστε, καὶ ἐν μὴ τ' ἄλλω, τοῦλάχιστον αὐτοῦ τοῦτο καὶ φυλάττει τὴν ἀγάπην σου πρὸς αὐτήν. Διότι ἐάν πολλὰς φορὰς δοῦλοι πρὸς φιλονικίαν μεταξὺ τῶν συμφιλιώνονται ἀπὸ τοῦ γεγονότος μόνον ὅτι εἶναι ἀνάγκη καὶ οἱ δύο νὰ ὑπηρετοῦν τὸν ἴδιον κύριον, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ γινεῖται τοῦτο εἰς τὴν περιήπτωσίν μας, ὅταν ἔχωμεν ἀμφοτέρω τὸν ἴδιον ὃς μόνον κύριον, ἀλλὰ καὶ δημιουργόν. Ἐξῆς ὅτι καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ἤρχισαν νὰ διατυπώνται εἰς γενικὰς γραμμὰς αἱ ἐντολαὶ τῆς νέας φιλοσοφίας. Ἐ' Ἀφοῦ, δηλαδή, ἐπὶ πολλῶν χρόνων ἀντεπρόκειτο εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου καὶ ὡφελον πλέον νὰ δοθεῖσιν πρὸς τελειότερα δόγματα καὶ ἐκεῖνος ὁ πρό- πος ζωῆς ἐπλησίως πλέον πρὸς τὸ τέλος τοῦ, εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν ὁ προφήτης τοὺς ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν. Ὡς ὑποκαύωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸν καλὸν νόμον καὶ ὅς ἀπαλλάξωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν, καὶ οὕτως νὰ ἐκδιώκωμεν τὰς ἰδικὰς μας γυναῖκας, οὕτως νὰ δεχώμεθα τὰς συζύγους τῶν ἄλλων ποὺ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ αὐτοὺς. Διότι μὲ ποῖον πρόσωπον θὰ ἀντικρύσῃς τὸν ἄνδρα τῆς γυναίκας. Μὲ ποῖους ὀφθαλ-

²⁰ Ἐνθ' αὐτὸ 14 15

μοὺς θὰ ἴδῃς τοὺς φίλους ἐκ νοῦ καὶ τοὺς ὑπηρετὰς τοῦ. ²⁰⁷ Ἀ Πραγματικὰ, ἀφοῦ, ὅταν λάθῃ κανεὶς τὴν γυναῖκα ἑνὸς ἄλλου ποὺ ἀπέθανε καὶ ἀντικρύσῃ ἔπειτα μὲν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, παράσσεται κατὰ κάποιον τρόπον καὶ αἰσθάνεται ὁμοίωμα, ὥσπερ νὰ ἔβλεπε ζωντανὸν τὸν ἄνδρα τῆς γυναίκας αὐτῆς, τότε τοῖον ζωὴν θὰ κάμῃ πῶς θὰ ἐκέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν, μὲ τι ψυχὴν, μὲ τί μάτια θὰ ἴδῃ τὴν γυναῖκα ἐκεῖνου ὡς ἰδικήν του γυναῖκα. Μᾶλλον δὲ δὲν δύναται δικαίως νὰ τὴν ὀνομάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν γυναῖκα αὐτῆς γυναῖκα ἐκεῖνου αὐτῆς ἰδικῆς του γυναίκας, ἐφ' ὅσον ἡ μοιχαλὶς δὲν εἶναι γυναῖκα κανενός. Διότι παρεδίδοσε καὶ τὰς συνθήκας ποὺ εἶχε συνάψῃ, μὲ τὸν πρῶτον ἄνδρα τῆς, καὶ πρὸς αὐτὸν δὲν ἦλθε μὲ τοὺς προσήκοντας νόμους. Καὶ δὲν θὰ ἦταν ἔργον ἐσχάτης ἀφροσύνης νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τὴν οἰκίαν σου πρόσωπον γυναικὸς ἀπὸ τόσα κακά. Μὴ τῶς τάχα ὑπάρχει ἄλλοις ψυχῶν.

Διὰ τοῖον λόγον, ἐνῷ ὑπάρχουν πολλὰ, γυναῖκες, τὰς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ λάβωμεν συμφωνῶς πρὸς τὸν νόμον καὶ μὲ καθάραν τὴν συνείδησιν τρέχοντες εἰς τὰς ἀπαιτούμενας καὶ καταστρέφοντες τὰς οἰκίας μας καὶ εἰσαγόμενοι εἰς αὐτὰς ἐμφυλίας πολέμους καὶ δημιουργοῦμεν πανταχόθεν ἕνα ἐχθρὸν περιβάλλον καὶ ἀνοχοῦμεν τὰ στόματα μυρίων κατηγορῶν καὶ κατασχίζομεν τὴν ἰδίαν τὴν ζωὴν μας καὶ, τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, ἐπισωρεύομεν ἐναντίον μας τὴν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν μας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Διότι τὸ θὰ εἴπωμεν τότε εἰς ἐκεῖνον ποὺ μέλλει νὰ μᾶς κρίνῃ ὅταν φέρῃ εἰς τὸ μέσον καὶ ἀναγνώσῃ τὸν νόμον καὶ μᾶς εἴπῃ ὁ Σὺς ἐτάξα νὰ μὴ νυμφευθῇτε διεξευγμένην γυναῖκα καὶ σὰς εἶπα ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀποτελεῖ μοιχείαν. Πῶς λοιπὸν ἐτάξαμε νὰ προχωρήσῃς εἰς ἀπαιτούμενον γάμον. Τὸ θὰ εἴπωμεν καὶ τὸ θὰ ἀπαντήσωμεν, διότι, δὲν πρέπει ἐκεῖ νὰ προβάλωμεν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τοὺς πολιτικούς νόμους, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη σιωπῆσαι καὶ δεμένο νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὸ πῶς τῆς κολάσεως μας, μὲ τοὺς μοιχοὺς καὶ ἐκεῖνους ποὺ ἔδωκαν τοὺς ἑαυτοὺς γάμους. Διότι ἐκεῖνος ποὺ δεξιοχῇ τὴν γυναῖκα τοῦ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ τὸ αἰτιολογητικὸν τῆς πορνείας, καὶ ἐκεῖνος ποὺ νυμφεύεται γυναῖκα ἡ ὁποία ἔχει διωχθῇ ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς, ὁ ὁποῖος ζῇ, τιμωροῦνται καὶ οἱ δύο ἐξ ἴσου μὲ τὴν γυναῖκα. Διὰ αὐτὸ σὺς παρακαλῶ

²¹ Ἐνθ' αὐτὸ 14 15

και σὺς ἰκετεύω καὶ σὺς προτρέπω οὔτε οἱ ἄνδρες νὰ ἐκδικετὲ τὰς γυναῖκας, οὔτε αἱ γυναῖκες νὰ ἀφίηκον τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ νὰ ἀκούωμεν ὅλα τὸν Παῦλον ποὺ λέγει: «Κάθε γυναῖκα ἑγγαμὸς εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐὰν ὁμῶς ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅποιον θέλει ἄρκει μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου»²⁹ Ποῖαν συγγνωμὴν θὰ εὔρουν ἐκεῖνοι ποῦ, ἐνῷ ὁ Παῦλος τοὺς ἐπιτρέπει καὶ δευτέρον γάμον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου καὶ παρέχει τὴν ἐλευθερίαν τοῖς ἀνδράσι νὰ τὸ πράξουν αὐτὸ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου. Ποῖαν ἀπαγορεύειν θὰ δώσουν αὐτοὶ ποῦ, ἐνῷ ζοῦν οἱ ἄνδρες, λαμβάνουν τὰς συζύγους τῶν γυναικας, ἢ ἐκεῖνοι ποὺ καταφεύγουν εἰς τὰς κοινὰς πόρνους. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα ἄλλο εἶδος μοιχείας, νὰ ἔχῃς, δηλαδή, εἰς τὴν οἰκίαν σου νόμιμον σύζυγον καὶ νὰ ἀναστρέφῃσαι με πόρνος. Εἰ ὅπως ἀκριβῶς ἡ γυναῖκα ποὺ ἔχει τὸν ἄνδρα τῆς καὶ ἐκδίδεται ἢ εἰς δούλον ἢ εἰς ἐλευθέρου ποὺ δὲν ἔχει γυναῖκα ἐπιτίπτει εἰς τοὺς νόμους τῆς μοιχείας, ἔτσι καὶ ὁ ἄνδρας ποὺ ἔχει γυναῖκα καὶ ἀμαρτήσῃ ἢ με κοινήν πόρνην ἢ με ἄλλην γυναῖκα ποῦ δὲν ἔχει ἄνδρα, περὶ πάντες εἰς μοιχείαν.

Ἄς ἀποφύγωμεν λοιπὸν καὶ αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν τῆς μοιχείας. Διότι τι θὰ ἔχωμεν νὰ εἰπώμεν καὶ νὰ προσβάλωμεν ὡς δικαιολογίαν, ὅταν ἀποτολμῶμεν τέτοια ἔργα. Ποῖαν εὐπρόσωπον πρόφασιν θὰ ἐπικαλεσθώμεν. Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φύσεως. Ἀλλὰ ἴστωτα παροῦσα ἡ νόμιμος συνζυγία καὶ καταρρίπτει τὸ ἐπιχειρημὰ μας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐθεσπισθὲν ὁ γάμος, διὰ νὰ μὴ ἐκτραπῇς εἰς πορνείας.²⁰⁸ Αὐτοὶ μάλιστα, ὅχι μόνον ἡ συνζυγία, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ποὺ ἔχουν τὴν ἰδίαν φύσιν με ἡμᾶς μᾶς ἀποστεροῦν ἀπὸ αὐτὴν τὴν συγγνωμὴν. Διότι, ὅταν ὁ συνδουλὸς σου, ποὺ ἔχει τὸ ἴδιον σῶμα καὶ φλέγετα ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐπιθυμίαν καὶ ὠθεῖται ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀνάγκην δὲν κοιτάξῃ καμμίαν ἄλλην γυναῖκα, ἀλλὰ ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἰδικήν του ποῖαν ἀπολογεῖται θὰ ἔχῃς συ ἐπικαλούμενος τὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ τὸ λέγω μόνον δι' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν γυναῖκας. Σκέψου αὐτοὺς ποὺ ζοῦν διὰ παντός εἰς τὴν παρθενίαν καὶ δὲν ἤλθαν ποτὲ εἰς γάμον καὶ ἐπέδειξαν πολλὴν σωφροσύνην. Ὅταν, λοιπὸν, ἄλλοι χωρὶς γάμον μένουν σωφρόνες. Β ποῖαν συγγνωμὴν θὰ ἔχῃς συ ποὺ

²⁹ 1 Κορ. 7, 39.

μετὰ τὸν γάμον ἐκτρέψῃς εἰς πορνείας. Αὐτὰ ὅς τὰ ἀκούουν καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ χήραι, καὶ ὑπανδρὸς διότι πρὸς ὅλους ἀπευθύνεται ὁ Παῦλος καὶ ὁ νόμος αὐτὸς καὶ τοὺς λέγει: «Κάθε ἑγγαμὸς γυναῖκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐὰν ὁμῶς ἀποθάνῃ, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅποιον θέλει ἄρκει μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου» Καὶ διὰ τὰς γυναῖκας ποὺ ἔχουν ἄνδρα καὶ δὲν ἐκεῖνας ποὺ δὲν ἔχουν, καὶ διὰ τὰς χήρας, καὶ δι' ἐκεῖνας ποὺ λαμβάνουν δευτέρου ἄνδρα καὶ δι' ὅλους γενικῶς τὰς γυναῖκας ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι χρήσιμος. Διότι ἡ γυναῖκα, ποὺ ἔχει ἄνδρα, δεῖ θὰ προτιμήσῃ, ἂν ὅσον ζῇ ὁ ἄνδρας τῆς, νὰ γίνῃ σύμφωνα ἄλλου ἄνδρος, διότι ἤκουσεν, ὅτι ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι δεμένη. Ἐκεῖνη πάλιν ποὺ ἔχασεν τὸν ἄνδρα τῆς, ἂν μὲν βελησθῇ νὰ ἔλθῃ εἰς δευτέρον γάμον, αὐτὸ δὲν τὸ πράττει ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν. Αὐτὰ σύμφωνα με τοὺς νόμους ποὺ ἐθέσπισεν ὁ Παῦλος, ὁ ὅποιος εἶπε: «Εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅποιον θέλει, ἄρκει μόνον ὁ γάμος νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου», δηλαδή, με σωφροσύνην καὶ σεμνότητά. Ἄν δὲ προτιμήσῃ νὰ παραμείνῃ πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συζύγου τῆς, θὰ ἴσχυται τοὺς στεφάνους ποὺ τῆς ἐπιφυλάσσονται καὶ θὰ ἐπιδείξῃ μεγαλυτέραν πρὸς τοῦτο προθυμίαν. «Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁμῶς εἶναι εὐτυχέστερα, ἔάν μείνῃ ἴτοι, δηλαδή, χήρα»²¹⁰.

Βλέπετε ὑπο ποῖαν ἔννοιαν ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι χρήσιμος δι' ὅλους, δηλαδή, ἂν ἑνὸς μὲν συγκαταβαίνειν πρὸς τὴν ἀδυναμίαν ἐκεῖνων, ἂν ἑτέρου δὲ χωρὶς νὰ ἀποστῇ καὶ αὐτὰς ἀπὸ τὸν ἰδικὸν τὴν ἔπαινον. Αὐτὸ ποὺ ἐθέσπισεν διὰ τὸν γάμον καὶ τὴν παρθενίαν. Ὁ δὲ ἴδιον ἐθέσπισεν καὶ διὰ τὸν πρῶτον καὶ δευτέρου γάμον. Ὅπως, δηλαδή, ἐκεῖ δὲν ἀπέκλεισε τὸν γάμον, διὰ νὰ μὴ φανῇ πολὺ θαρρὺς πρὸς τοὺς ἀσθενεστέρους, δὲν τὸν καθιέρωσεν ὁμῶς καὶ ὡς ὑποχρεωτικόν, διὰ νὰ μὴ ἀποστερήσῃ ἀπὸ τὴν μεγάλην τιμὴν αὐτοῦ ποὺ θέλουν νὰ μείνουν παρθένοι, ἀλλὰ ἴσχυται μὲν ὅτι ὁ γάμος εἶναι καλὸς, ἐδήλωσεν ὁμῶς ὅτι ἡ παρθενία εἶναι ἀνωτέρα, ἔτσι καὶ ἐδῶ κἀμνε μίαν ἄλλην ἐξιστορικὴν διαδόχου, δεικνύων ὅτι εἶναι προτιμότερα καὶ ὑψηλότερα ἡ χηρεία καὶ ὅτι ὁ δευτέρου γάμος εἶναι κατώτερος, ἔτσι καὶ τοὺς ἰσχυροτέρους τοὺς προετο.

²¹⁰ 1 Κορ. 7, 40.

μαζε, να μη μεταπηδήσουν εις δεύτερον γάμον, αλλά και τους ασθενειότερους δέν τους αφήνει να πέσουν και να εκτραπούν εις πορνείας. Διότι, αφού είπεν, ότι είναι ευτυχέστερα εάν μείνη έτσι, δηλαδή χήρα, διά να μη νομισής δτ ο νόμος είναι ανθρώπινος άκουων την φράσιν «κατά την ιδικήν μου γνώμην», προσέθεσεν άμέσως «Νομίζω δε ότι έχω και εγώ Πνεύμα Θεού, τό όποιον με καθοδηγε διά να μη πλανώμαι»²⁴ Δέν δυνασαι λοιπόν να είπής, δτ ή γνώμη αυτή είναι ανθρώπινη αλλά είναι έκδηλωσις της χάριτος του Πνεύματος, είναι θείος νόμος.

Μη νομίζωμεν λοιπόν, δτ αυτά τά λέγε ο Παυλος αλλά τό Άγιον Πνεύμα, τό όποιον ένομοθέτησε δ' ήμās. 'Αν δε λέγρ «νομίζω», δέν τό λέγε διότι δέν είναι δέδοταις περί του πράγματος, αλλά τό λέγε άπλως από μετριοφροσύνην.²⁵ Α. 'Ότ, είναι ευτυχέστερα τό είπε δεδαίως αλλά δέν προσέθεσε με ποιον τρόπον άρκεσθεις να είπη, δτι ή γνώμη είναι του 'Αγ ου Πνεύματος. Τώρα αν θέλεις να εξετάσωμεν τό πράγμα και με την λογικήν, θα εύρης άφθονίαν άποδε ξενών. Κα. θα ίδης, δτ ή χήρα είναι ευτυχέστερα όχι μόνον εις την άλλην ζωήν, αλλά και εις την παρούσαν. Και αυτό άκριδώς γνωρίζε, ο Παύλος, τό όποιον υπηγάθη κα. όταν άμείλει διά τας παρθένους. 'Όταν, δηλαδή, έδιδε παρακέσεις κα. συμβουλίας να πρωτιμούν την παρθεσίαν έλεγε τά εξής: «Νομίζω λοιπόν δτ, αυτό είναι, καλόν εξ αίτίας των δυσκολιών της παρούσης ζωής, είναι, δηλαδή, καλόν εις τον άνθρωπον, είτε άνδρας είναι, είτε γυναίκα να μείνη έτσι, δηλαδή άγαμος και παρθένος»²⁶ Και πάλιν λέγε Β. «Κα. εάν υπανδρευθής ή παρθένος, δέν άμαρτάνει»²⁷ 'Εδω, όταν λέγρ παρθένον, δέν έννοεί εκείνην που υπεσχέθη παρθεσίαν εις τον Θεόν, αλλά μόνον εκείνην που ακόμη δέν έλαβε πείρα του γάμου κα. δέν έχε δεσμευθής έναντι του Θεού με υπόσχεσιν διαρκούς παρθεσίας. «Θά έχουν όμως θλίβιν και φροντίδας και άλλας δοκιμασίας εις τον σωματικόν τους δον οι άνθρωποι αυτοί. 'Εγω δε οās λυπούμαι πάν πατέρας και θείων να προλάβω τās δοκιμασίας σας αυτές»²⁸ Με την μίαν αυτήν κα. άλλην φράσιν άφησεν εις την συνέλευσιν των άκροατών να αναλογισθούν τά πάντα, τās ώδίνας του τοκετού, την άνατροφήν των παιδιών, τās φροντίδας, τās ασθενει-

24. 1 Κορ. viii. 40.

25. 'Εν. ά. δ. τ. 36.

26. 'Εν. ά. δ. στ. 26.

27. 1 Κορ. vii.

ας, τους προωρους θανάτους, τά μισθ, τās φιλονικίας, την ανάγκην να υπηρετήης μυρίας γνώμας, να είσαι υπεύθυνος διά τά ξένα κακά, να αναλαμβάνης κα. να δοκιμάζης μυρίας λύπας, ενώ έχεις μίαν μόνον ψυχήν.

Ε. Από όλα αυτά τά κακά απαλλάσσεται ή γυναίκα που έπρωτιμήσε την έγκράτειαν, κα. μαζί με την απαλλαγην από όλα αυτά τά δεινά την άναμένει μεγάλη άνταμοιβή εις την μέλλουσαν ζωήν. 'Εχοντες λοιπόν όλ' αυτά υπ' όψιν μας, άς προσπαθώμεν να άρκαούμεθα εις τον πρώτον γάμον. 'Αν πάλιν έτοιμαζώμεθα κα. διά δεύτερον γάμον, άς τό πράττωμεν αυτό κατá τον τρόπον που άρμόζει, συμφωνως προς τους νόμους του Θεού. Διά τότο άκριδώς είπε «Είμαι έλευθέρα να υπανδρευθής με όποιον θέλει» και προσέθεσε άρκεί μόνον ο γάμος της να γίνη σύμφωνα με τό θέλημα του Κυρίου» Συγχρόνως είδει την άδελαν, αλλά και την περιφρουρε, παρέχε εξουσίαν, αλλά και της θέτε όρους κα. νόμους από παντού. Παραδειγματός χάριν, να μη εισαγάγη εις την οικίαν της ή γυναίκα μισρούς και διεφθαρμένους άνδρας ή τούς θεατρίνους. Ο ή τους συγχάζοντας εις τας πόρνους, αλλά να έλθη εις γάμον με σεμνότητα, με σωφροσύνην, με εύλάβειαν, διά να γίνουν όλα προς δόξαν του Θεού. 'Επειδή όμως πολλοί γυναίκες συχνά, όταν απέθυσαν οι πρώτοι άνδρες των, εισήγαγον εις την οικίαν των τους δεύτερους, με τους όποιους όμως έμο χενοντο, όταν έξη άκόμη ο πρώτος άνδρας των, διά τότο προσέθεσε «'Αρκεί μόνον ο γάμος της να γίνη σύμφωνα με τό θέλημα του Κυρίου» ώστε να μη παρουσιάξη ο δεύτερος γάμος τίποτε από όλα αυτά που άνεφέραμεν. 'Ετσι μόνον θα δυνηθής να απαλλαγής από την άνοχήν. Καλύτερα όμως από όλα είναι να μενη πασι εις τον άποθανόντα και να διαφυλάττη την συνθήκην που συνήψε μαζί του, κα. να πρωτιμή την έγκράτειαν και να φροντίξη τά τέκνα της κα. να εξασφαλίση έτις μεγαλύτεραν την εύνοιαν του Θεού. Ε. 'Αν όμως καμμία γυναίκα θέλσχη να λάβη δεύτερον σύζυγον, άς τό πράξη αυτό με σωφροσύνην, με σεμνότητα, συμφωνως προς τους σχετικούς νόμους. Διότι και τότο έπιτρέπεται. 'Απανορεύεται μόνον ή πορνεία κα. ή μοιχεία.

Συνεπώς, αυτήν άς άποφελώμεν και όσοι έχουν γυναίκας και όσοι δέν έχουν, και να μη κατασχύνωμεν την ζωήν μας, μήτε να διάγωμεν βίαν καταγέλαστον, μήτε να μολύνωμεν τό σώμα κα. να μη εισαγάγωμεν εις την διακόναν μας πορνείας σκέψεις. Διότι πώς θα δυνηθής να έλ-

θης εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τὴν ἔνωσίν σου μετὰ τὰς πόρ-
νας, εἰς ἃ πῶς νὰ ὑψώσῃς εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας,
μετὰ τὰς ὁποίας ἐνηγκαλισθῇς τὴν πόρνην. Πῶς νὰ κινήσῃς
τὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇς τὸν Θεὸν μετὰ αὐτὸ τὸ
στόμα, μετὰ τὸ ὅποιον ἐφίλησες τὴν πόρνην. Μὴ τί μάτια
θα ἀνένισθες τοὺς ἐντιμωτέρους ἀπὸ τοὺς φίλους σου; Καὶ
τί λέγω τοὺς φίλους; Καὶ ἂν κανεὶς δὲν γνωρίζῃ τί ἐπρα-
ξῇς, σὺ ὁ ἴδιος θ' ἀναγκασθῇς νὰ κοκκινίσῃς μπροστὰ εἰς
δούλους καὶ νὰ ἐντρέψῃς καὶ νὰ αἰσθάνεσθαι ἀήθλια διὰ τὸ
ἴδιόν σου σῶμα. Ἐάν δὲν συνέβαινε πράγματι ἔτσι, διατί
μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην τρέχεις εἰς τὸ λουτρόν. Δὲν
τρέχεις ἐπειδὴ νομίζεις, ὅτι εἶσαι περισσότερο ἀκάθαρτος
ἀπὸ αἰωνόηποτε δόρδoron. Ποῖαν ἄλλην μεγαλυτέραν ἀ-
πόδεξιν τῆς ἀκαθαρτοῦ τοῦ πράγματος ζητεῖς; Ἡ ἢ ποῦ αὐ-
γνώμην νομίζεις ὅτι θὰ ἔχη ὁ Θεός, ὅταν σὺ ποὺ ἡμάρτη-
σας, ἔχῃς αὐτὴν τὴν γνώμην διὰ τὸ πρᾶγμα. Τὸ ὅτι, λοι-
πὸν, νομίζουν οἱ ἴδιοι ὅτι εἶνα ἀκάθαρτοι αὐτὸ τὸ ἐπα-
νῶ σφοδρὰ καὶ τὸ ἀποδέχεσθαι τοὺς κατηγοροῦν δίκως καὶ
τοὺς ἐπικρινῶν, διότι δὲν ἀκολουθοῦν τὸν ἐνδεσβεγμένον
τρόπον καθάρσεως. Πραγματικὰ, ἐάν ὁ ρύπος ἦταν σῶμα-
τικός, εὐλόγως θὰ ἐκαθάριζες τὸν ἑαυτὸν σου μετὰ τὰ λου-
τρά. Σὺ δὲμως ἔχεις ρυπάνει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κατέστη-
σας ἀκάθαρτον, δι' αὐτὸ νὰ ζητήσῃς ἀνάλογον καθαρι-
κόν, τοῦ ὅθι συνήθῃ νὰ ἐξαλειφῇ τὴν κηλίδα τῆς ψυχῆς.
Καὶ ποῖον εἶναι τὸ λουτρόν αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας; Εἶναι αἱ
θερμαὶ πηγαὶ τῶν δακρύων, εἶναι αἱ σπενναγμοὶ τοῦ θνα-
νοῦ ἀπὸ τὰ ὅσθη τῆς καρδίας. Ὁ εἶναι ἡ διαρκὴς κατάνυ-
ξις, αἱ συνεχεῖς προσευχαί, αἱ ἐλεημοσύναι καὶ ἐλεημοσύ-
ναι πλούσιαι, ἡ καταδικὴ τῶν πράξεών μας, ἡ μὴ ἐπανὰ
ληψὶς των εἰς τὸ μέλλον. Ἔτσι, ἐξαφανίζεται ἡ φύσις τῆς
ἁμαρτίας, ἔτσι καθαρὴ γίνεται ὁ ρύπος τῆς ψυχῆς. Ὅποτε, ἐάν
δὲν ἐνεργῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε ἀκόμη καὶ ἂν
λουσθῶμεν εἰς ὅλας τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν, δὲν θὰ συ-
νηθῶμεν νὰ ἀποβάλλωμεν οὐτε ἓνα μικρὸν μέρος αὐτῆς τῆς
ἁμαρτίας.

Τὸ καλύτερον εἶναι νὰ μὴ δοκιμάσωμεν καθόλου αὐ-
τὴν τὴν ἀπακραυστικὴν ἁμαρτίαν. Ἄν ὅμως κανεὶς περὶ-
πεσεν εἰς αὐτήν, ἂς ἐπιθέσῃ αὐτὰ τὰ φάρμακα. Ὁ ἀπὸ
πρώτα ὑποσχεθῇ, ὅτι, δὲν θὰ περιπέσῃ πάλιν εἰς τὰ αὐτὰ
ἁμαρτήματα. Διότι ἐάν, ὅταν ἁμαρτάνωμεν, καταδικάζω-
μεν κατέπιεν τὰς ἁμαρτίας μας, ἀλλὰ ὑποτίπνωμεν πάλιν
εἰς τὰ ἴδια, τότε καὶ ἡ καθάρσις πλέον δὲν μᾶς ὠφελεῖ εἰς
τίποτε. Διότι αὐτὸς τοῦ ἐλουσθῆναι, ἐάν κυλῶθῃ πάλιν εἰς

τὸν ἴδιον δόρδoron, καί, ἂν κανεὶς αὐτὸ ποὺ ἐκτίσῃ, τὸ
κρημνίσῃ πάλιν, καὶ ἀρχίσῃ πάλιν νὰ οἰκοδομῇ διὰ νὰ τὸ
κρημνίσῃ, δὲν κερδίζει τίποτε πλέον πέραν ἀπὸ τοὺς πε-
ριττοὺς κόπους καὶ τὰς ταλαπωρίας.

Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν, διὰ νὰ μὴ ἀναλωσωμεν ματαιῶς καὶ
ἀσκοπῶς τὴν ζωὴν μας, ἂς καθαρῶσωμεν τὰ ἁμαρτήματα
ποῦ ἐπράξαμε καὶ ἔλθιν τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν μας ἂς τὴν
διέλθωμεν μετὰ σωφροσύνην καὶ κοσμιότητα καὶ μετὰ ὅλας τὰς
ἄλλας ἀρετάς. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ κερδίσωμεν τὴν εὐνοίαν
τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτυχῶμεν ἔτσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
νῶν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶ-
νας των αἰώνων Ἀμήν.

ΟΜΙΑ Α ΤΡΙΤΗ

21 Α ΕΓΚΟΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΞΙΜΟΝ¹

ΚΑΙ ΛΟΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΠΡΕΒΗΙ ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΩΜΕΝ ΣΥΖΗΤΟΥΣ

Ἐλυτήθην θαυτοτά τοῦ σᾶς ἔλειψα κατὰ τὴν προηγουμένην συναξίν. Ἐχάρην ὅμως, διότι ἀπελαύσατε πλουσιωτέραν τράπεζαν διότι ὁ συντροφός μου εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἤνοιξε τὴν αὐλακα καὶ ἔρριψε τοὺς σπόρους μεθ' οὐργικὴν εὐγλωττίαν καὶ ἐκαλλέργησε τὰς ψυχὰς σας μετὰ μεγάλῃν ἐπιμελείαν. Εἶδατε γλώσσαν σαφῆ, ἠκούσατε λόγον πλάστικόν, ἀπελαύσατε ὕδωρ τοῦ ὁδοῦ γαίης εἰς αἰώνιον ζωὴν, εἶδατε πηγὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁρὴ δαυζάν ποταμοὶ καθαροῦ χρυσοῦ. Β λέγουσιν, ὅτι, κάποιοι ποταμοὶ περιέχει ψήγματα χρυσοῦ, τοῦ τὸν καρποῦνται οἱ κάτοικοι τῶν γετονικῶν περιοχῶν καὶ τὸν χρυσὸν αὐτὸν δὲν τὸν γεννᾷ ἡ φύσις τῶν ὁράτων τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ συνέβη αἱ πηγαι τοῦ ποταμοῦ νὰ διέρχωνται μέσα ἀπὸ ὄρη μετὰ ἀλλεῦμα ὁ ποταμὸς ῥέων διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ὀρέων καὶ παρασύρει τὰ χρυσοφόρα κοιλιάματα, γίνεται θησαυρὸς διὰ τοὺς περιοίκους καὶ τοὺς παρέχει ἔτοιμον πλοῦτον. Αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐμμήθη καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτός, ῥέων μέσα ἀπὸ τὰς Γραφάς, ὡς διὰ μέσου χρυσοφόρων ὀρέων, ἢ καὶ προσκαμίων εἰς τὰς ἰδικὰς σας ψυχὰς τὰ νοήματά των, τοῦ εἶναι πολυτιμότερα ἀπὸ ὅποιονδήποτε χρυσόν.

Καὶ γνωρίζω μὲν, ὅτι ἡ ἰδική μου ὀμίλια σήμερον σᾶς φαίνεται πτωχοτέρα. Διότι αὐτὸς πού εἶνα συνηθισμένος εἰς πτωχικὸν τραπέζιν, ἂν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιτυχῇ κάποιο πλουσιωτέρον, καὶ ἐπανέλθῃ ἔπειτα πάλιν εἰς τὸ συνηθισμένον πτωχικὸν τοῦ τραπέζι, τότε θὰ ᾖ ῥη καθωρότερα τὴν πτωχείαν του. Δὲν πρόκειται, ὅμως διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ νὰ γίνω διατακτικώτερος. Διότι γνωρίζετε, ὡς μαθὴ τεύσαντες εἰς τὸν Παῦλον, καὶ νὰ χορταίνετε καὶ νὰ πει-

νάτε, καὶ νὰ σᾶς περισσεύῃ καὶ νὰ σᾶς λείπῃ,* καὶ νὰ θανατάτε τοὺς πλουσίους καὶ νὰ μὴ περιφρονῇτε τοὺς πτωχοὺς. Καὶ θίπῃς ἀκριβῶς οἱ φίλοι τοῦ κρασιοῦ καὶ οἱ φιλοπότοι γενικῶς, ἀγαποῦν μὲν τὸ καλὸ κρασί, Ὡ ἀλλὰ δὲν καταφρονοῦν καὶ τὸ κατώτερον, ἔτσι λοιπὸν καὶ σεῖς ποὺ ἔχετε τὸ πάθος τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λόγων, ἀποθέχεσθε μὲν τοὺς σοφωτέρους ἐκ τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς εὐτελεστέρους δὲν ἀπείκε κυεῖτε τὸν τυχαῖον ζήλον καὶ προθυμίαν. Ὅσοι, δηλαδή, ἔχουν διαλυθῇ καὶ ἀποχαυνωθῇ ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν, αισθάνοντα, ναυτίαν καὶ ἐμπρός εἰς τὴν πολυτελεστέραν τράπεζαν. Ἐνῷ οἱ νηφάλιοι καὶ ἀγρυπνοὶ, τοὺ πενούν καὶ διψοῦν διὰ δικαιοσύνην, τρέχουν μετὰ μεγάλῃν προθυμίαν καὶ πρὸς τὴν πτωχοτέραν τράπεζαν. Καὶ ὅτι, οἱ λόγοι μου αὐτοὶ δὲν ἀποτέλουν κολακείαν, τὸ ἀπεδείξατε σεῖς μετὰ τὴν ὀμίλιαν τοῦ σᾶς ἔγνε προηγουμένως. Ὅταν σᾶς ὀμιλοῦν ἐν ἐκτάσει διὰ τὸν γάμον, Ἐ ἀπεδείκνυα διὰ ἀποτέλεσ' καθαρὰν μοιχείαν τὸ νὰ ἐκδιώξῃς τὴν σύζυγόν σου ἢ νὰ δέχῃσαι γυναῖκας ποὺ ἔχουν διωχθῇ ἀπὸ τοὺς συζυγοὺς των, ἐνῷ ἤλ' ἀκόμη ὁ θυδὸς των. Ὅταν λοιπὸν ἀνεγινώσκομεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀποστόλος λέγει, ὅτι ἐκεῖνος πού θὰ νυμφευθῇ διευγεμένην γυναῖκα νινετα, μοιχὸς καὶ ἐκείνος πού θὰ διώξῃ τὴν γυναῖκα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οἷα μοιχείας, συντελεῖ ὥστε νὰ γίνῃ αὐτὴ μοιχολίς,* εἶδα πολλοὺς νὰ κύπτουν πρὸς τὰ κάτω, νὰ κτυποῦν τὸ πρόσωπον καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ τὰ σηκώσουν ἐπάνω. Τότε ἀκριβῶς ἐστρεψα τὰ βλέμματά μου πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπα. Ἐλογητὸς ὁ Θεός διότι δὲν ὀμιλοῦμεν εἰς νεκρὰς ψυχὰς, ποὺ δὲν ἀκούουν, ἀλλὰ οἱ λόγοι μας εὐρίσκουν μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. 212 Α Βεβαίως θὰ ἦταν προτιμότερον νὰ μὴ ἀμαρτήσωμεν καθόλου, δὲν συντελεῖ ὅμως ὀλίγον εἰς τὴν σωτηρίαν τὸ νὰ πονέσῃ καὶ νὰ καταδικάσῃ τὴν ψυχὴν του αὐτὸς πού ἡμάρτησεν καὶ νὰ τιμωρήσῃ μετὰ μεγάλῃν ἀστυρότητα τὴν συνειδήσιν του. Διότι ἡ τοιαύτη καταδίκη ἀποτελεῖ ἕνα μέρος τῆς δικαιοσύνης του καὶ τὸν ὁδηγεῖ νὰ μὴ ἀμαρτήσῃ πλέον εἰς τὸ ἕξῃς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔχαίρει, πού ἐλύτῃσεν ὅσους εἶχον ἀμαρτήσῃ, ὅχι διότι τοὺς ἐλύτῃσεν, ἀλλὰ διότι μετὰ τὴν λύτῃν τοὺς διώρθωσεν. Ἐχάρην, τοὺς λέγει, ὥχι διότι ἐλυτῃσθης, ἀλλὰ διότι ἡ λύτῃν πού

1, Πρὸς Φίλιπ. 4, 12.
2, Ματθ. 6, 28.

1. Πρόκειται μάλιστα διὰ τὴν ἐπ' ἀκοῇ τῆς ἐν Τεκυρῇ Σελεωκείᾳ, ὅπου ἐπ' ἀκοῇ, ὅτι ἐν Κωνσταντίνῳ ἡμεῖς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπην.

ἐδοκιμάσατε, οὐκ ὠδήγησεν εἰς μετάνοιαν. Διότι, ἡ λύπη ποῦ εἶναι σύμφωνας μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μετάνοιαν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ αἰσθάνεται τὴν μετάνοιαν αὐτὴν, δὲν θὰ μεταμελήσῃ ποτὲ διὰ τὴν μεταβολὴν αὐτὴν τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεων του.⁴ Εἴτε λοιπὸν διὰ τὰ ἰδικά σας εἶτε διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα ἐπενόησατε τότε, εἴθε ἄξιοι μωρίων ἑστίον. Ὡς Διότι, ὅταν πονῆσαι κανεῖς διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα, δεκνύει ὅτι ἔχει ἀποσταλικά σπλάγχνα καὶ κίμειται τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ποῦ λέγει «Ποῖος ἀπὸ ταῦς Χριστιανοῦς ἀσθενεῖ πνευματικῶς ἢ καὶ σωματικῶς καὶ δὲν ἀσθενῶ καὶ ἐγὼ μαζί του. Ποιὸς σκανδαλίζεται καὶ πίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ δὲν κοινοῖ καὶ ἐγὼ εἰς τὴν καμινὸν τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἐντροπῆς».⁵ Ὅταν πάλιν κάποιος πονῆσαι διὰ τὰ ἰδικά του ἁμαρτήματα, ἀπασθῆναι καὶ τὴν τιμωρίαν διὰ τὰ ἁμαρτήματα ποῦ ἔπραξεν ἕως τώρα, καὶ μετὰ τὴν λύπην αὐτὴν κατέστηρε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀσφαλέστερον καὶ διὰ τὰ μέλλοντα.

Ἰὲ αὐτὸ καὶ ἐγὼ, ὅταν σὺς ἐβλεπα νὰ κύπτετε πρὸς τὰ κάτω καὶ νὰ στενάζετε καὶ νὰ κτυπᾶτε τὸ πρόσωπόν σας, ἔχαιρα διότι ἐκεκτιμένοι τὸν καρπὸν, ὁ ὁποῖος προκύπτει ἀπὸ τὴν λύπην αὐτὴν. Διὰ τοῦτο καὶ σήμερον θὰ σὺς ὁμιλήσω διὰ τὸ ἴδιον θέμα. Ὅποτε ὅσοι θέλουν νὰ ἔλθουν εἰς γάμον, ἢ νὰ ἐπιδείξουν μεγάλην σκέψιν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ τοῦ θέματος. Διότι ἐάν ὅταν σκοπεύωμεν νὰ ἀγοράσωμεν σπῆν καὶ δούλους ἐξετάζωμεν μετὰ προσοχὴν καὶ ἀκριβείαν καὶ τοὺς πωλητὰς καὶ τοὺς παλαιστέρους κτήτορας, καὶ τῶν ἰδίων τῶν πωλουμένων ἐξετάζωμεν ἄλλων μὲν τὴν κατασκευὴν, ἄλλων δὲ τὴν σωματικὴν κατάστασιν καὶ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἐπιδεικνύουν παρομοίαν καὶ ἀκρίβη μεγαλύτεραν ἐπιμέλειαν ὅσο πρόκειται νὰ λάβουν σύζυγον. Διότι, ὅταν τὸ σπῆν δὲν εἶναι καλόν, δύναται νὰ τὸ πωλήσῃς πάλιν, καὶ τὸν δούλου ποῦ ἀπεδείχθη δύστροπος καὶ κακός, ἔχεις τὴν δυνατότητα νὰ τὸν ἐπιστρέψῃς εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὸν ἠγόρασας. Ὅταν λάβῃς ὅμως γυναῖκα, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἀποδώσῃς πάλιν εἰς τοὺς ἰδικούς της, ἀλλὰ εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ τὴν ἔχῃς μέχρι τέλους εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἄλλως, Ὡς ἂν τὴν ἐκδώσῃς, διότι ἀπεδείχθη κακὴ, ἐμπίπτεις εἰς τὴν μοιχείαν.

συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ὅταν προκειται νὰ λάβῃς γυναῖκα, νὰ μὴ ἀναγκώσῃς μόνον τοὺς πολιτικούς νόμους, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς, νὰ ἀναγκώσῃς τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν πρόκειται νὰ σε κρίνῃ μετὰ τοὺς νόμους ἐκείνους, ἀλλὰ μετὰ τοὺς. Καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι, παραδιδόντες πολλὰκις, συνεπάγονται χρηματικὴν ζημίαν, ἐνῷ ἡ παραβίασις τῶν θείων νόμων συνεπάγεται τὴν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἐκείνο τὸ ἀσθενεσθὲν πῶς τῆς κολάσεως.

Σὺ λοιπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς γυναῖκα, τρέχεις μετὰ πολὺ ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς νομικούς, κάθισαι πλάσιον τῶν Ε καὶ ἐξετάσεις μετὰ κάθε λεπτομέρειαν τί θὰ συμβῇ, ἂν ἀποβάλῃ ἢ σύζυγος ἀτακτος, τί θὰ συμβῇ πάλιν, ἂν ἀποβάλῃ καὶ ἀφήσῃ τέκνον, τί θὰ συμβῇ, ἂν ἀφήσῃ δύο καὶ τρία, καὶ πῶς θὰ χειρισθῇ ἡ περιουσία της, ἐάν ἔχῃ πατέρα, πῶς ἂν δὲν ἔχῃ, καὶ τί μέρος τῆς κληρονομίας της θὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς ἀδελφούς της, τί θὰ περιέλθῃ εἰς τὸν σύζυγον, καὶ τότε θὰ ἀποκτήσῃ πλήρη κυριότητα καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ κανένα νὰ ἀποσπάσῃ κανένα μέρος ἀπὸ τὴν περιουσίαν της, καὶ τότε μπορεῖ νὰ τὴν χάσῃ ὁλόκληρον. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια ἐξετάσεις μετὰ ἀκριβείαν καὶ ζητεῖς ἀπὸ ἐκείνους, μελετᾶς τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ἐπιδικνύων πῶς, ὅπως ὁδηγοῖται, νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς της ὅτε τὸ ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ τὰ χρήματά της.⁶ Ἀ. Κα. ὅμως, ὅπως εἶπα προηγουμένως, καὶ ἂν συμβῇ κάτι ἀπροσδόκητον, ἢ ζημία θὰ εἶναι μόνον χρηματικὴ, ἐν ταῦταις ὁμῶς δὲν ἀνέχεται οὔτε κατ' ἐλάχιστον νὰ τὸ παραβλέψῃς. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀποτὸν, ὅταν πρόκειται νὰ χάσωμεν χρήματα, νὰ ἐπιδεικνύωμεν τόσον ἐνδιαφέρον, καὶ νὰ ἀδιαφορῶμεν τὴν στιγμὴν τοῦ ἐκδιδέντος εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν μας καὶ διὰ τὴν ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ πρέπει, πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, νὰ ἐπιζητῶμεν τοῦτο καὶ νὰ ἐξετάζωμεν μετὰ κάθε λεπτομέρειαν καὶ μετὰ μεγάλο ἐνδιαφέρον. Διὰ τοῦτο παραινῶ καὶ συμβουλεύω, ὅλους ὅσοι πρόκειται νὰ λάβουν σύζυγον, νὰ καταφυγούν πρὸς τὸν μακάριον Παῦλον καὶ νὰ ἀναγνώσουν τοὺς νόμους περὶ γάμου ποῦ ἀναγράφονται ἐκεῖ. Ὡς καὶ, ἀφοῦ μάθουν πρῶτα τί διατάσσει νὰ κάμνουν, ὅταν ἡ γυναῖκα τύχῃ νὰ εἶναι πονηρὰ καὶ ὕπουλος, καὶ ἐκδοσὸς εἰς τὴν μέθην καὶ ὀδύνην καὶ ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη, ἢ ἂν ἔχῃ ἀποδοῇ ἄλλο ἐλάττωμα, καὶ τότε πλεον νὰ σκεφθοῦν διὰ τὸν γάμον. Διότι ἂν ἴσῃς,

4. Β. Ερμ. 7, 9 καὶ 10.
5. Ερμ. 11, 29.

δτι σοῦ εἶδε τὴν ἐξουσίαν νὰ τὴν ἐκδώῃς, ἂν εὐρὴς δτι ἔχει κάποιον ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα, καὶ νὰ λάβῃς ἀλλήν τότε ἔχει βάρος, διότι εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε κίνδυνου. Ἄν ὁμοῦ δὲν τὸ ἐπιτρέπῃ αὐτὸ καὶ διατάσῃ, ἐκτός μόνον εἰς τὴν περίπτωση τῆς μοιχείας, εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις νὰ δεχῇς νὰ τὴν κρατῇς εἰς τὴν αἰκίαν σου, τότε λάβε τὰ μέτρα σου νὰ ἐξασφαλισθῇς, διότι ἄλλως εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ ὑποφέρῃς ὅλην τὴν πονηρίαν τῆς γυναίκας. C Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι βαρὺ καὶ ἀνυπόφορον, τότε κόψε τὸ πᾶν καὶ φρόντισε, ὥστε νὰ λάβῃς γυναῖκα καλὴν καὶ ἡπίαν καὶ πεποιθικὴν, μὲ τὴν πεποίθησιν δτι κατ' ἀνάγκην θὰ συμῶθι τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, ἢ, δηλαδὴ, θὰ λάβῃς κακὴν γυναῖκα καὶ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπομείνῃς τὴν κακίαν τῆς ἢ ἂν δὲν τὸ θέλῃς αὐτὸ, θὰ τὴν διώξῃς καὶ θὰ ἐμπέσῃς εἰς τὸν νόμον περὶ μοιχείας. «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ διώξῃ τὴν γυναῖκα του», λέγει, «χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γένῃ αὐτὴ μοιχαλὶς, ἐὰν συζυγῇ ἄλλον. Καὶ ἕκαστος τοῦ θὰ συμφεσθῇ διαφευγμένην γυναῖκα, γινετα μοιχὸς»⁶. Ἄν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχωμεν μελετήσῃ καὶ τὰ σκεψώμεν καλῶς πρὸ τοῦ γάμου, γνωρίζοντες καὶ τοὺς νόμους αὐτοὺς, θὰ καταβάλωμεν καθὲς προσπάθειαν, ὥστε ἐξ ἀρχῆς νὰ λάβωμεν μίαν γυναῖκα ποὺ νὰ εἶναι καταλλήλος καὶ σύμφωνας πρὸς τὸν ἰδικὸν μᾶς χαρακτῆρα. Καὶ ἂν λάβωμεν τέτοιαν σύζυγον, δὲν θὰ ἔχωμεν τοῦτο μόνον τὸ κέρδος, ὅτι, δηλαδὴ, δὲν θὰ ἀναγκασθώμεν ποτὲ νὰ τὴν διώξωμεν, ἀλλὰ καὶ θὰ τὴν ἀγαπήσωμεν μὲ δύναμιν, ὅπως μᾶς διέταξεν ὁ Παῦλος. Διότι, ἀφοῦ εἶπε καὶ ἄνδρες νὰ ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας σας, δὲν ἐσταμάτησεν ἔως ἐκεῖ, ἀλλὰ μᾶς ἔδωκε καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀγάπης συνεχίζων «καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν».

Καὶ πῶς ἠγάπησεν ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, πῆς μου, «διότι παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του εἰς θάνατον ὑπὲρ αὐτῆς»⁷. Ὡστε καὶ ἂν χρειασθῇ νὰ ἀποθάνῃς ὑπὲρ τῆς γυναίκας σου, νὰ μὴ τὸ ἀποφύγῃς. Διότι, ἐὰν ὁ Κύριος ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν τόσο πολύ, ὥστε καὶ νὰ θυσιασθῇ δι' αὐτήν, πρέπει οὐ πολὺ περισσότερο ν' ἀγαπᾷς τόσο πολύ τὴν ἐκκλησίαν σου. Ἀλλὰ αἱ ἰδίαις μέντοι κατέκρινον τὸν νυμφίον τὸ κάλλος τῆς νυμφὸς παρὰ τὴν ἀρετὴν

6. Ματθ. 5, 32.
7. Ῥωμ. 6, 9.
8. Ἀποκτ.

τῆς ψυχῆς τῆς. Εἰ δὲν εἶναι, ὁμοῦ δυνατόν νὰ τὸ ἱσχυρασθῇ αὐτὸ κανεὶς. Ὅτι πραγματικὰ δὲν ἦταν ὥραια καὶ ἐπὶ πλεον ἦταν ἀκάθαρτος, ἄκουσε τὰ ἑξῆς. Ἄκου, δηλαδὴ, εἰπὲν «παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του ὑπὲρ αὐτῆς, προσέθεσε καὶ νὰ ἀγιάσῃ αὐτήν, ἀφοῦ τὴν καθαρίσῃ μὲ τὸ λουτρὸν τοῦ ὕδατος, ἢ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος»⁸. Μὲ τὸ νὰ εἶπῃ δὲ «ἀφοῦ τὴν καθαρίσῃ», ἔδειξεν δὲ πρῶτα ἦταν ἀκάθαρτος καὶ μιαινός, καὶ, ὅχι, ὅπως ἀκάθαρτος, ἀλλὰ εἶχε φθάσει, εἰς τὴν ἐσχάτην ἀκαθαρσίαν. Διότι ἐρρυπανετο ἀπὸ τὴν κνίσαν, καὶ τὸν καπνὸν καὶ τὰς κηλίδας τοῦ αἵματος καὶ ἀπὸ ἀναρθελήτους παρομοίας ἄλλας ἀκαθαρσίας. Καὶ ὁμοῦ δὲν ἀπεστράφη τὴν ἀσχίμην αὐτῆς, ² 4 Ἀλλὰ μετέβαλε τὴν ἀποκρουστικὴν αὐτῆς καὶ διασάρεσεν κατὰστα οἶν τῆς, τὴν μετέπλασε, τὴν μετερρύνθησε καὶ ἐσυγχώρησε τὰς ἁμαρτίας τῆς. Αὐτὸν, λοιπόν, νὰ μνησθῇς καὶ σὺ. Καὶ ἂν ἡ σύζυγός σου πράξῃ ἀπειρα εἰς βάρος σου ἁμαρτήματα, νὰ τῆς τὰ συγχωρήσῃς ὅλα. Καὶ ἂν ἡ γυναῖκα σου θὰ λάβῃς εἶναι δυστροπὸς, φρόντισε νὰ τὴν ἀλλάξῃς μὲ τρόπον ἥπιον καὶ πρᾶον, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἠλλάξε τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ δὲν ἐξήλειψε μόνον τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς, ἀλλὰ ἐξηφάνισε καὶ τὸ γῆρας αὐτῆς, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὅλος ἐπέτελε μὲν αὐτὸν ἁμαρτημάτων. Καὶ αὐτὸ τὸ ὑποδύλωνε ὁ Ἰβίς ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «καὶ ἔτο νὰ τὴν στήσῃ εἰς τὸ πλεονεξόν του ὡς ἄλλην νυμφὴν ἐνδοξὴν τὴν Ἐκκλησίαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ καυῆς στίγμα ἢ ρυτίδα»⁹. Διότι δὲν τὴν ἔκανε μόνον ὥρασαν. Ὡς ἀλλὰ καὶ νέαν, ὅχι ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν συνήθειαν τῆς διαθέσεως.

Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον ἀξιοθαύμαστον, ὅτι, δηλαδὴ ἐνῷ τὴν ἔλαβε ὁμορφὴν καὶ ἀσχημὴν καὶ ἀποκρουστικὴν καὶ γηρασμένην, ὅχι μόνον δὲν ἀπεστράφη τὴν ἀσχίμην τῆς, ἀλλὰ καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν θάνατον καὶ τὴν μετέπλασεν εἰς ἓνα κάλλος ἀνέκφροστον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι βιαιότερα ἀπὸ αὐτὸ, πολλὰς φορὰς τοῦ τὴν ἐθέλετε νὰ γεμίξῃ ρυτίδας καὶ νὰ κηλιδωνετο, δὲν τὴν ἐκθίμκει οὐτε τὴν ἀποκόττει, ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ μένει στοθερὰ δίπλα τῆς καὶ τὴν περιποιεῖται καὶ τὴν θερά-

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πραγματικὰ, πῆς μου, πόσο ἠμάρτησαν μετὰ τὴν

8. Ῥωμ. 6, 9.
9. Ῥωμ. 6, 22.

προσέλευσιν των εις την πίστιν, και όμως δεν τους απεστράφη. 'Επί παραδείγματι, εις τους Κορινθίους αυτούς που εξεστράφη εις πορνείας ήταν μέλος της 'Εκκλησίας. 'Αλλά δεν απέκοψε το μέλος αυτό, παρά το διώρρωσεν.¹ 'Ολη ή 'Εκκλησία των Γαλατών απεσκήρτισε και κατέπεσαν εις τον 'Ιουδαϊσμόν. Όμως ούτε εκείνην δεν την εξεδίωξε, αλλά την εξεράπτει δια του Παύλου και την επανέφερεν εις την παλαιάν κατάστασιν υγείας.² Όπως ακριβώς εις τα ίδια μας σώματα, όταν εμφανισθή κάποια άρρώστια, δεν αποκόπτομεν το νοσούν μέλος, αλλά το θεραπεύομεν, το ίδιον κάμνομεν και με την γυναίκα. 'Εάν εμφανισθή εις αυτήν κάποια πονηρία μη εκδιώκεις την γυναίκα, αλλά εξαφάνισε την πονηρίαν της βέβαια, την γυναίκα είναι δυνατόν να την διορθώσωμεν, ενώ ένα άνθρωπον μέλος του σώματος πολλὰς φορές είναι αδύνατον να το θεραπεύσωμεν. 'Ο και ενώ γνωρίζομεν, ότι ή κατάσταση του είναι άμικτος, ούτε τότε δεν το αποκόπτομεν. 'Αλλά πολλοί του έχουν συχνά και πόδα διαστραμμένον και σκέλος χωλόν και χείρα παράλυτον και άπονεκρωμένην και οφθαλμόν άχρηστευμένον, ούτε τον οφθαλμόν εκρίζουσιν, ούτε το σκέλος αποκόπτουσι, ούτε την χείρα, αλλά, μολονότι βλέπουν ότι το σώμα των δεν κερδίζει, τίποτε από τα άχρηστα αυτά μέλη, αλλά προσβίδουν και μεγάλην άσχημίαν εις τα λοιπά μέλη, εν ταύτοις εξακολουθούν να τα διατηρούν μέχρι τέλους από μίαν εμφύτου αγάπην, προς αυτά ως μέλη του ίδιου σώματος των. Πώς λοιπόν δεν είναι άριστον, εκεί που είναι αδύνατος ή διορθωσις και δεν υπάρχει κανένα κέρδος, να επιδικνύωμεν τόσην φροντίδα, Ε ενώ εκεί που υπάρχουν καλοί έλπίδες και δυνατό να επέλθη μεγάλη μεταβολή, να αποκλειώμεν την θεραπείαν. Διότι ή εκ φύσεως σωματική άναστροφα είναι αδύνατον να διορθωθή, ενώ μίαν διαστραμμένην ψυχην είναι δυνατόν να την μεταπλάσωμεν.

'Εάν ισχυρίζεσαι, ότι και αυτής ή νόσος είναι άθεράπευτος και παρά τὰς προσπάθειάς που κατέβαλες, αυτή έμμένει εις τον ίδιον της διαστραμμένον χαρακτήρα, ούτε και τότε πρέπει να την εκδιώξωμεν. Διότι και το μέλος του σώματος που πάσχει από άμικτον νόσημα δεν αποκόπτεται. Και ή γυναίκα σου είναι ίδιόν σου μέλος

1.. Πρβλ Κορινθ. Β' 8

12 Περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος εἰς τὴν ἐκτὴ Γαλιτα. ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου.

Διότι λέγει, «Θα γίνουν αι δύο μια σὰρξ πλέον διὰ τῆς συζυγίας»³ Καὶ εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν τοῦ μέλους τοῦ σώματος, δὲν ἔχομεν κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν περιποίησιν του, όταν ἡ νόσος προχωρήσῃ εἰς σημεῖον ὥστε νὰ εἴναι ἀνίατος.⁴ Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τῆς γυναίκας, καὶ ἂν ἡ νόσος τῆς παραμένη ἀνιάτος, ἐπιφυλάσσεται δ' ἡμῶς μέγας ὁ μισθὸς διὰ τὴν διδασκαλίαν μας καὶ τὴν προσπάθειαν διαπαιδαγωγήσεως τῆς. Καὶ ἂν ὁκώμῃ δὲν κερδίσῃ τίποτε ἐκείνη ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας διδασκαλίαν, ἡμεῖς θὰ λάβωμεν μεγάλην ἀνταμοδίην ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑπομονήν μας, διότι ὅλην αὐτὴν τὴν ὑπομονὴν τὴν ἐδείξαμεν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπεμείνωμεν με πραότητα τὴν κακίαν τῆς, καὶ ἐκρατήσαμεν τὸ μέλος μας. Διότι, ἡ γυναίκα εἶναι ἀνοπόδαστον μέλος μας. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὴν ἀγαπῶμεν. Πράγμα που ἀκριβῶς εἰδίδασκεν ὁ Παῦλος καὶ λέγειν: «Ἔτσι ὅφελουν οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαπῶν τὰς γυναῖκας των ὡς τὸ ἴδιον τὸν σῶμα. Διότι καὶ οἱ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τρέφει καὶ περιβάλλει τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Διός, εἰμένα μέλη τοῦ σώματος του, ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστά του».⁵ Διότι ὅπως λέγει, ἡ Εὐὰ ἐπλάσθη ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ 'Αδάμ, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἐπλάσθημεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐννοεῖ με τὴν φράσιν ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστά του. 'Αλλά ὅτι ἡ Εὐὰ ἐπλάσθη ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλευρὰν τοῦ 'Αδάμ, τὸ γνωρίζομεν διότι καὶ τὸ ἀναφέρει, σαφῶς ἡ Γραφή, ὅτι ἔφερεν ἐκτοσὶν εἰς τὸν 'Αδάμ καὶ ἐκοιμήθη ἐαυτοῦτα.⁶ καὶ ἔλαβε μίαν πλευρὰν αὐτοῦ καὶ κατεσκεύασε καὶ ἐμορφώθη τὴν γυναίκα. Ὅτι δὲ καὶ ἡ Ἐκκλησία προήλθεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοῦ δύναται νὰ τὸ ἀποδείξῃ. Καὶ αὐτὸ τὸ δεκνύει ἡ Γραφή. 'Οταν δηλαδὴ, ὁ Χριστὸς ὡδηγήθῃ εἰς τὸν σταυρὸν καὶ ἐκαρφωθῇ καὶ ἀπέθανεν ἄφω ἐπλήσιασεν ἕνας ἀπὸ τὰς στρατιώτας, διὰ νὰ διαπισπῶσιν ἀσφαλέστερον τὸν θάνατόν του, ἐκτύπησε τὴν πλευρὰν με λόγχην καὶ αἰκτωὺς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πληγὴν αἷμα καὶ ὕδωρ.⁷ Καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐδημιουργήθη ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία. Καὶ τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χρι

13. Γεν 2, 24

14. 'Ιερο 5, 28-30.

15. Πρβλ Γεν 3, 21-23.

16. Ιωαν 19, 34.

οτός, θταν λέγῃ. «Εάν δὲν γεννηθῇ κανεὶς πνευματικῶς ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ὁνίου βαπτίσματος καὶ ἀπὸ τοῦ Ἁγ.ον Πνεύματος, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»¹⁷ Τὸ αἷμα τὸ ὁνομάζει πνεῦμα καὶ γεννώμεθα μὲν μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, τρεφόμεθα ὅμως μὲ τὸ αἷμα του. Βλέπετε πῶς προερχόμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὰ ὀστά αὐτοῦ, γεννώμενοι καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκείνου καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Ὡ καὶ καθὼς ἡ γυναῖκα κατασκευάζεται, θταν ἐκαιμάτο ὁ Ἄδαμ, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὴν πλευράν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν θάνατόν του.

Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὴν γυναῖκα δι' αὐτὸ μόνον, διότι, ἐπὶ τοῦ εἶναι μέλος μας καὶ ἐδημιουργήθη ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ ἡμᾶς ἀλλὰ διότι ὁ Θεὸς ἔθεσε καὶ νόμον δ' αὐτό, λέγων τὰ ἑξῆς. «Διὰ τὸν σύνδεσμον αὐτὸν εἰς τὸ μέλλον κάθε ἄνθρωπος θὰ ἀφῇ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ συνδέεται στενὸτατα μὲ τὴν γυναῖκα του, ὥστε οἱ δύο νὰ γίνουν πλέον μία σὰρξ διὰ τῆς συζυγίας»¹⁸ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος μᾶς ἀνέγνωσεν αὐτὸν τὸν νόμον, διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ποικλοτρόπως πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦτον. Ἐ καὶ προσεξε τὴν ἀποστολικὴν του σοφίαν ὅστε μόνον ἀπὸ τοὺς θείους νόμους ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους μόνον μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο μαζί κατὰ τέτοιον τρόπον, που ὁ μὲν ἄνωτερος καὶ περισσότερον καλλιεργημένος πνευματικῶς νὰ ὁδηγῇ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς γυναίκας ἀπὸ τοὺς θείους νόμους, ὁ δὲ ἄσθενής ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους καὶ γενικώτερον τοὺς νόμους τῆς φύσεως, διὰ τοῦτο ἀρχίζει ἀπὸ τὰ κατορθώματα τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰσάγει τὴν παρὰ νεον ὡς ἑξῆς. «Ἀγαπάτε τὰς γυναῖκας σας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν»¹⁹ Ἐπειτα πάλιν τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους. «Ἐτσι ὁφείλουσι οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαποῦν τὰς γυναῖκας τῶν ὧν τὰ ἴδια τῶν σώματων»²⁰ 2 ο Α' Ἐπειτα πάλιν ἀπὸ τὸν Χριστόν. «Διότι εἰμεθα μέλη τοῦ σώματός του, ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστά του»²¹ Ἐπειτα πάλιν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα: «Δι' αὐτὸ θὰ ἐγκαταλείψῃ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολληθῇ πρὸς

17. Ἐφθ. ἀν. 3, 6

18. Γεν. 2, 24.

19. Ἐφεσ. 5, 28

20. Ἐφθ. ἀν. στ. 28.

21. Ἐφθ. ἀν. στ. 30.

τὴν γυναῖκα του»²² Καὶ ἀφοῦ ἀνέγνωσεν αὐτὸν τὸν νόμον λέγει: «Ἡ ἀλήθεια δὲ αὐτὴ περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἔως τώρα ἦταν ἀγνωστον μυστήριον καὶ μᾶς ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶνα, μεγάλης σημασίας»

Ἀλλὰ, πές μου, πῶς εἶναι μεγάλης σημασίας. Διότι ἡ κόρη που ὅλον τὸν καιρὸν μένει εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δὲν εἶχεν ἴδει ποτὲ τὸν γαμβρόν, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῶσόν πολὺ τὸν ποθεῖ καὶ τὸν ἀγαπᾷ, ὥσάν νὰ εἶναι ἰδικόν της σῶμα. Ὁ ἄνδρας πάλιν, αὐτὴν ποὺ ποτὲ δὲν τὴν εἶδε, μὲ τὴν ὁποῖαν δὲν ὠμίλησε ποτὲ. Ἐ καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τὴν προτιμᾷ ἀπὸ ὅλους καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους, καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς γονεῖς του. Οἱ γονεῖς, πάλιν, ἀν' ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν χρειάζονται νὰ πληρωσούν χρήματα, ὑποφέρουν, πονοῦν καὶ συρραυν εἰς τὸ δικαστήριον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀφῆρσαν τὰ χρήματα. Εἰς ἄνθρωπον ὅμως, ποὺ ποτὲ δὲν τὸν εἶδον συχνά, οὔτε τὸν ἐγνωρσαν, ἐμπιστεύονται τὴν θυγατέρα τῶν καὶ προῖκα πολλῶν χρημάτων. Καὶ μάλιστα τὸ κάμνουν αὐτὸ μὲ χαρὰν καὶ δὲν τὸ θεωροῦν ζημίαν. Ἀλλὰ, ἐνῶ βλέπουν τὴν θυγατέρα τῶν νὰ ἀπάγεται, δὲν θλιβαίνονται, τὴν μετ' αὐτῶν προσφιλεῖ συμβῶσιν της, δὲν πονοῦν, δὲν ὑποφέρουν, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦνται καὶ θεωροῦν εὐχὴς ἔργον νὰ ἴδουν καὶ τὴν θυγατέρα τῶν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῶν, καὶ μαζί μὲ ἐκεῖνην καὶ πολλὰ χρήματα. C "Ὁλο, λοιπόν, αὐτὰ ἔχει, ὅτι διὰ τοῦ ὁ Παῦλος, ἐπὶ δηλαδὴ, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο νεόνυμφοι ἀφῆσαν τοὺς γονεῖς τῶν συνδέονται στενῶς μεταξύ τῶν καὶ ἡ συνένωσις αὐτῇ γίνεται ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν συνήθειαν τόσο μακροῦ χρόνου, καὶ παρατηροῦν, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶνα ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ἐστὶ Θεὸς ἐνέπνευσε τοὺς ἔρωτας αὐτοὺς καὶ παρεσκεύασεν, ὥστε ὅλο, καὶ οἱ γονεῖς ποὺ ὑπονοθεύουν τὴν κόρην τῶν καὶ τὸ ζεῦγος τῶν νεονύμφων νὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ μὲ χαρὰν, λέγει: «Τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶνα μεγάλης σημασίας» καὶ ὅπως συμβαίνει, μὲ τὰ βρέφη, τὰ ὁποῖα γινώσκουν ἀμέσως τοὺς γονεῖς τῶν ἀπὸ τὴν ὄψιν, χωρὶς ἀκόμα νὰ ὁμιλοῦν, ἔτσι καὶ ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς κατευθύνῃ. Ὁ κανεὶς νὰ τοὺς προτρέπῃ καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύῃ, ὁ μίσεως, μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα συμπληρούσονται μεταξύ τῶν. Ἐπε το, θταν παρετήρησε νὰ γίνεταί τὸ ἴδον καὶ μὲ τὸν Χριστόν, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν Ἐκκλησίαν

22. Ἐφθ. ἀν. στ. 31

23. Ἐφθ. ἀν. στ. 32

ἐξεπλάγη καὶ ἐθαύμασε. Πῶς λοιπὸν ἐγινε αὐτὸ μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν;

Ὅπως, δηλαδή, ὁ γαμβρὸς ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ ἔρχεται πρὸς τὴν νύμφην, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀφήσας τὸν πατρικὸν θρόνον καὶ ἦλθε πρὸς τὴν νύμφην. Καὶ δὲν ἐκάλεισεν ἡμᾶς ἀπὸ ἀλλὰ αὐτὸς ἦλθε πρὸς ἡμᾶς. Ὅταν ἀκούῃς, ὅτι ἀφῆκε, μὴ σκεφθῇς μετακινήσειν, ἀλλὰ συγκατάθεσεν. Διότι, καὶ ὅταν ἦσαν μαζί μας, ἦταν ταυτοχρόνως μαζί μὲ τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι «τὸ μυστήριον αὐτοῦ ἔχει μεγάλην σημασίαν». Εἶναι πράγματι μέγα μυστήριον ποῦ γίνεται καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν ὅταν ὁμοῦ ἴδω, ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Τότε ἐκπλήττομαι καὶ θαυμάζω. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ εἶπε, ὅτι «τὸ μυστήριον αὐτοῦ εἶναι μέγα», προσέθεσεν «λέγω δὲ τοῦτο ἀναφερόμενος εἰς τὴν πνευματικὴν ἑνωσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι δηλαδή ἐλέγχθη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας περὶ τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναῖκος, τὸ αὐτὸ ἐπληρώθη καὶ ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς μυστικῆς ἐνωσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας». Τώρα λοιπὸν ποὺ γνωρίζεις πόσον μεγάλο μυστήριον εἶναι ὁ γάμος καὶ τοιοῦτο σημαντικοῦ πράγματος εἶναι τύπος, νὰ μὴ σκέπτεσαι πλέον ἐπιπολαιῶς καὶ ὅπως τυγχέῃ δι' αὐτόν, καὶ νὰ μὴ ζητῇς πλοῦτον χρημάτων, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς νύμφην. Διότι δὲν πρέπει νὰ θεωρῇς τὸν γάμον ἐμπόριον, ἀλλὰ συγκληρώσειν τῆς ζωῆς τῶν συζύγων.

Διότι, πραγματικὰ, ἤκουσα πολλοὺς νὰ λέγουν, ^{2 *} Ἀ δὲ ὁ θεὸς ἐγίνε πλουσιώτερος ἀπὸ τὸν γάμον. Ἐννῆσαν ἦσαν πτωχοί. Τώρα ποὺ ἔλαθε πλουσίαν σύζυγον, ἔχει πλούτη καὶ ἀπολαύματα. Τ λέγεις, ἀνθρώπε μου, Ἐπιθυμῶ νὰ κερδίσῃς πλούτη ἀπὸ τὴν σύζυγόν σου καὶ δὲν ἐντρέπῃσαι, καὶ δὲν κοκκίζεις. Καὶ δὲν κρύπτῃς, μέσα εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἐπικηλθῇς κέρδη μὲ τέτοιον τρόπον. Εἶναι αὐτὰ λόγια ἀνδρός. Ἔργον τῆς γυναῖκος εἶναι ἕνα νὰ διαφυλάττῃ τὰ χρήματα ποὺ συγκεντρώνονται, νὰ διατηρῇ τὰ εἰσοδήματα καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν οἰκίαν. Διότι καὶ ὁ Θεὸς μᾶς τὴν ἔδωκε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς βοηθῇ εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐπειδὴ τὴν ζωὴν μας συνήθως τὴν συγκροτοῦν τὰ δύο αὐτά, αἱ πολιτικαὶ καὶ αἱ ἱερωτικαὶ ὑποθέσεις, ὁ Θεὸς τὰ ἐχωρίσεν αὐτὰ τὰ δύο, καὶ εἰς αὐτὴν μὲν ἀνέθεκε τὴν φροντίδα τῆς οἰκίας. Β εἰς

δὲ τοὺς ἀνδρας ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως, ποὺ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀγοράν, τὰ δικαστήρια, τὴν βουλὴν, τὰ στρατιωτικὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἡ γυναῖκα δὲν δύναται νὰ ριφῇ ἀκόνητον ὅτε βέλος, δύναται ὁμοῦ νὰ λάβῃ τὴν ρόκαν καὶ νὰ ὁράνῃ εἰς τὸν ἀρχαγεῖον καὶ νὰ διευθετήσῃ καλῶς ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς οἰκίας. Δὲν δύναται νὰ εἰσηγηθῇ γνώμην εἰς τὸ βουλευτήριον, δύναται, ὁμοῦ νὰ εἰσηγηθῇ γνώμην διὰ τὰ οἰκιακὰ πράγματα καὶ πολλὰς φορές ἔχει θαυτέραν γνώσιν ἀπὸ τὸν ἄνδρα διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς οἰκίας. Δὲν δύναται νὰ χειρισθῇ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις, δύναται ὁμοῦ νὰ ἀναθάρσῃ καλῶς τὰ παῖδά τὸ σημαντικώτερον κτήμα. Ἐ δύναται νὰ διακρίνῃ τὰς πανουργίας τῶν θεραπευτῶν καὶ νὰ συγκρατῇ τὴν ἀκαγένειαν εἰς τὸ ὄψος τῆς, νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν σύζυγον ὅλην τὴν ἄλλην ἐλευθερίαν καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ὅλας τὰς οἰκιακὰς φροντίδας καθὼς αὕτη φροντίζει διὰ τὰς ἀποθήκας, διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἐλαίου, τὴν μαγειρικὴν, τὴν ἐτοιμασίαν τῶν ἐνδυμάτων, ὥστε νὰ εἶναι, εὐπρόσωπα, καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ποὺ ὅτε ἀρμόζουν εἰς τὸν ἄνδρα ὅτε εἶναι ἐγκροτον νὰ τὰ ἐκτελέσῃ, ὅσον καὶ ἂν τὸ θέλῃσιν. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς θείας προνοίας, αὐτὰς, δηλαδή, ποὺ εἶναι χρήσιμος εἰς τὰ μεγαλύτερα, εἰς τὰ μικρότερα νὰ εἶναι ἀδεξιώτερος καὶ ἀχρηστός, ὥστε ἡ χρησιμότης τῆς γυναῖκος νὰ γίνῃ ἀναγκαία. Β Διότι, ἔαν ἔκαμνε τὸν ἄνδρα νὰ εἶναι ἱκανὸς καὶ κατὰλληλος καὶ διὰ τὰ δύο, τότε τὸ νέος τῶν γυναικῶν θὰ κατήντα εὐκαταφρόνιτον. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν, ἔαν ἀνέθετον εἰς τὴν γυναῖκα τὸ μεγαλύτερον καὶ χρησιμώτερον θὰ καθίστα τὰς γυναῖκας ἀλαζονικάς. Διὰ τοῦτο ὅτε καὶ τὰ δύο τὰ ἀνέθετον εἰς ἕνα, διὰ νὰ μὴ μειωθῇ τὸ ἄλλον φύλον καὶ νομισθῇ ὅτι εἶναι περιττόν. Ὅτε πάλιν ἐμοίρασεν ἔξ Ἰσοῦ εἰς τὰ δύο φύλα ὅλα τὰ ἔργα, διὰ νὰ μὴ προσέλθῃ καμμία διαμάχη ἀπὸ τὴν ἰσοτιμίαν καθὼς αἱ γυναῖκες θὰ διεξεδίκουν ἀπὸ τοὺς ἀνδρας τὰ πρωτεία. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως προνοῶν διὰ τὴν εἰρήνην καὶ διατηρῶν δι' ἕκαστον τῶν δύο φύλων τὴν ἀριεξουσίαν θεοῦ του, διήρесе τὴν ζωὴν μας εἰς αὐτὰ τὰ δύο, καὶ τὸ μὲν ἀναγκαϊότερον καὶ χρησιμώτερον τὸ ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ μικρότερον καὶ κατωτέρον τὸ ἀνέθεσεν εἰς τὴν γυναῖκα, Ἐ ὥστε ὁ μὲν ἄνδρας νὰ χαίρῃ μεγαλύτερας τιμῆς, διὰτ' ἁπλῶς τὸ ἀναγκαϊότερον ἔργον ἢ δὲ γυναῖκα μὲ τὴν κατωτέραν τῆς ὑπηρεσίαν νὰ μὴ ἐπαναστατῇ κατὰ τοῦ συζύγου.

Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἃς ἐπ' ἡρώμεν

ένα μόνον, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος, διὰ τὴν ἔχουμεν εἰρήνην καὶ νὰ χαίρωμεθα τὴν ζωὴν μας μετ' ὁμόνοιας καὶ διαρκῆ εἰρήνην. Διότι ὁ ἄνδρας ποὺ ἔλαβε πλούσιον σύζυγον, ἔλαβε μᾶλλον δυνάστην παρὰ γυναῖκα. Διότι, ὅταν αἱ γυναῖκες καὶ χωρὶς τὸν πλοῦτον εἶνα γεμάται ἀλαζονείαν καὶ φιλοδοξίαν, ἂν προστεθῇ καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ πῶς ἡμποροῦν νὰ γίνων ὑποφερταὶ ἀπὸ τοὺς συζύγους των. ²¹⁸ Ἄ Ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ λαμβάνει σὸν μόνον ἢ πτωχότεραν γυναῖκα, αὐτὸς λαμβάνει φθονὸν καὶ σύμμαχον καὶ εἰσάγει εἰς τὴν οἰκίαν του ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Διότι ἡ ἀνάγκη τῆς πενίας τὴν υποχρεώνει νὰ περιποῖηται τὸν ἄνδρα τῆς μετὰ κάθε φροντίδα καὶ νὰ ὑποχωρῇ εἰς ὅλα καὶ νὰ ὑπακούῃ. Καὶ ἔτσι ἀφαιρεῖ κάθε αἰτίαν διαμάχης καὶ ἀλαζονείας καὶ αὐθαλείας καὶ γίνεται σύνδεσμος εἰρήνης καὶ ὁμόνοιας καὶ ἀγάπης καὶ συμφωνίας. Συνεπῶς, ὅς μὴ ἐπιδικώμεν πῶς νὰ ἔχουμεν χρήματα, ἀλλὰ πῶς νὰ ἔχουμεν εἰρήνην, διὰ τὴν ἀπολαύσωμεν τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο ἐβεσπίασθ' ὁ γάμος, διὰ τὴν ἔχουμεν εἰς τὴν ζωὴν βοήθειαν, καὶ λιμένα διὰ νὰ καταφεύγωμεν, καὶ παρηγοροῦν εἰς τὰ ἐπιτεκνέμενα κακά, διὰ τὴν συζητῶμεν εὐχάρστια μετὰ τὴν γυναῖκα, καὶ ὅχι νὰ γεμίζωμεν τὴν οἰκίαν μας μετὰ πολέμους καὶ μάχας, ὅχι διὰ νὰ ἔχουμεν ἔριδας καὶ φιλονικίας, ὅχι διὰ νὰ στασιάζωμεν μετὰς μας καὶ νὰ κἀμνω μὲν τὸν θ. οὐν ἀβύσσον. ²¹⁹ Πόσοι πλούσιοι ποὺ ἔλαβον εὐτόρους συζύγους, πύθηνον μὲν τὴν περσοῦσίαν των, ἀλλὰ κατέλειπον τὴν χαρὰν καὶ τὴν ὁμόνοιαν, διεξάγουσι καθήμερον νὰς μάχας εἰς τὴν τράπεζαν, φιλονικιοῦν. Καὶ πόσοι πτωχοὶ, ποὺ ἔλαβον πτωχότερας συζύγους, ἀπολαμβάνουν τὴν εἰρήνην καὶ βλέπουν αὐτὸν τὸν ἥλιον μετὰ εὐφροσύνην. Ἐνῷ αἱ πλουσίαι, ποὺ ζοῦν μέσα εἰς τὴν πολυτέλειαν, ἠχρήθησαν πολλὰς φορές ἐξ αἰτίας των γυναικῶν ν' ἀποθάνουν καὶ ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ποροῦσαν ζωὴν. ²²⁰ Ἐποὶ δὲν ἔχομεν κανένα ὄφελος ἀπὸ τὰ χρήματα, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἐνάρετος ψυχὴ. Καὶ τί χρειάζεται νὰ ὁμιλῶ διὰ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν. Διότι ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκλισην χρημάτων πολλὰς φορές ἡ πλούσια σύζυγος μᾶς παραδιδάττει.

Συμβαίνει, δηλαδὴ, αὐτοὶ ποὺ ἐξήρτησαν τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν προίκα τῆς συζύγου, μετὰ ἀπὸ τὸν πρόωρον θάνατόν της, νὰ ἀναγκάζονται ἀπὸ τοὺς συγγενεὺς τῆς νὰ καταβάλλουν ὅλην τὴν προίκα. Ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποὺ ἐνομάγησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κατώρθωσαν νὰ διασωσούν μόνον τὸ σῶμα τους. Ἐστὶ καὶ αὐτὰς ὕστερα ἀπὸ πολ-

λὸς φιλονικίας καὶ μάχας καὶ ὕβρεως καὶ δικαστήρια, εἰς τὸ τέλος ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ δικαστήρια αὐτὰ, ἔχων μόνον τὸ σῶμα τοῦ ἐλευθέρου. Καὶ ὅπως οἱ ἀπληστοὶ ἔμποροι φορτώνουν τὸ πλοῖον μετὰ ὑπέρτονον φορτίον, ὁ πέραν ἀπὸ τὸ ὄριον αὐτοχρῆς του, καὶ καταβυθίζου συνηθῶς τὸ σκάφος καὶ χάνουν τὰ πάντα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ συνάπτουν πλουσίους γάμους, ἐκεῖ ποὺ νομίζουσι διὰ ἀπείτησαν μεγάλην περιουσίαν μετὰ τὴν προίκα τῆς συζύγου, εἰς τὸ τέλος χάνουν καὶ τὰ ἱδικά των. Καὶ ὅπως ἐκεῖ μία σύντομος εἰσβολὴ τοῦ κυματός θωπίζει τὸ σκάφος, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἐπελθὼν ὁ πρόωρος θάνατος μᾶς μετὰ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀφαιρεῖ καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του.

Ἀναλογιζόμενοι, λοιπόν, ὅλα αὐτὰ, ὅς μὴ ἀποβλέπωμεν εἰς τὰ χρήματα ἀλλὰ εἰς τὸ χρηστὸν ἦθος, τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. ²¹⁹ Ἄ Διότι, γυναῖκα σωφρον καὶ μετρισταθῆς καὶ ἡπία, καὶ ἂν εἴναι πτωχὴ, θα θυνθῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν πενίαν καλῶτερα ἀπὸ τὸν πλοῦτον. Ἐνῷ ἡ ἐρρωμένη καὶ ἡ ἀκόλαστος καὶ ἡ φιλικὴ, ἀκόμα καὶ ἂν εὖρῃ ἀναριθμήτους θησαυροὺς εἰς τὴν οἰκίαν, θα τοὺς διασκορπίσῃ ταχύτερον καὶ ἀπὸ τὸν ἄνεμον καὶ θα ρίξῃ τὸν ἄνδρα εἰς μυρίας συμφοράς μαζί μετὰ τὴν πενίαν. Μὴ ζητῶμεν, λοιπόν, πλοῦτον, ἀλλὰ τὴν γυναῖκα ποὺ ὀφθαλμοφανῶς καλῶς τὰ ὑπάρχοντά μας. Πρῶτα μάθε ποῖα εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γάμου καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔχει εἰσαχθῇ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ μὴ ζητῆς τίποτε περισσώτερον. Ποῖα εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γάμου καὶ διὰ ποῖον λόγον τὸν ἔδωκεν ὁ Θεός. Ἀκούσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει «Διὰ τὸν κινδύνον τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ὅς ἔχη καθένας τὴν σύζυγον του». ²²⁰ Δὲν εἶπε, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν πενίαν, ἢ διὰ τὴν ἀπόκτησιν πλούτου. Ἀλλὰ τί εἶπεν. Διὰ τὴν ἀποφευγῶμεν τὴν πορνείαν, διὰ τὴν καταστειλώμεν τὴν ἐπιθυμίαν, διὰ τὴν ἐκτρέψωμεν μετὰ σωφροσύνην διὰ τὴν γινώμεν ἀρεστοὶ εἰς τὸν Θεόν, ἀκούμενοι εἰς τὴν σύζυγον μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄριον τοῦ γάμου, αὐτὸς εἶναι ὁ καρπὸς, αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος. Μὴ ἀφήνης, λοιπόν, τὰ στοιχειώδη, διὰ τὴν ἐπικτηθῆς τὰ κατώτερα. Διότι ὁ πλοῦτος εἶναι πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὴν σωφροσύνην. Διότι δι' ἓνα μόνον λόγον πρέπει νὰ λαμβάνωμεν γυναῖκα, ὅς διὰ τὴν ἀποφύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τὴν ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν πορνείαν. Καὶ πρέπει νὰ συνάπτωμεν τὸν γάμον μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ζῶμεν μετὰ σωφροσύνης. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπι-

τευχθή, ἔα λαμβάνωμεν ὡς συζύγους γυναῖκας, αἱ ὅποιαι δύνανται νὰ μᾶς εἰσαγάγουν μεγάλην εὐσέδειαν, πολλήν σωφροσύνην καὶ μεγάλην καλωσύνην. Διότι τὸ σωματικόν κάλλος, ὅταν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, θὰ δυνηθῇ νὰ κατακτήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ ἔκκοι καὶ τριᾶκοντα ἡμέρας, δὲν θὰ δυνηθῇ ὅμως νὰ ἀντίξῃ περισσότερον, ἀλλὰ θὰ ἐτίδεξῃ τὴν κακίαν καὶ θὰ καταστρέψῃ ὅλην τὴν ἀγάπην. Ἐνθ' αἱ γυναῖκες τοῦ λάμπουν μὲ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς των, ὅσον θὰ προχωρῇ ὁ καρὸς καὶ θὰ ἀποδεικνύουν τὴν εὐγένειάν των, τόσον θερμότερον θὰ καθίστοῦν τὸν ἔρωτα εἰς τοὺς ἄνδρας των καὶ θὰ ἐξάπτουν τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτόν. Καὶ ὅταν συμβαίνει αὐτό, καὶ ὑπάρχῃ θερμὴ καὶ γνησιὰ ἀγάπη μεταξύ των, ἐκδιώκεται κάθε εἶδος πορνείας, καὶ δὲν θὰ περάσῃ οὔτε ἡ ἰδία τῆς ἀκολασίας ἀπὸ τοῦ ἄνδρα τοῦ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα του, ἀλλὰ μένει σταθερὸς εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ μὲ τὴν σωφροσύνην του ἀπασπᾷ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ δι' ὅλκληρον τὴν οἰκίαν του.

Μὲ αὐτὰ τὰ κριτήρια ἐλαμβάνουν τὰς γυναῖκας των οἱ παλαιοὶ ἄνδρες ποὺ διακρίνοντο διὰ τὴν ἀρετὴν των, ἔπειτα ζήτουν εὐγένειαν ψυχῆς καὶ ὅχι εὐπορίαν χρημάτων. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, θὰ σὰς ἀναφέρω ἕνα γάμον. Ὁ δὲ παράδειγμα «Ὁ Ἀβραάμ ἦταν», λέγει, «πλήσιον γέρον», προχωρημένος πολὺ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του. Ὁ δὲ Κύριος πλόγησε τὸν Ἀβραάμ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔργα. Καὶ εἶπεν εἰς τὸν μεγαλύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν δούλον τῆς οἰκογενείας, τὸν ἐπιστάτην ὧν των ἄλλων δούλων. Βάλε τὴν χεῖρά σου κάτω ἀπὸ τὸν μηρὸν μου,³⁶ σὲ ἐξορκίζω ἐκώπιον τοῦ Κυρίου. Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, νὰ μὴ λάθῃς διὰ τὸν λόγον μου τὸν Ἰσαὰκ σύζυγόν σου ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν κατοικούντων Χαναάν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγὼ μέχρι σήμερον ζῶ. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς χώρας τῆς καταγωγῆς μου, ὅπου ἐγὼ ἐγεννήθην, θὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ εἰς τὴν φυλὴν μου καὶ ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ συγγενεῖς μου θὰ ἐκλέξῃς γυναῖκα διὰ τὸν λόγον μου τὸν Ἰσαὰκ.³⁷ Εἶδες τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, εἶδες πόσῃ φροντίδι ἐπέδεδεξεν διὰ τὸν γάμον; Δὲν ἐκάλεσε, δηλαδή, γυναῖκας κα-

στρωτοῦς, ἔδωκε κάμιναν τώρα, οὕτε προενητήρας, οὕτε γραβία φλύαρος, ἀλλὰ τὸν δούλον του καὶ εἰς αὐτὸν ἀνέθεσε τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ αὐτὸ εἶναι μεγίστη ἀπόδειξις τῆς εὐσεβείας τοῦ Πατριάρχου, τὸ ὅτι, δηλαδή, διέπλανε τὸν δούλον τόσον καλόν, ὥστε νὰ τὸν θεωρῇ ὅτιον ἐμπιστοσύνης καὶ δι' ἕνα τόσον σοβαρὸν θέμα. Ἐπειτα ζητεῖ γυναῖκα ὅχι εὐπορον, οὕτε ὠραίαν, ἀλλὰ εὐγενῆ εἰς τὸν χαρακτῆρα, καὶ ὅ αὐτὸ τοῦ ἀποστέλλει εἰς τόσον μακρόν ταξίδιον. Παρατήρησε, ὅμως, καὶ τὴν φρόνησιν τοῦ δούλου. Διότι δὲν εἶπε τί σημαίνει αὐτὸ τέλος πάντων,³⁸ ὅσοι λαοὶ κατοικοῦν πλησίον μας, τόσαι θυγατέρες ὑπάρχουν εὐπόρων ἀνθρώπων, ἐπιφανῶν καὶ ἐνδόξων, καὶ σὺ μὲ στέλλεις εἰς τόσον μακρινὴν χώραν, πρὸς ἀγνώστους ἀνθρώπους. Μὲ ποιὸν θὰ ὁμολήσω. Ποίος θὰ μὲ γνωρίσῃ. Καὶ τι θὰ κάμω, ἂν μοῦ στήσουν ἐνέδραν, ἂν μὲ ἐξαπατήσουν. Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον πολὺ ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἀδικίας ὅσον ὁ ξένος. Δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ παρέδραμε, ὑποκύπτει αὐτὸ ποῦ ἦταν δυνατόν νὰ γινῇ ἀντικείμενοι ὑποψίας, ὑπακούουν χωρὶς ἀντίρρηση καὶ φανερώων τὴν σύνεσιν καὶ τὴν προνοίαν του μὲ τὸ νὰ ἐρωτήσῃ μόνον ἐκεῖνον, ποῦ ἔπρεπε νὰ ἐρευνήσῃ περισσότερον ἀπὸ ὅλα. Ποῖον εἶναι αὐτό, λοιπόν. Τί ἠρωτήσῃ τὸν κύριόν του. Β. Ἐάν, λέγει, πῇ γυναῖκα ποῦ ἐκλέξω ὡς σύζυγόν τοῦ Ἰσαὰκ, δὲν βελάσῃ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, θὰ ὁδηγήσω τὸν λόγον σου εἰς τὸν τόπον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνεχωρήσεις σὺ καὶ ἡλῆδες.³⁹ Καὶ ὁ Ἀβραάμ τοῦ ἀπημύνησε. «Μὴ ἐπαναφέρῃς ἐκεῖ τὸν λόγον μου, διότι ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ ὁποῖός μὲ ἐπήρην ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὴν ὅπου ἐγεννήθην καὶ μὲ ἐρεῖρεν ἐδῶ, αὐτὸς μοῦ εἶπε καὶ μοῦ ὥρκισθῃ λέγων. Εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν. Αὐτὸς λοιπόν ὁ Θεὸς θὰ στείλῃ ἐντομὴν σου ἀγγέλου ὁδηγόν κα. θὰ σε βοηθήσῃ νὰ ἐκλέξῃς ἀπὸ ἐκεῖ σύζυγόν διὰ τὸν λόγον μου.»⁴⁰ Βλέπεις πίστιν ἀνθρώπου. Δὲν παρεκάλεσε φίλους ἢ συγγενεῖς οὔτε ἄλλον κανένα, ἀλλὰ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν βοηθὸν καὶ συνοδοιπόρον τὸν Θεόν.

Ἐπειτα εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν δούλον, ὁ δὲν τοῦ εἶπεν ὁπλῶς «ὁ Θεὸς ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς» ἀλλὰ προσέθεσεν «ὁ ὁποῖός μὲ ἐπήρην ἀπὸ

36 Ἦσαν περίπου τότε 140 ἐτὼν πρὸς 150. Γεν. 25: 20 καὶ 21, δ.

37 Πρόκειται διὰ τοῦ Ἰσαὰκ, πρὸς Γεν. 15: 2.

38 Συνήθως, χειρονομία διὰ τὴν καθομιλοῦσα ὁρμη.

39 Γεν. 24: 1-4.

40 Ἦν. ἔν. α. π. 28.
31. ἔν. α. π. 6-7.

τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τῆν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην καὶ με ἐρεριν ἐδῶ. Σκέψου, λέγει, πόσον μεγάλο ταξίδι ἀνελάθομεν, πῶς ἀφῆραμε τὴν πατρίδα μας καὶ εἰς τὴν ξένην γῆν ἀπελευσάμε μεγαλειτέραν κῆρυφον, πῶς γίναν τὰ ἀδύνατα δυνατό. Καὶ δὲν ἤθελε νὰ δηλώσῃ αὐτὸ μόνον, ὅταν εἶλεγε πὸς οὗτος με ἐπήρε ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τῆν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην καὶ με ἐρεριν ἐδῶ, ἀλλὰ, «τὸ ἔχει τὸν Θεὸν καὶ ὄφε-λίτην. Μὰς εἶπες, λέγει, χρεώστης. Διότι αὐτὸς εἶπε «Θὰ δώσω εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπαγόνους σου τὴν χώραν αὐτήν». Ὡστε καὶ ἂν ἡμεῖς εἴμεθα ἀνάξιοι, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν ἔδωκε, διὰ τὴν τὴν πραγματοποιή-σῃ. Π δὲ συμπαρσταθῇ καὶ δὲ δαυκωλὸν δὲ αὐτὰ καὶ θὰ φέρῃ εἰς πέρας αὐτὸ πὸς εὐχόμεθα. Αὐτὰ εἶπε καὶ ἔ-στειλε τὸν δούλον Ἐκείνος ἐπὶ τὰς, ὅταν μετέβῃ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, δὲν ἐπεσκέψῃ κανένα ἀπ' τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, δὲν συνεζήτησε με ἀνθρώπους, δὲν ἐκάλεσε γυναῖκας. Ἀλλὰ, κοίταξε, πῶς καὶ ἐκεῖνος πὸς ἦσαν πι-στός κατεχε μόνον τὸν δολιχὸν πὸς ἐλαβε καὶ συνωμίζει μόνον με αὐτόν. Καὶ, ἀφ' ὅτου ἐστάθῃ, προσπυχήθη πρὸς αὐ-τόν καὶ τοῦ εἶπε «Κύριε, σὺ ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἰσ-ραὴλ δώσε καλὴν ἔκδοσιν καὶ ἐπιτυχίαν σήμερον εἰς τὰς ἐνεργείας μου». Δὲν εἶπε «Κύριε ὁ Θεὸς μου», ἀλλὰ τί εἶπε, «Κύριε, ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἰσραὴλ». Ἐ Ἄν καὶ ἐγὼ εἴμαι ἕως εὐτελής καὶ παρατεταμένος, λέγει, προ-βάλλω ὅμως τὸν κύριόν μου. Διότι ἦλθα διὰ νὰ ὑπηρετήσω ἐκεῖνον, ὅχι τὸν ἑαυτὸν μου. Σεβόμενος λοιπὸν τὴν ἀρε-τὴν ἐκείνου βοηθῶ με νὰ φέρω εἰς πέρας τὴν ἀποστολήν μου.

Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι τοῦτο τὸ ἀπαιτεῖ σὰν χρέος, ἀκουσε καὶ τὴν συνέχειαν καὶ κάμε τὸ ἔλεός σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν Ἰσραὴλ. Καὶ ἂν λέγει, εἶνα ἀπειρὰ τὰ θεάρεστα ἔργα μας, ὅμως ζητοῦμε νὰ σωθῶμεν με τὴν χάριν σου καὶ νὰ δεχθῶμεν αὐτὴν τὴν χάριν σου ἀπὸ φιλοφροσύνης, ὅχι ἀπὸ κάποιον ὄφελος καὶ χρέος. Τί θέλεις, λοιπὸν, «Ὁ Θεὸς ἐγὼ εὐρίσκω κοντὰ εἰς τὴν πηγὴν αὐτὴν τοῦ ὕδατος. Αἱ θυγατέρες τῶν κατοίκων τῆς πόλεως αὐτῆς ἐξέρχονται πρὸς τὰ ἔδω διὰ νὰ ἀντλήσουν νερό. Δῶσε, Κύριε 221 Ἄ ὥστε ἡ παρθένος εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ θὰ εἶπω «γῆρε τὴν στήμιν σου διὰ νὰ πῶ νερό» καὶ ἐκείνη θὰ μοῦ εἴπῃ «ἔτι καὶ σὺ καὶ θὰ πῶ τὴν τὰς καρμ-

λους σου μέχρις οὗτο χορτάσου καὶ παύσου πλεῖον νὰ πίνουσι, δῶσε, ὥστε αὐτὴ νὰ εἶνα, ἐκείνη τὴν ὁποίαν σὺ ἔχεις προορίσει ὡς σύζυγον διὰ τὸν δούλον σου Ἰσραὴλ. Μὲ τὸν τρόπον δὲ αὐτὸν θὰ καταλάβω καὶ ἐγὼ, ὅτι ἐκαμὲς τὸ ἔλεός σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἐξεπλή-ρωσες τὴν ἐπιθυμίαν του». Καίταξε σοφίαν δούλου, κοι-τάξε ποῖον σημεῖον θίπει. Δὲν εἶπεν, ἔάν ἴδω καρμὶν πὰς νὰ φέρεται, ἐπὶ ἡμῶν, νὰ φέρεται, ἐπάνω εἰς ὄχημα καὶ νὰ τὴν συνοδεύῃ ἀκολουθία δούλων, με πολυάριθμον συνο-δεαν θεραπευτῶν, ὥραιοι πὸς νὰ λάμπῃ ἀπὸ τὰ νεανι-κὸν κάλλος, αὐτὴν προορίσεις διὰ τὸν δούλον σου Ἰσραὴλ. εἶπε, «Εἰς ἐκείνην πὰς θὰ εἶπω γῆρε τὴν στήμιν σου διὰ νὰ πῶ νερό». Ἐ Τί κάμνεις ἐκεῖ, ἀνθρώπε, τόσον εὐ-τελὴ γυναῖκα ζητεῖς, διὰ τὸν κύριόν σου, πὰς φέρει ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν καὶ καταδεχεται νὰ ὁμιλήσῃ μαζί σου; Ναι, λέγει. Διότι δὲν με ἐστειλε νὰ ζητήσω πλοῦτον χρη-μάτων ὅτε ἐγένεαι καταγωγῆς, ἀλλὰ εὐγένειαν ψυχῆς. Πολλὰς φορές, πολλὰ ἀπὸ αὐτὰς πὸς μετασφύρου ὕδωρ, ἔχουν ἀκεραῖαν καὶ σταθερὰν ἀρετὴν, ἐνὶ ἄλλῃ, πὰς κά-θηνται μέσα εἰς πολυτελεῖς οἰκίας εἶναι χαρότεροι καὶ πε-ρισσότερον φαῦλο, ἀπὸ δούλους. Ἐπειτα, ἀπὸ τοῦ συνάγε-ται τοῦτο, ὅτι, δηλαδὴ ἡ γυναῖκα εἶναι ἐνάρετος. Ἀπὸ τὸ σημεῖον, λέγει, πὰς εἶπε. Καὶ ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς ἀρετῆς. Εἶναι μέγιστον καὶ ἀναφισθῆται. Διότι εἶ-ναι, σημεῖον φιλοφροσύνης μέγα, ὥστε νὰ παρέχῃ πλήρη ἀπο-δείξιν. Ἐ Μὲ αὐτὸ πὸς λέγει ἔννοια, τὸ ἐξῆς, ἂν καὶ δὲν τὸ διατυπώνει ἀπερικρατῶς. Ζητῶ ἐκείνην τὴν παρθένον, ἡ ὁποία εἶναι τόσο φιλόξενος, ὥστε νὰ προσφέρῃ κάθε ἐ-ξυπηρέτησιν, εἰς ὅσους δύναται. Καὶ δὲν ἐξήτει ἀπλῶς τοῦ-το, ἀλλὰ ἐπειδὴ προήρχετο ἀπὸ τοιαύτην οἰκονομείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἠνθίζει ἡ φιλοφροσύνη, αὐτὸ κυρίως ἐξήγησε πε-ρισσότερον ἀπὸ ἄλλα, νὰ λάβῃ γυναῖκα διαπαιδαγωγημέ-νην εἰς τὸ αὐτὸ πνεῦμα πὸς ἐπεκράτει εἰς τὴν οἰκίαν τῶν κυρίων του. Διότι, ἐσκέψῃ, θὰ τὴν ὁδηγήσῃ εἰς οἰκίαν πὸς εἶναι ἀνοκτὴ εἰς τοὺς ξένους καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐγεί-ρεται μεταξὺ τῶν φιλονικίᾶς, καθὼς ὁ ἄνθρωπος θὰ μὲν τι-στός εἰς τὰς ἐπικρατούσας συνήθεις τῆς φιλοφροσύνης μι-μούμενος τὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρὸς του, καὶ αὐτὴ νὰ μιμνησθῇ καὶ νὰ μὴ τὸ ἀνέχετα, αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἀπαγο-ρεύῃ, πράγμα πὸς γίνεται συνήθως εἰς πολλὰς οἰκίας. Ἐ

Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς θέλω νὰ μάθω, ἂν εἶναι φιλοξενος. Καί, πραγματικά, εἰς τὴν φιλοξενίαν ὀφειλομένην ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ἔτσι, καὶ ὁ κύριός μου ἀπέκτησε τὸν Ἰουάκ, πού πρόκει-
ται νὰ γινῇ γαμβρός. Ἐτσι ἔγινε πατέρας, ἐθυσάσε μό-
σχον, καὶ ἔλαβε ἕνα ὀπρῆτη καὶ ἐζύμωσε ἄλευρα καὶ ὁ
θεὸς τοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τοῦ δώσει ἀπαγόνους ὡσάν τὸ
πλήθος τῶν ἀστέρων.⁵⁴ Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν
μας ὅλα τὰ ἀγαθὰ προσήλθον ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν, ὃ αὐτὸ
ἐκίχητ' αὐτὴν πρὶν ἀπὸ ὅλα. Καὶ νὰ μὴ σκαφθῶμεν τοῦ-
το, ὅτι, θηλασθῇ, ἐξήχησεν ὕδωρ, ἔ' ἀλλὰ νὰ ἐξετάσωμεν
τὸ ἄλλο, ὅτι ἦταν ἐκδήλωσης ψυχῆς φιλοξένου τὸ γεγονός
ὅτι ἔδωκεν ὅχι μόνον αὐτὸ πού τῆς ἐξήχησε, ἀλλὰ τοῦ
παρέσχε καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὸ. «Καὶ πρὶν ἀκόμα τε-
λειώσει», λέγει, «τὴν νοερὰν αὐτὴν προσευχὴν τοῦ πρὸς
τὸν Θεόν, ἴδου ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν πόλιν ἡ Ρεβέκκα»⁵⁵ καὶ
ἔτσι ἐπληρώσεν ὁ προφητικὸς λόγος «ἐνὶ ἀκρόμῃ θὰ ὁ-
μῶς, θὰ σοῦ εἶπω, ἰδοὺ εἰμὶ παρών»⁵⁶. Ταῦτα, εἶναι
αἱ προσευχαὶ τῶν αγαθῶν ἀνθρώπων. Πρὶν ἀκόμη τὰς τε-
λειώσουν, πείθουν τὸν Θεὸν νὰ ἐπινοήσῃ εἰς τὰ λεγόμενα
των.

Καὶ σι, λοιπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς σύζυγον, νὰ
μὴ καταφύγῃς πρὸς ἀνθρώπους, οὔτε πρὸς γυναῖκας, αἱ
ὁποῖαι ἐμπορεῦνται τὰς ξένας συμφαρὰς καὶ ζητοῦν ἑνα
μόνον, νὰ λάβουν τὸν μισθὸν ἀπὸ τὴν ἐκδοῦλεύσει των.
Ἀλλὰ νὰ καταφυγῇς εἰς τὸν Θεόν. 222 Α. Δὲν ἐντρέπεται
νὰ γνῇ προσευχὴς σου. Αὐτὸς ὑπεσχέθη καὶ εἶπε: «Νὰ
ζητήτε τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»
καὶ τότε ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιγίαι θὰ σοῦ δοθῶν μαζί με τὰ
κεῖνα»⁵⁷. Καὶ νὰ μὴ λέγῃς ποτέ, πῶς εἶναι, δυνατόν νὰ ἴδω
τοῦ Θεοῦ, μήπως ἔχει φωνὴν νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ συ-
ζητήσῃ φανερώς, ὥστε νὰ προσέλθω καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω.
Αὐτὰ εἶναι, λόγια ψυχῆς ἀπίστου. Διότι ὁ Θεός, ὅσα θε-
λήσῃ, δύναται, νὰ τὰ συντελῇ ταχέως καὶ χωρὶς φωνῆν.
Πρόγμα που συνέβη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν.
Διότι δὲν ἤκουσε καμμίαν φωνὴν οὔτε εἶδε κανένα ὄραμα.
Ἀλλὰ καθὼς ἴστατο εἰς τὴν πηγὴν, ἠρόχησεν καὶ ὁμείψας
ἐπέτυχεν. «Διότι, πρὶν ἀκόμη τελείωσῃ τὴν νοερὰν τοῦ

54. Πρὸς. Γεν. 18, 18.
55. Γεν. 24, 16.
56. Πρὸς. 58, 8.
57. Ματθ. 6, 33.

προσευχῇ πρὸς τὸν Θεόν, ἔ' ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν πόλιν ἡ
Ρεβέκκα, ἡ κόρη τοῦ Βαβουίλ, ἡοῦ τῆς Μελαχῆς, καὶ ἔκε-
ρεν ἑπ' αὐτὴν εἰς τὸν ὄμιον τῆς τῆς σπῆλαι. Ἡ παρθένος αὐ-
τῇ ἦταν ἐξαιρετικῶς ὡραία. Ἦταν παρθένος καὶ κανεὶς
ἄνδρας δὲν εἶχεν ἔλθε, εἰς ἐπαφὴν με αὐτὴν»⁵⁸. Διότι μοῦ
ἀναφέρει τὸ κάλλος τοῦ σώματος, Διὰ νὰ μάθῃς τὴν ὑ-
περβολικὴν σωφροσύνην, διὰ νὰ μάθῃς τὸ κάλλος τῆς ψυ-
χῆς. Διότι εἶναι θαυμαστὸν πρᾶγμα ἡ σωφροσύνη, γίνε-
ται ὅμως θαυμαστότερον, ὅταν συνυπάρχῃ μαζί με τὸ σω-
ματικὸν κάλλος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ μάς ὁμιλήσῃ διὰ
τὸν ἰωσήφ καὶ τὴν σωφροσύνην τοῦ, ἐπροβάλε πρώτα
τὴν ὡραιότητα τοῦ σώματος, ὅταν εἶπε. Εἶχε καλὴν, λέ-
γει, καὶ ἑλκυστικὴν ἐμφάνισιν, ὡραιότατον δὲ τὸ πρόσω-
πον.⁵⁹ Ὁ Καὶ τότε διηγῆται τὴν σωφροσύνην τοῦ δεικνύων,
ὅτι τὸ κάλλος δὲν τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀσελγείαν. Πρα-
γματικά, τὸ κάλλος δὲν ὡδήγε' ὅπως δὴ ποτε εἰς τὴν πορ-
νείαν, οὔτε ἡ ἀσχημία εἰς τὴν σωφροσύνην. Διότι πολλοὶ
ποῦ ἔλαμψαν με τὸ σωματικὸν των κάλλος ἔλαμψαν ἀκό-
μη περισσότερον με τὴν σωφροσύνην των. Ἀλλὰ πάλιν
με ἀσχημον παρουσιαστικόν, ὑπῆρξαν ἀσχημότερα εἰς τὴν
ψυχὴν, σιγῶν αἰνέει, ἀπὸ μωρίας πορνείας. Διότι καὶ τοῦ
ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου αἰτία δὲν εἶναι ἡ φύσις τοῦ σώματος,
ἀλλὰ ἡ διάθεσις τῆς ψυχῆς.

Καὶ δὲν ἐπαυέλαδεν ὁπλῶς διὰ δευτέραν φοράν ὅτι
ἦταν παρθένος. Διότι, ὁμοῦ εἶπε «τὸν παρθένος», προσέ-
θεσις: «Ἦταν παρθένος καὶ κανεὶς ἄνδρας δὲν εἶχεν ἔλθε
εἰς ἐπαφὴν με αὐτὴν»⁶⁰. Ἐπειδὴ πολλοὶ παρθένοι ποῦ
διατηροῦν ἀδιάφορον τὸ σῶμα, ἔχουν τὴν ψυχὴν γεμάτην
ἀκαλοσίαν, καὶ με τὸν καλλωτισμὸν των προσελκύουν ἀπὸ
παντοῦ μωροὺς ἐραστάς καὶ τὰ βλέμματα τῶν νέων, τοὺς
ὁποῖους παρουσιάζουν εἰς ἐνέδρας καὶ θοαυθρα, δι' αὐτὸ ὁ
Μωυσῆς δεκνύων, ὅτι αὐτὴ δὲν ἦταν τέτοια, ἀλλὰ ἦταν
παρθένος ἀπὸ κάθε ἀποψίν, θηλασθῇ, καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ
εἰς τὴν ψυχὴν, λέγει «Ἦταν παρθένος καὶ δὲν εἶχεν ἔλθε,
εἰς ἐπαφὴν με κανένα ἄνδρα». Καὶ ὅμως εἶχε πολλὰς ἀ-
φορμὰς νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν με ἄνδρας. Καὶ πρῶτον τὸ
κάλλος τοῦ σώματος. Δεύτερον ὁ τρόπος ποῦ εἰργάζετο
καὶ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας τῆς Ἐ. Διότι ἐὰν ἐκάθετο

58. Γεν. 24, 16 18.
59. Γεν. 24, 6.
60. Γεν. 24, 6.

διαρκῶς εἰς τὸ δομάτιόν της, ὥπως αἱ παρθένοι σήμερον καὶ δὲν κατήρχετο ποτὲ εἰς τὴν ἀγοράν, οὔτε ἐξήρχετο ἀπὸ τῆς πατρικῆς οἰκίας, δὲν θὰ εἶχε καὶ τὴν μεγάλην ἀξίαν τὸ ἐγκωμίων, ὅτι δὲν ἦλθε ποτὲ εἰς ἐπαφὴν μὲ καινένα ἄνδρα. Ὅταν ὁμοῦς σκεφθῇς ὅτι αὐτὴ ἐξήρχετο εἰς τὴν ἀγοράν, ὅτ. ἡμερικῶς καὶ ἡμέραν νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς καὶ μίαν καὶ δύο καὶ περισσότερας φορὰς καὶ παρ' αὐτὰ δὲν εἶχεν ἔλθε εἰς ἐπαφὴν μὲ καινένα ἄνδρα, τότε κυρίως θὰ δυνήθῃς νὰ ἐκτιμήσῃς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπαίνου. Διότ. πραγματικῶς, παρθένας που σπανίως ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ εἶναι, ἀσχῆμη, καὶ συνοδεύεται ἀπὸ πολλὰς θεραπαινίδας, ἐν ταῦτοις συμβαίνει ἀπὸ τὰς ἐξόδους αὐτὰς νὰ διαφθείρῃται εἰς τὸ ἥθος πολλὰς φορὰς. Πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι ὀξία μεγίστου θαυμασμοῦ αὐτὴ που ἐξήρχετο μόνη καὶ ἡμέραν ἀπὸ τῆς πατρικῆς οἰκίας, καὶ δὲν μετέβαινεν ἀπλῶς εἰς τὴν ἀγοράν;

Ἄλλα ἐπῆγινε εἰς τὴν πηγὴν καὶ μετέφερεν ὕδωρ ἐκεῖ ὅπου μετέβαν κατ' ἀνάγκην καὶ πολλοὶ ἄλλοι, καὶ ὁμοῦς οὔτε ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐξόδους οὔτε ἀπὸ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου της οὔτε ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων που ἤρχοντο εἰς τὴν πηγὴν, οὔτε ἀπὸ κομμίας ἄλλην αἰτίαν διεφύσθη εἰς τὸ ἥθος ἄλλα ἐμεινεν ὡς ἀφθόρος εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ διετήρησε τὴν σωφροσύνην αὐστηρότερον ἀπὸ τὰς γυναῖκας ποὺ καθήνται κλεισμέναι εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ ἐφάνη ἀντοξία αὐτῆς, τὴν ὅποιαν ἐπιζητεῖ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «νὸ εἶναι ἁγία, ἀκρωσιμένη εἰς τὸν θεόν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν.»⁴⁰

«Κατέβηκεν εἰς τὴν πηγὴν, ἐγένετο τὴν στάμναν της καὶ ἀνέβη πάλιν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πόλιν. Τὴν στήν ἐκείνην ἔτραξε πρὸς συνάντησιν της ὁ ὑπηρέτης καὶ εἶπε· Β. Δώσε μου νὰ πῶ ὀλίγον νερὸ ἀπὸ τὴν στάμναν σου. Καὶ ἐκεῖνη εἶπε· Πιε, κύριε. Κατέβασε τὴν στάμναν καὶ τὴν ἐστήριξεν εἰς τὸν θράχινά της, τὴν ἔγειρε καὶ ἐπότισεν αὐτόν, ὥς ὅτου ἐχόρτασε καὶ ἔπαυσε νὰ πίνη. Καὶ εἶπεν ἡ Ρεθίκκα· Θὰ ποτίσω καὶ τὰς καμήλους σου ὥς ὅτου χορτάσων ὅλα. Ἀμέσως ἄδειασε τὴν στάμναν της εἰς τὸ ποτιστήριον τῶν ζώων ποὺ ἦταν εἰς τὸ φρέαρ. Ἐσπευσε νὰ ἀντήρῃ καὶ ἄλλα ὕδωρ, ὥς ὅτου ἐπότισεν ὅλας τὰς καμήλους.»⁴¹ Ἡ φιλοξενία τῆς γυναίκας ἦταν με-

γάλη, καθὼς καὶ ἡ σωφροσύνη της, καὶ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπιστώσῃς καὶ τὰ δύο καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις της καὶ ἀπὸ τῶν λόγων της. Εἶδες πῶς οὔτε ἡ σωφροσύνη ἐβλάψε τὴν φιλοξενίαν, οὔτε ἡ φιλοξενία διέφθειρε τὴν σωφροσύνην. Διότι τὸ γεγονός ὅτ. δὲν ἔσπευσε αὐτὴ πρώτη αὐτὴ ἐκάλεσε τὸν ἄνδρα, ἦσαν ἐκδηλώσεις σωφροσύνης. Τὸ γεγονός ὁμοῦς, ὅτ. δὲν ἀπέκρουσε τὴν ἐξυπηρέτησιν ποὺ τῆς ἐλήθη οὔτε τὴν ἡγήθη, ὑπῆρξεν ἐκδηλώσεις μεγάλης σωφροσύνης καὶ φιλοφροσύνης. Ὅπως δηλαδὴ, ἐὰν ἔσπευδεν αὐτὴ πρώτη καὶ, χωρὶς ῥῆθι ἐκείνος νὰ τῆς ἀνταποκριθῇ, συνεζήτει μὲ αὐτόν, αὐτὸ θὰ ἦταν ἐκδηλώσεις θρασυπρίας καὶ ἀνοσιγυντίας, ἔτσι καὶ ἐάν, ὅταν ἐκείνος τὴν παρεκάλει τὸν ἀπέκρουε, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν συμπτωμα ὡμότητος καὶ ἀπανθρωπίας. Τώρα ὁμοῦς δὲν ἔκαμεν οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο. Οὔτε τὴν φιλοξενίαν ἐβλάψε μετὰ τὴν σωφροσύνην της, οὔτε πάλιν μετὰ τὴν φιλοξενίαν ἀκρωτηρίσας τὸν ἄνδρα τῆς σωφροσύνης, ἀλλὰ ἐπέδειξε δόλοκληρη τὴν ἀρετὴν. Ὁ τὴν μὲν σωφροσύνην τὴν ἐπέδειξε μὲ τὸ νὰ ἀναμείνῃ πρώτη τὴν αἴτησιν, τὴν δὲ ἄφροντα φιλοξενίαν τῆς τὴν ἐπέδειξε διότι ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν αἴτησιν. Διότ. ἦσαν ἐκφράσεις ἀφάτου πράγματι φιλοξενίας τὸ γεγονός, ὅτ. δὲν ἔδωκε μόνον αὐτὸ ποὺ τῆς ἐλήθη, ἀλλὰ καὶ κατὰ περισσώτερον ἀπὸ αὐτό. Ἐὰν δὲ αὐτὸ ποὺ προσέφερε ἦταν ὕδωρ, αὐτὸ εἶχε τότε. Καὶ τοὺς φιλοξενίαν συνήθως δὲν τοὺς κρίνουν ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῆς προσφοράς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δυνατότητα ποὺ ἔχουν νὰ προσφέρουν. Διότ. ὁ θεὸς ἐπῆνε καὶ αὐτὸν ποὺ προσέφερε ἓνα ποτήριον δροσεροῦ ὕδατος⁴² καὶ δι' ἐκείνην ποὺ προσέφερε δύο λεπτὰ εἶπεν, ὅτι προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅλους, διότ. προσέφερεν ὅλα ὅσα εἶχε τότε.⁴³ Ἐξῆς, καὶ αὐτὴ ἐφιλοξένησε τὸν καλὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον μὲ αὐτὸ ποὺ εἶχε καὶ ἔδωκε νὰ τοῦ προσφέρῃ. Διότι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφὴν μόνον τὸ ἔσπευσε καὶ ἔτρεξε καὶ ἄλλα συνωνύμα, ἀλλὰ διὰ νὰ κατανοήσῃς μὲ πόσῃ προθυμίᾳ ἔκαμε τὸ πρᾶγμα, πρόσχε ὅτι τὸ ἔπραξε οὐχ παρὰ τὴν θέλησιν της οὔτε ἐξαναγκασμένη οὔτε μὲ δυσφορίαν καὶ ἀγανάκτησιν. Καὶ ὅτ. αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο ἀσήμενον, ἀρκεῖ νὰ σκεφθῶμεν ὅτ. πολλὰς φορὰς παρεκάλει

⁴⁰ Μαρτ. 10, 42.
⁴¹ Λευκ. 21, 2 +

⁴⁰ Α. Κορ. 7, 34.
⁴¹ Γεν. 24, 16 + 20.

οσαίς ἕκαστος περὶ αὐτὸν ἐκράτει δόξα, καὶ σταματήσῃ ὀλίγον διὰ τὴν ἀνάγκην καὶ ἡμεῖς, ἢ κάποιον ποῦ ἐκράτει ὁδὸν καὶ τὸν παρακαλέσασθαι νὰ μᾶς δώσῃ νὰ πίκωμεν, καὶ δὲν ἐδέχθη, ἀλλὰ ἐδυσανασχέται. Ἐκείνη ὁμῶς ὅχι μόνον ἔχει τὴν στήμναν τῆς, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς καὶ δὲν τὰς καμῆλους τοῦ καὶ ὑπέμεινε τὸν πότον 124 Α καὶ ἐβασεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς φιλοξενίας τὴν σωματικὴν ἐργασίαν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Διότι τὴν ἀρετὴν τῆς δὲν τὴν δακνύει μόνον τὸ γεγονός, ὅτι προσέφερεν αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὴν προσέφερε προθύμως, καὶ ἀποκαλεῖ κύριον ἕνα ἄνθρωπον ἀγνωστον, ποῦ τὸν εἶδετε διὰ πρώτην φοράν.

Καὶ ὅπως ὁ πνευμάτιος τῆς ὁ Ἀδράμ δὲν ἤκωτα τοὺς περὶ αὐτὸν ποιοῖ εἶδε καὶ ἀπὸ ποῦ καὶ ποῦ πηγαίνει καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεσθε, ἀλλὰ τοὺς προσέφερε μὲ ἀπλότητα τὴν φιλοξενίαν, εἶται καὶ αὐτὴ δὲν τοῦ εἶπε ποῖος εἶσαι καὶ ἀπὸ ποῦ, καὶ διὰ ποῖον λόγον ἦλθες ἐδῶ, ἀλλὰ ἐπιφωτίζων νὰ προσφέρῃ τὴν φιλοξενίαν τῆς καὶ ὅλα τὰ περιττὰ τὰ ἄφηνεν. Καὶ πραγματικῶς, αὐτοὶ ποῦ ἀγοράζουν μαργαρίτας καὶ οἱ ἀργυρομισοῦντες, ἐπιδιώκουν τοῦτο μόνον, πῶς νὰ κερδίσουν ἀπὸ αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποίους συναλλάσσονται, ὅχι χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρονται ποῖος εἶναι αὐτοὶ. Καὶ αὐτὴ τοῦτο μόνον ἐπιζητεῖ, πῶς νὰ ἐπιβίῃ τὸν καρπὸν τῆς φιλοξενίας, πῶς νὰ λάβῃ πλήρη τὸν μισθὸν τῆς. Ἐγκώριζε πολὺ καλῶς τοῦτο, ὅτι ὁ ἕνας ἐντρέπεται περισσότερο ἀπὸ ὅλους. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ τοῦ βεῖξῃ μεγάλην φιλοφροσύνην καὶ ἀπεργαστὸν σωφροσύνην. Ἄν λοιπὸν πρόκειται νὰ τὸν ἐρωτῶμεν μὲ περιέργειαν καὶ νὰ τὸν ἐξετάζωμεν δι' ὅλα τὰ πράγματα μὲ ἀδιακρίσιν, τότε καὶ αὐτὸς διατάζει καὶ ἀποφεύγει καὶ προσέρχεται μὲ δυσἀρέσκειαν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ αὐτὴ τὸ ἔκαμε αὐτὸ εἰς τὴν προκαμένην περίπτωσιν, οὐδὲ τὸ ἔκαμε εἰς τοὺς ξένους τοῦ ὁ πνευμάτιος τῆς, διὰ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τὸ θῆμα. Ἀλλὰ ἐπεριποιεῖτο τοὺς περὶ αὐτὸν μόνον καὶ τοὺς προέμετε, ὅχι ἀπὸ μὲ τὴν φιλοξενίαν ἐκάρπουτο αὐτὸ ποῦ ἤθελεν.

Διὰ τοῦτο κάποτε ὑπεδέχθη καὶ ἀγγέλους.⁴⁵ Καὶ οὗ ἦσαν περιέργως ἀπέναντι των, δὲν θὰ ἐλάμβανεν τὸν μισθὸν τοῦ δι' αὐτὸ. Καὶ πραγματικῶς, τὸν θαυμάζομεν ὅχι διότι ὑπεδέχθη ἀγγέλους, ἀλλὰ διότι τοὺς ὑπεδέχθη χωρὶς νὰ

γνωρίζῃ ὅτι ἦσαν ἀγγελοι. Διότι αὐ τοὺς ἐπεριποιεῖτο ἐν γνώσει ὅτι ἦσαν ἀγγελοι, δὲν θὰ ἔκαμε τίποτε παράδοξον, ἀφοῦ ἡ ἀξία αὐτῶν τοὺς ὁποίους ὑπεδέχθη, ἠνάγκαζε καὶ τὸν ἐξ ὁλοκλήρου λιβινὸν καὶ σκληρὸν νὰ γίνῃ φιλόανθρωπος καὶ ἡμερος. Τὸ ἀξιοθαύμαστον ὅμως ἦταν τοῦτο, ὅτι ἐνῷ εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἦσαν κάποιοι ὁδοιποροί, ἐν ταῦτοις ἐπέδειξε ἀπέναντι των τὴν ἀρετὴν περιποιήσιν. Παρομοίᾳ ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ. Δὲν ἐγκώριζε ποῖος ἦταν, οὐδὲ διὰ ποῖον σκοπὸν ἦλθεν. Ὁ ἀλλὰ τὸν ἐθαύρασεν ὡς κάποιον περὶ αὐτὸν ξένον. Διὰ τοῦτο ὁ μισθὸς τῆς διὰ τὴν φιλοξενίαν ὑπῆρξε μεγάλος, διότι ὑπεδέχθη μὲ τὴν καλῶσυνην ἕνα ἐντελῶς ἀγνωστον, ἐνῷ ταυτοχρόνως διετήρησε καὶ τὴν σωφροσύνην τῆς. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε οὐδὲ κατὰ τρόπον ἀναίσχυτον οὐδὲ ἱταμόν, βίαιον καὶ δριμύλον, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμπρέπουσαν ἀσυνότητά. Αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπὲρβη καὶ ὁ Μωυσῆς, ὅταν ἔλεγε: «Ἐκεῖνος λοιπὸν (ὁ ὑπὲρβη) τὴν παρετήρει καὶ τὴν παρηκολούθει μὲ πολλὴν προσοχὴν χωρὶς νὰ λέγῃ λέξιν, προσπαθῶν νὰ γνωρίσῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς τὸν ἐδόθησεν νὰ ἐπιτύχῃ ἢ ὅχι τὸν σκοπὸν τοῦ ταξιδίου του». Τί σημαίνει «τὴν παρετήρει καὶ τὴν παρηκολούθει μὲ πολλὴν προσοχὴν». Καὶ τὴν ἐνθυμώμεθα, καὶ τὸ δάδιμα, καὶ τὸ δέλεμα, καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ πάντα τῆς τὰ ἐξήταξε μὲ προσοχὴν, προσπαθῶν νὰ κατανοήσῃ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς τῆς ἀπὸ τὰς ἐξωτερικῶς ἐκδηλώσεως. Ἐ καὶ δὲν ἠρέσθη μόνον εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ ἐπροχώρησε καὶ εἰς περαιτέρω δοκιμασίαν τῆς. Ὅταν, θηλασθῇ αὐτὴ τοῦ ἔδωκεν ὁδὸν νὰ πῇ, δὲν ἐσταμάτησεν ἕως αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ εἶπεν εἰς αὐτήν: «Τίνος θυγατέρα εἶσαι; Καὶ πληροφορήσῃ με ἁκόμη, ἂν ὑπάρχῃ καὶ γὰρ μᾶς τόπος κοντὰ εἰς τὸν πατέρα σου, διὰ νὰ κατελεύσωμεν ἐκεῖ». Τί ἀπήντησε, λοιπὸν, ἐκείνη; Μὲ ἀνεξικακίαν καὶ πραότητα ἀνέφερε καὶ τὸν πατέρα τῆς καὶ δὲν ἠγανάκτησε, ὥστε νὰ τοῦ εἴπῃ, ποῖος εἶσαι σὺ ποῦ με ἐρωτᾷς διὰ τὸν πολλὰ πράγματα καὶ ἀνερευνῆς νὰ μάθῃς λεπτομερείας διὰ τὴν οἰκονομίαν μου; Ἀλλὰ τί εἶπε; Ἀπλούστατα, «ἐγὼ εἰμαι ἡ κόρη τοῦ Βαθούηλ, 229 Α υἱοῦ τοῦ Ναχώρ καὶ τῆς Μελέχας. Καὶ ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς καὶ θύρα καὶ προφῶι πολλὰ καὶ τόπος νὰ καταλύσῃτε».⁴⁷ Ὁ-

44. Πρὸς Γεν. 18 15.

45. Γεν. 24, 21.

46. *Exil. 4v. στ. 28.

47. *Exil. 4v. στ. 23-25.

πως προηγουμένως με τὸ ὕδωρ, προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐζήτησε. Διότι ἐκεῖνος ἐζήτησε μόνον νὰ πῇ, αὐτῇ τοῦ ὑπεσχέθῃ νὰ ποτίσῃ καὶ τὰς καμήλους, καὶ τὰς ἐπότισε. Ἔτσι καὶ ἐδῶ. Αὐτὸς ἐζήτησε τόπον μόνον διὰ νὰ καταλύσῃ, καὶ ἐκείνη ὑπέσχετο καὶ ἄχυρα καὶ τροφὰς πολλὰς καὶ μετὰ ὅλα αὐτὰ τὸν προσεκάλεσε καὶ τὸν προσέειπεν εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸν μισθὸν τῆς φιλοξενίας.

Ὁλ' αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀκούωμεν ἀπλῶς, χωρὶς νὰ δίδωμεν ἰδιαιτέρως σημασίαν, ἀλλὰ ἀναλογιζόμενοι τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μὲν νὰ τὸν συγκρίνωμεν μετὰ αὐτὸ τὸ παράδειγμα καὶ τότε θὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς. Ὡς Πραγματικὰ, ἡμεῖς πολλές φορές, ὅταν φιλοξενώμεν μερικοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους, δυσανασχετοῦμεν, καὶ ἂν μείνουν εἰς τὴν οἰκίαν μὴ μίαν ἢ καὶ δευτέραν ἡμέραν, θαυνομένη. Αὐτὴ ὁμῶς προσεκάλεσε εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ μεγάλην προθυμίαν ἕνα ἀγνωστον καὶ ξένον, καὶ μάλιστα ἐπρόκειτο νὰ περιποιηθῇ ὅχι μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὴν τὴν καμήλους. Καί, ὅταν αὐτὸς εἰσῆλθε, πρόσεξε νὰ ἴδῃς ἀπὸ ἐκεῖ καλύτερα τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν τοῦ παρέθηκε τραπέζι, διὰ νὰ φάγῃ, τῆς εἶπε: «Δὲν θὰ δάλω τίποτε εἰς τὸ στόμα μου, ἂν προηγουμένως δὲν σᾶς εἶπω αὐτὰ, ποῦ ἔχω νὰ σᾶς πῶ.»⁴⁸ Εἶδεν πῶς ἦσαν ἄγρυπνος καὶ υπαλάλῃς; Ἐπειτα, ὅταν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ὁμιλήσῃ, ἄς ἴδωμεν πῶς ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς. Εἶπε ἄρα γε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἔχω κύριον ἀναμαστόν καὶ ἐνδοξόν, ὁ ὁποῖος τιμᾶται ἀπὸ ὅλους καὶ ἔχει μεγάλο κύρος μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του; Καὶ ὁμῶς, ἂν ᾔβαλεν, ἠδύνατο νὰ τὰ εἶπῃ ὅλ' αὐτὰ. Διότι οἱ συμπατριῶται τοῦ ἐτίμων τὸν Ἀβραάμ ὡσάν νὰ ἦταν βασιλεὺς. Ἀλλ' ὁμῶς δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἄφησε κατὰ μέρος τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἤρχισε τὸν ἔπαινον ἀπὸ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἐγὼ εἰμαι δοῦλος τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἠλόγησε πάρα πολὺ τὸν κύριόν μου καὶ τὸν ἐξύψωσεν, ὥστε νὰ γίνῃ μέγας. Τοῦ ἔδωκε πρόβατα καὶ μῶσχους καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον.»⁴⁹ Καὶ ἀνέφερε τὸν πλοῦτον του, ὃ ὅχι διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦταν εὐπορος, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦταν εὐσεβής. Διότι θέλει νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ ὅχι διὰ τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ διότι ἔλαβε ταύτην ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὸν γαμβρόν: «Ἡ σύζυγος τοῦ

48. Ἐξ. ἀν. στ. 33.

49. Ἐξ. ἀν. στ. 34-35.

Κυρίου μου, ἡ Σάρρα, ἐγέννησεν υἱόν εἰς τὸν κύριόν μου, ὅταν πλέον αὐτὸς ἦταν προχωρημένης ἡλικίας.»⁵⁰ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπενήχθη καὶ τὸν τρόπον ποῦ ἐγεννήθη ὁ υἱός, δεκνύων ὅτι καὶ ὁ τοκετός αὐτός ἦταν ἔργον τῆς θείας προνοίας καὶ ἔτι τῆς λειτουργίας τῶν νόμων τῆς φύσεως. Συνεπῶς, καὶ σὺ, ἂν ἀναζητῇς ἡ γαμβρόν ἢ υἱοφνὴν, νὰ ἐξετάσῃς περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ἂν δηλαδὴ εἶναι εὐσεβής, ἂν χαίρῃ τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἂν ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ δεδομένα, τότε ἀκολουθοῦν καὶ τὰ ἄλλα. Ἄν ὁμῶς αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν, ἀκόμα καὶ ἂν ἀφθονοῦν τὰ ὑλικά πλούτη, δὲν ὑπάρχει κανένας ὄφελος. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ τοῦ εἰπουν, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἔλαβε σύζυγον μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιχωρίους γυναῖκας, εἶπε: «Ὁ κύριός μου με ὤρκισεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ μοῦ εἶπε: Πρόσεξε, δὲν θὰ πάρῃς διὰ τὸν υἱόν μου γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν κατ'οίκων Χαναάν, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων ἐγὼ μένω ὡς πάροκος, ἀλλὰ θὰ μεταβῇς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου καὶ εἰς τὴν φυλὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατ'όνομαί καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἐκλέξῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου.»⁵¹ Καὶ διὰ νὰ μὴ διηγῶμεν ὅλην τὴν ἱστορίαν καὶ φανώμεν φορτικὰ, ὡς προχωρήσωμεν εἰς τὸ τέλος. Ἀφ'αὐτοῦ, δηλαδὴ, εἶπε πῶς ἐστάθη πλησίον εἰς τὴν πηγὴν, πῶς ἐζήτησεν ὕδωρ ἀπὸ τὴν κόρην, πῶς ἐκείνη τοῦ προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐζήτησε, πῶς ὁ Θεὸς ἔγινε μεσολαβητής καὶ ἀφοῦ ὅλα τὰ ἀνήγγειλε μετὰ προσοχὴν, ἐτελείωσεν ἐδῶ τὸν λόγον.

228 A Ἐκεῖνοι, ὅταν τὰ ἤκουσαν ὅλα αὐτὰ, δὲν ἀμφέβαλλον πλέον, ὅτε ἡμέλησαν, ἀλλὰ ὡσάν νὰ ἐκίνησε τὴν ψυχὴν των ὁ Θεός, ὁμῶς ὑπεσχέθησαν νὰ τοῦ δώσουν τὴν κόρην. Τότε ὁ Λάβαν καὶ ὁ Βαθούλ⁵² ἀπήντησαν καὶ εἶπαν: «Ὁ Θεὸς ἔθαλε αὐτὴν τὴν διαταγὴν καὶ δὲν δύναμεθα νὰ ἀντιθέωμεν καὶ νὰ εἰπώμεν τίποτε κακόν. Δεχόμεθα τὴν πρότασίν σου. Ἰδοὺ ἡ Ρεβέκκα εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου, πάρε τὴν μαζί σου καὶ ἄς γίνῃ σύζυγος εἰς τὸν υἱόν τοῦ κυρίου σου, ὅπως διετάξεν ὁ Θεός.»⁵³ Καὶ ποῖος δὲν θὰ ἐκπλαγῇ; Ποῖος δὲν θὰ θαυμάσῃ παρατηρῶν πόσα καὶ πόσον μεγάλα ἐμπόδια ἀντρέποντο εἰς μίαν

50. Ἐξ. ἀν. στ. 36.

51. Ἐξ. ἀν. στ. 37-38.

52. Λάβαν καὶ Βαθούλ. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς καὶ ὁ δευτερός πατὴρ τῆς Ρεβέκκας.

53. Γεν. 24, 51-52.

στιγμὴν τοῦ χρόνου; Β Καὶ πραγματικά, τὸ γεγονός ἐπὶ ἦταν ξένος καὶ δοῦλος καὶ ἀγνωστος καὶ ἡ ἀπόστασις ἦταν μεγάλη, καὶ τὸ ὅτι οὔτε ὁ πενθερός οὔτε ὁ γαμβρός οὔτε κανεὶς ἄλλος τῶν συγγενῶν τῆς ἡτῆς γνωστοί, καὶ μόνος τοῦ καθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ τούτων λόγους αὐτοῦ ἦταν ἱκανὸς νὰ παραποδοίῃ τὸν γάμον. Καὶ ὁμοίως τίποτε δὲν τὸν ἠμπούσαν, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ κατέστησαν πολὺ ἁπλὰ καὶ εὐκόλα. Καὶ τοῦ ἐνεπιστεῦθησαν τὴν νύμφην, ὥσπερ νὰ τὴν παρέδιδον εἰς ἄνθρωπον γνωστὸν, ποῦ κατοικεῖ πλησίον καὶ μετὰ τὸν ὁποῖον συναναστρέφοντο ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας. Καὶ ὅτι αὐτὸν δὲν ἦσαν τῆς γένεσός ἐστι εὐρίσκειτο εἰς τὸ μέσον ὁ Θεός. "Ὅπως, δηλαδή, ὅταν κάμνωμεν κάτι χωρὶς αὐτόν, ἀκόμη καὶ ἐν ὅλῳ εἶναι ὁμαλὰ καὶ εὐκόλα, τελικῶς συναντῶμεν θάρατρα καὶ κρημνοὺς καὶ μυρίας ἀποτυχίας, ἐπεὶ καὶ ὅταν εἶναι παρὼν καὶ συμπαραστάτης, ὁ ἀκόμη καὶ ἐν ἐπιχειρῶμεν τὰ ἀδύνατα, τὰ εὐρίσκουμεν ὅλα ὁμαλὰ καὶ εὐκόλα. "Ἄς μὴ κάμνωμεν λοιπὸν καὶ ὅς μὴ λέγωμεν τίποτε, πρὶν νὰ καλέσωμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ βοηθήσῃ τὰς ὑποθέσεις μας, ὅπως ἀκριβῶς ἔκαμε καὶ αὐτός.

"Ἀλλὰ ὅς ἴδωμεν μετὰ ποῖον τρόπον ἐτέλεσε τὸν γάμον, ὅταν τὴν ἔλαβεν. Μήπως συνώδευσεν τὸν γάμον μετὰ κύμβαλα καὶ οὐρίγγας καὶ χοροὺς καὶ τύμπανα καὶ ἄλλην τὴν ἄλ- λην θορυβώδη ἐπίδειξιν; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἀφοῦ τὴν ἔλαβε μόνῃν αὐτὴν, ἀπῆρχετο, μετὰ προπομπὴν καὶ συνοδοιπόρον τὸν ἄγγελον, ποῦ μετὰ τὴν παράκλησιν τοῦ κυρίου τοῦ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπέστειλε νὰ τὸν συνοδεύῃ, Β ὅταν ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν. Καὶ ὡδηγείτο ἡ νύμφη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ χωρὶς νὰ ἀκούσῃ αὐλοῦς καὶ κιθάρων καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ μετὰ μυστίας εὐλογίας εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς ἀπὸ τὸν Θεόν, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἕνα στέφανον λαμπρότερον ἀπὸ κάθε δῶδῆμα. Καὶ ὡδηγείτο χωρὶς νὰ εἶναι ἐνδεδυμένη μετὰ χρυσᾶ ῥοπάκια, ἀλλὰ μετὰ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν φιλοξενίαν καὶ ἄλλην τὴν ἄλλην ἀρετὴν. Καὶ δὲν ἐφέρετο ἐπὶ ὀχυρώματος στεγασμένου, οὔτε μετὰ ἄλλον παρόμοιον ἐπιδεικτικὸν τρόπον, ἀλλὰ καθήμενη ἐπάνω εἰς τὴν κάμηλον. Β Διότι τὸν παλαιὸν ὁκεῖνον καιρὸν, μαζί μετὰ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰ σώματα τῶν παρθένων εἶχον μεγάλῃν εὐερίαν. Διότι αἱ μητέρες τῶν δὲν τὰς ἀνέτρεφον τότε, ὅπως σήμερον, μετὰ συχνὰ λουτρά, μετὰ ἄλοιφας μύρων, μετὰ ψιμίδια, μετὰ μαλακὰ ῥοπάκια καὶ μετὰ

χιλίδους ἄλλους τρόπους ποῦ τὰς διαφθείρουν καὶ τὰς καθιστοῦν μαλακωτέρας τοῦ δέοντος, ἀλλὰ τὰς ἐσυνήθιζον εἰς κάθε σκληραγωγίαν. Διὰ τοῦτο ἤνθιζε γυνῆσι τὸ σω- ματικὸν τῶν κάλλος, διότι ἦσαν ἕνα κάλλος φυσικὸν καὶ ὁχι τεχνητόν, οὔτε ἐπιτηθευμένον. Διὰ τοῦτο καὶ εἶχον καθαράν ὑγίαν καὶ σταθερὸν φυσικὸν κάλλος, καθὼς δὲν ἐνοχλεῖ τὸ σῶμα καμμία ἀρρώστια, διότι ὅλη ἡ μαλακότης ἔχει ἀποδληθῇ. Διότι αἱ κόποι καὶ αἱ ταλαιπωρίαι καὶ ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τῶν εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας, ἀπεμάκρυνε ἀπὸ αὐτὰς ὅλην τὴν νωθρότητα. 22' Α καὶ ἐξουσιάζειν εἰς αὐτὰς εὐρωστίαν καὶ ὑγίαν μετὰ πολλὴν ἀσφάλειαν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἦσαν καὶ ποθητότεροι εἰς τοὺς ἀνδρας καὶ περισσώτερον ἀξιάστοι. Διότι μετὰ τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν, ὁχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν τὴν κατέστησαν σωφρονεστέραν.

Καθήμενη, λοιπὸν, ἐπάνω εἰς τὴν κάμηλον ἐβόρειν εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ τῆς καὶ πρὶν νὰ πλησιάσῃ, ἐσέκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καὶ εἶδε τὸν Ἰσαάκ, καὶ ἐπῆλθεν ὁμοίως κάτω ἀπὸ τὴν κάμηλον. "Εἶδες δύνανται; Εἶδες εὐερίαν; Ἐπῆλθεν κάτω ἀπὸ τὴν κάμηλον. Τόσην ῥώμην μαζί μετὰ τὴν σωφροσύνην εἶχεν. Καὶ εἶπεν εἰς τὸν δοῦλον: "Ποῖος εἶναι ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος, ποῦ περιπατεῖ εἰς τὴν πεδιάδα. Καὶ ἀπήντησεν ὁ δοῦλος: Αὐτός ἐστιν ὁ κύριός μου. Ἐκεῖνη ἔλαβε τότε τὴν καλύπτραν²⁴ καὶ ἐκεκρίσθη". Β Καίταξε παιτιῶν πῶς δεσποκεῖται ἡ σωφροσύνη τῆς, πῶς ἦταν ἐντροπαλὴ.²⁵ "Καὶ ὁ Ἰσαάκ ἔλαβεν αὐτὴν, τὴν ἐνυμφεύθη καὶ τὴν ἡγάγη. "Ἔτσι δὲ καὶ παρηγορήθη διὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας τῆς μητρὸς τοῦ." Αὐτὰ δὲν λέγονται ἀπλῶς, ὅτι τὴν ἡγάγη καὶ παρηγορήθη διὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας, τῆς μητρὸς τοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς τὰς αἰτίας τῆς ἀγάπης, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν ἀγωγὴν τῆς. Καὶ ποῖος δὲν δὲ ἡγάπη τέτοια γυναῖκα, ποῦ ἦταν τόσοσιν ἀσφάλειαν, τόσοσιν ἐκείνη, τόσοσιν φιλόξενος καὶ φιλόθετος καὶ ἡμε-

24. Πρὸς. "Ἐν. ἐν. σ. 64.

25. Ἡ λέξις κλειμένη "ἐκείνη" σημαίνει τὸ κάλυμμα τοῦ τοῦ καὶ τοῦ προορισμοῦ, τὸν τοῦ καὶ τῆς.

26. Γεν. 24. 65.

27. Ἡ γέννησις ἐστὶν ἐπὶ τὴν γέννησιν τῆς γέννησιν ἀπὸ τὴν κάμηλον καὶ ἡ γέννησις τὸν προορισμὸν τῆς, ἀποδεικνύει τὴν ἀρετὴν τῆς δεξιότητος.

28. Γεν. 24. 67.

ρος, αὐτὴν τοῦ ἦταν γεννοῖα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ρωμαλέα εἰς τὸ σῶμα·

Εἰς αὐτὰ τὰ εἶπα, ἔχι διὰ τὰ ἀκούετε μόνον, οὐτε, ἀφοῦ τὰ ἀκούετε, νὰ ἐπαινέσετε μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τὴν μιμήσῃτε. Καὶ οἱ μὲν πατέρες νὰ μιμήσθωσι τὴν πρόνοιαν τοῦ πατριάρχου νὰ λάβῃ γυναῖκα ἀπλὴν, χωρὶς νὰ ἐπιδιώξῃ τὰ χρήματα, οὐτε τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς, οὐτε τὸ κάλλος τοῦ σώματος, οὐτε ἄλλα τίποτε, ἀλλὰ μόνον τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Σεῖς δὲ οἱ μητέρες νὰ ἀνατρέφετε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰς θυγατέρας σας. Καὶ δοσὶ πάλιν πρόκειται νὰ νυμφευθῇτε, νὰ ἀδηγήσετε τὴν νύμφην μὲ παρομοίαν κοσμιότητα, ἐξοστρακίζοντες τοὺς χοροὺς καὶ τοὺς γέλως καὶ τὰς ἀσχρολογίας, καὶ τὰς αὐριγγὰς καὶ τοὺς οὐλοὺς καὶ τὴν διαβολικὴν ἐπίδειξιν, καὶ παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεόν, ὅτι διὰ τὰς μεριτεύσει δι' ἅλας τὰς πράξεις μας. Ἄν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡσώμεν τὰ προβλήματα μας, δὲν θὰ προκύψῃ ποτὲ διαζύγιον, οὐτε ὑποψία μοιχείας, οὐτε πρῶσις ζηλοτυπίας, οὐτε φιλονικία καὶ μάχη, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν εὐφροσύνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν. Καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ὁμόνοια, ἔτι ἐπακολουθήσων ὁπωσδήποτε καὶ οἱ ἄλλαι ἀρεταί. Διότι ὅπως, ὅταν ἡ γυναῖκα εὐρίσκειται εἰς διαμάχην μὲ τὸν ἄνδρα, τίποτε δὲν εἶναι ὑγιές μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀκόμη καὶ ἂν ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα πορεύονται καλῶς, ἔτσι καὶ ὅταν αὐτὴ ὁμονοῇ πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ διάγῃ ἐν εὐφροσύνῃ, δὲν θὰ εἶναι τίποτε δυσάρεστον, ἀκόμη καὶ ἂν γεννῶνται κάθε ἡμέραν πολλοὶ τρικυμῖαι. Εἰ ἂν οἱ γάμοι γίνωνται ἔτσι, θὰ θυγηθῶμεν μὲ μεγάλῃν εὐκολίαν νὰ ἀδηγήσωμεν καὶ τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀρετὴν. Διότι ὅταν ἡ μητέρα εἶναι τόσο κοσμία καὶ σώφρων καὶ ἔχῃ ὅλας τὰς ἀρετάς, θὰ δυνηθῇ ὁπωσδήποτε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὸν ἄνδρα καὶ νὰ τὸν ὑπατάξῃ εἰς τὸν πόθον τοῦ δι' αὐτήν. Καὶ ἀφοῦ τὸν κατακτήσῃ, θὰ τὸν ἔχῃ πρόθυμον βοηθὸν εἰς τὴν φροντίδα διὰ τὰ παιδιὰ καὶ θὰ ἔχῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ βοηθὸν τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς συμπαραίσταται εἰς τὴν καλὴν αὐτὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου καὶ ἀσκή τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων εἰς τὴν ἀρετὴν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλεόν κανένα δυσάρεστον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη κατάστασις τῆς οἰκογενείας θὰ εἶναι καλὴ. 228 Α ἄφοῦ οἱ ἀρχόντες τῆς οἰκογενείας ἔχουν ἀρίστους διαθέσεις. Καὶ θὰ δυνηθῇ καθένας μὲ τὴν οἰκογενειάν του, δηλαδὴ μὲ τὴν γυναῖκα του, τὰ παιδιὰ του καὶ

τοὺς ὑπηρέτας, νὰ διέλθῃ ὁμαλῶς αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὴν ὁποῖαν εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μὲ τὸ Ἅγιον καὶ ζωοποιόν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.